BENJAMIN STORA

SÉBASTIEN VASSANT

CEZAYİR SAVAŞININ

RESİMLİ TARİHİ

ALFA | ÇİZGİ ROMAN

BENJAMIN STORA

1950'de Cezayir'in Konstantin kentinde doğdu. Cezayir Savaşıya ilgili başvuru kaynağı olarak kabul edilen otuz kadar kitap yazdı, birçok belgesel çekti. Ulusal Göç Tarihi Müzesinin danışma kurulu başkanıdır. Araştırmalarında çabasının odak noktasını, Akdeniz'in iki yakasındaki savaş anılarının çeşitliliğini koruma kaygısı teşkil etmiştir.

SÉBASTIEN VASSANT

1980'de doğdu. Çizgi roman çizeri ve senaristi, ayrıca bir tarih tutkunudur. Bazı eserleri: *Frères d'ombre, Juger Pétain, Politique qualité...*

Bu eserde çizimlerini fotoğraflar, dönemin basını, yazılı ve görsel tanıklıklar gibi birçok belgeye dayandırmıştır.

ALİ BERKTAY

1960 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesini bitirdi. 1982-1994 yılları arasında önce İsveç, sonra Fransa'da Halk Oyuncuları Tiyatrosu'nda çalıştı. Türkiye'deki tiyatro kaynakları ve dünyadaki çeşitli tiyatro akımları konusunda çeviriler, araştırmalar yaptı. Bu konulardaki bazı makale ve çevirileri, yurtdışında basılan çeşitli dergilerde yayımlandı.

Cezayir Savaşının Resimli Tarihi
© 2017, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Histoire Dessinée de la Guerre D'Algérie
© 2016, Editions du Seuil

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Ali Berktay
Kitap Editörü Çetin Şan
Grafik Uygulama Muzaffer Aysu

ISBN 978-605-171-614-5

1. Basım: Aralık 2017

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29
Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu İstanbul
Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 10905

BENJAMIN STORA
SÉBASTIEN VASSANT

CEZAYİR SAVAŞININ

RESİMLİ TARİHİ

Çeviren: Ali Berktay

ALFA | ÇİZGİ ROMAN

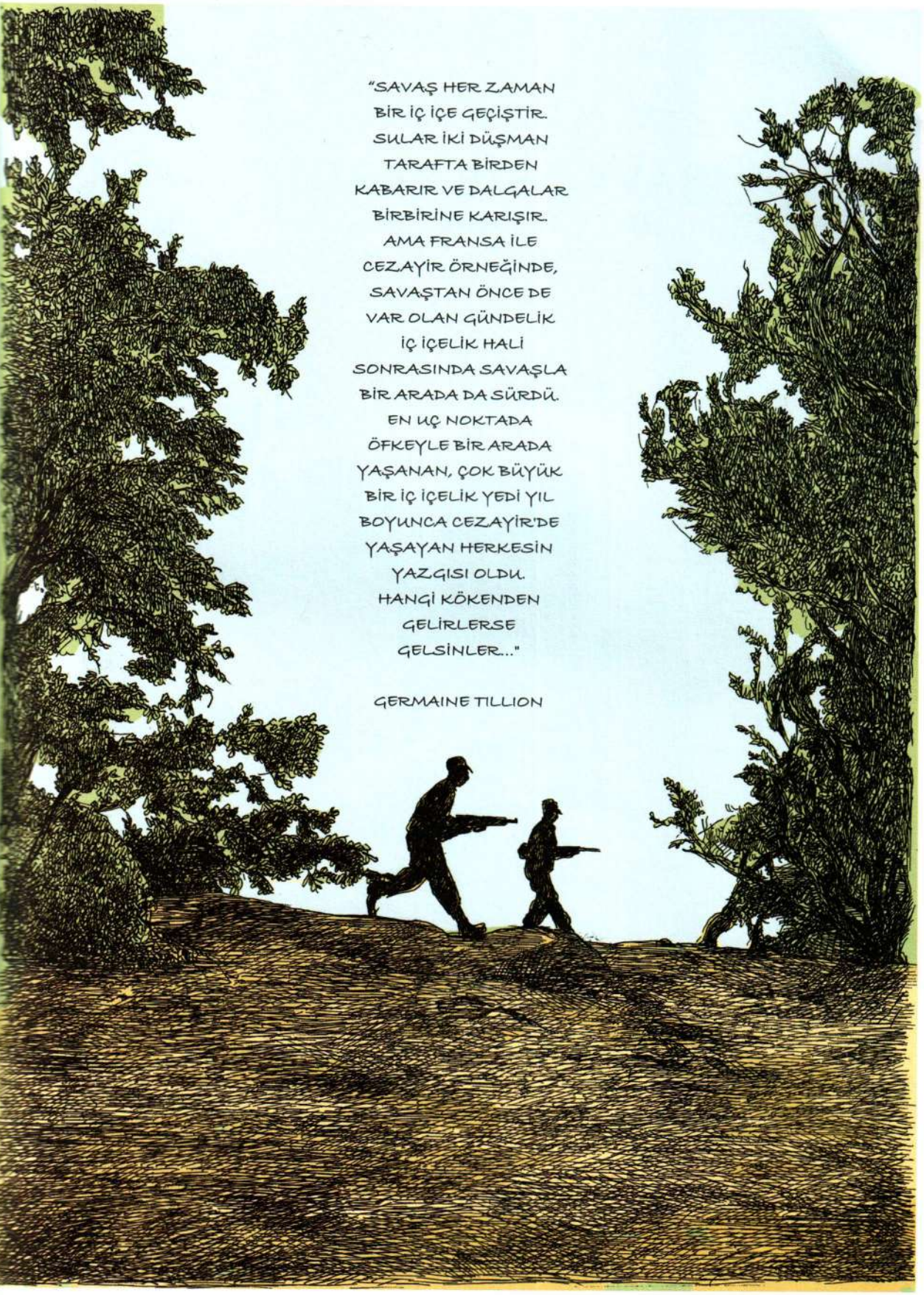

"SAVAŞ HER ZAMAN
BİR İÇ İÇE GEÇİŞTİR.
SULAR İKİ DÜŞMAN
TARAFTA BİRDEN
KABARIR VE DALGALAR
BİRBİRİNE KARIŞIR.
AMA FRANSA İLE
CEZAYİR ÖRNEĞİNDE,
SAVAŞTAN ÖNCE DE
VAR OLAN GÜNDELİK
İÇ İÇELİK HALİ
SONRASINDA SAVAŞLA
BİR ARADA DA SÜRDÜ.
EN UÇ NOKTADA
ÖFKEYLE BİR ARADA
YAŞANAN, ÇOK BÜYÜK
BİR İÇ İÇELİK YEDİ YIL
BOYUNCA CEZAYİR'DE
YAŞAYAN HERKESİN
YAZGISI OLDU.
HANGİ KÖKENDEN
GELİRLERSE
GELSİNLER..."

GERMAINE TILLION

TUHAF BİR SAVAŞ

KASIM 1954-AĞUSTOS 1955

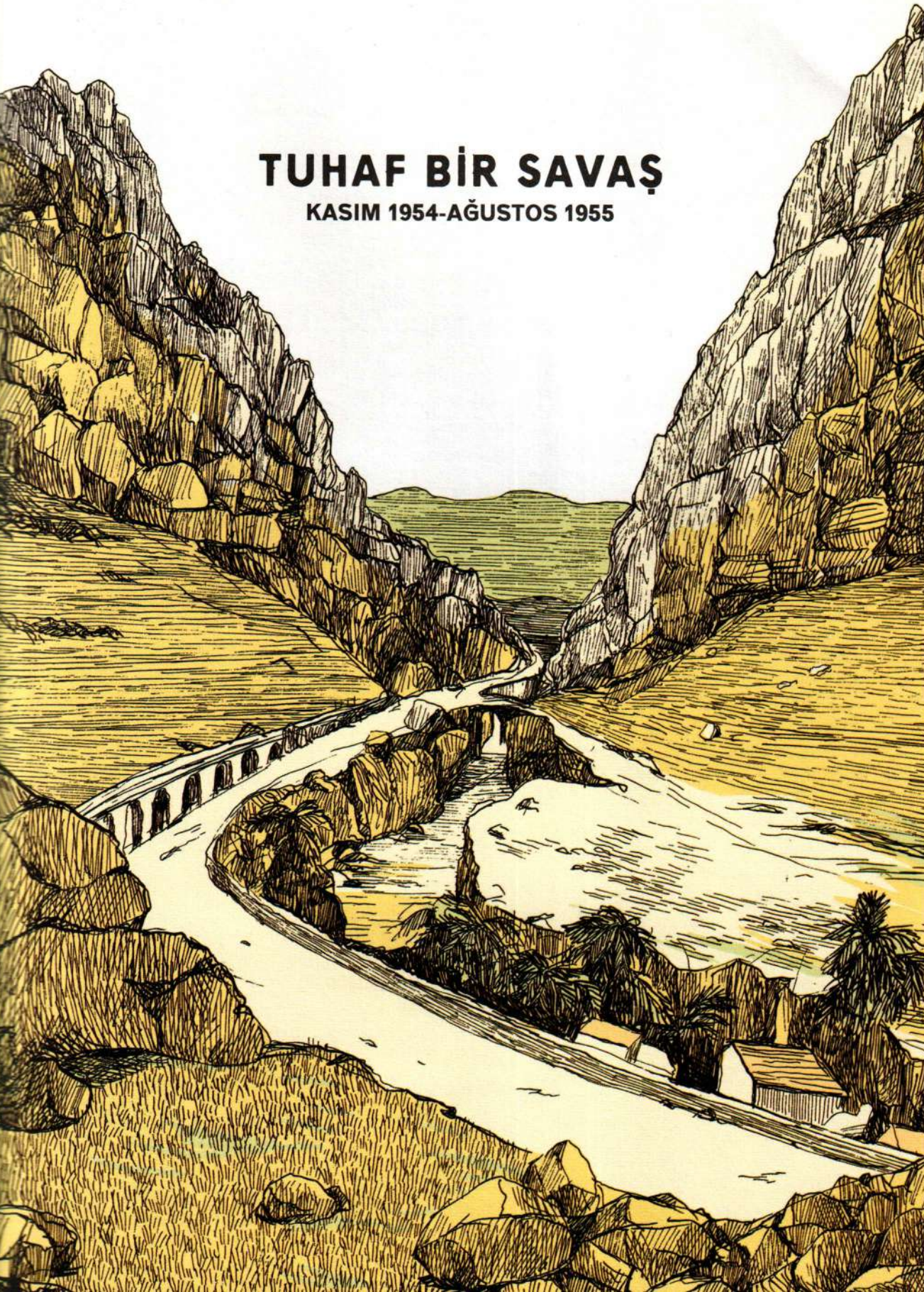

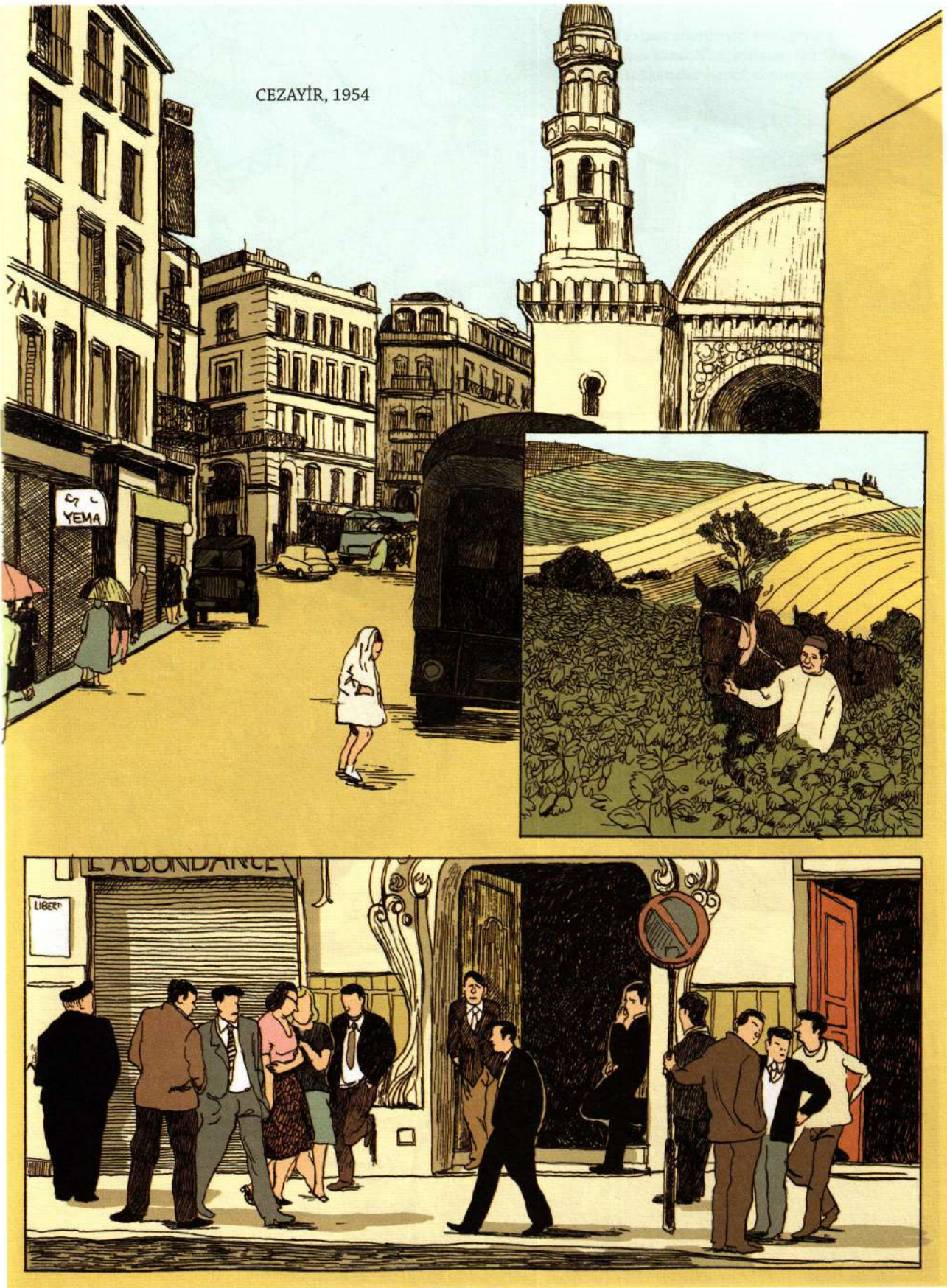
CEZAYİR, 1954
YEMA
L'ABONDANCE
LIBERT

1 KASIM 1954

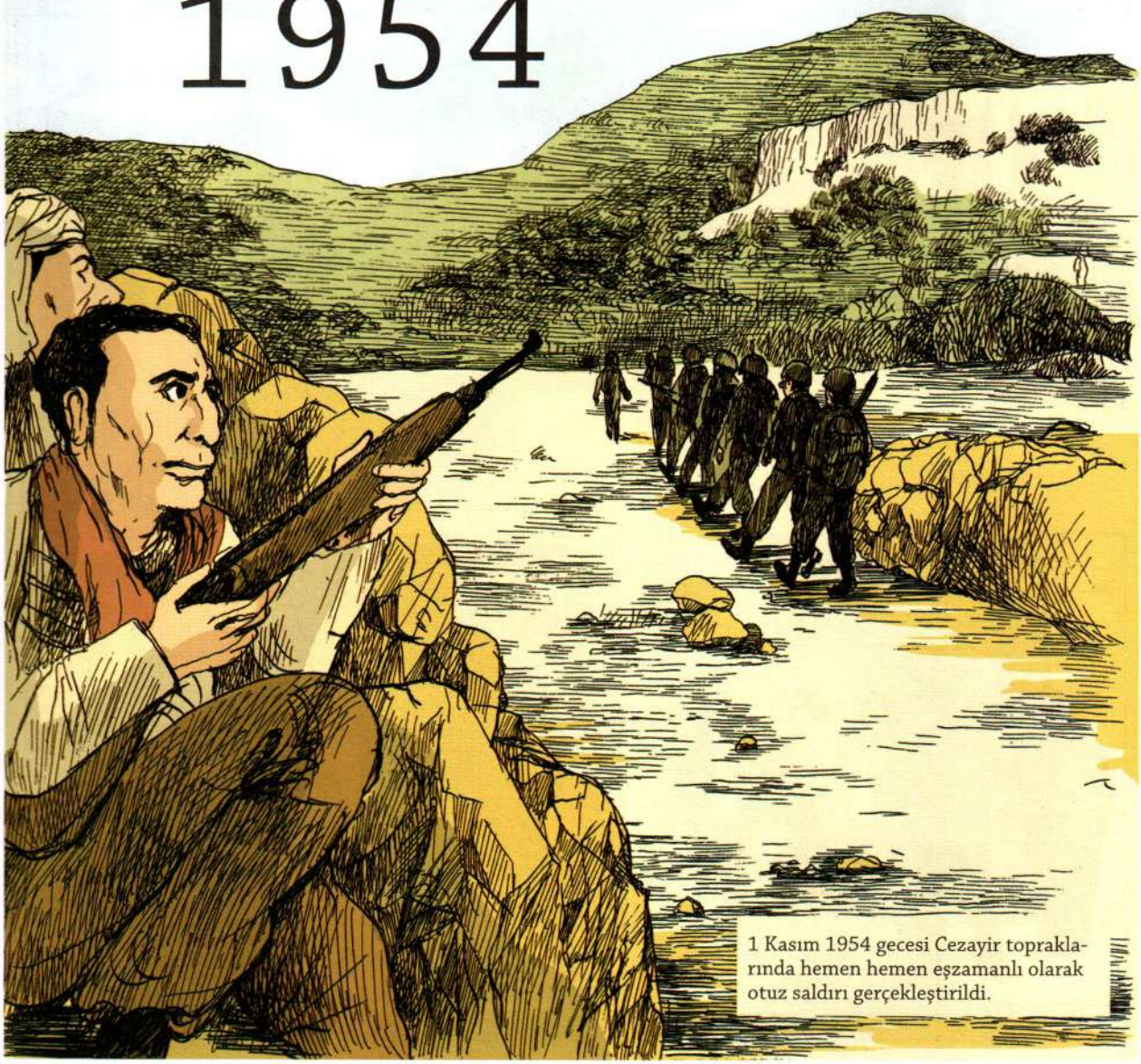

1 Kasım 1954 gecesi Cezayir topraklarında hemen hemen eşzamanlı olarak otuz saldırı gerçekleştirildi.

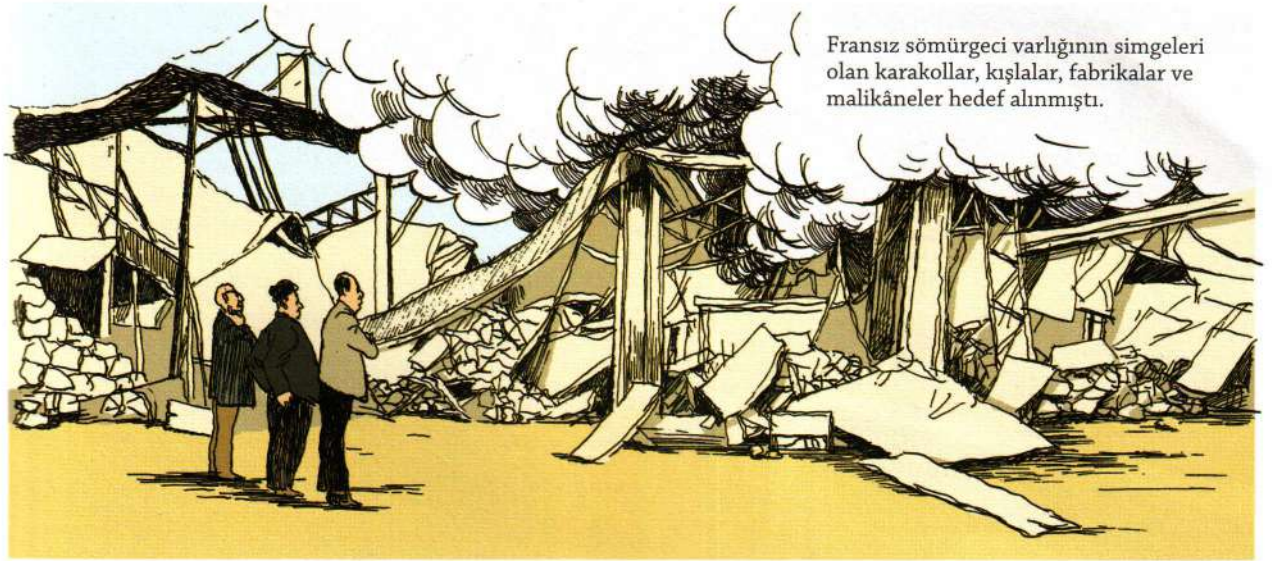

Fransız sömürgeci varlığının simgeleri olan karakollar, kışlalar, fabrikalar ve malikâneler hedef alınmıştı.

Bu saldırılarda 7 kişi hayatını kaybetti: Ölenlerin çoğu asker ve Cezayir'deki Fransız otoritesini ya da devleti temsil eden kişilerdi.

İçlerinde bir öğretmen de vardı: Guy Monnerot. Onun ölümü kamuoyunda infiale yol açtı. Gazeteciler o şiddet gecesini "Kanlı Toussaint"* diye adlandırdılar.

* Katoliklerde (Tüm Azizler) bayram 1 Kasımda kutlanır –ç.n.

Bu saldırılar Cezayir'de örgütlü bir ulusal hareketin varlığını ortaya koydu: Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN; Arapçası: Cebhetü'l-Tahrirü'l-Vatani). Fransız genelkurmayı böyle bir "başkaldırı"nın tehlikelerini pek önemsememişti, ama aslında 1945'ten beri Cezayir'in Müslüman nüfusuyla Fransız varlığı arasındaki uçurum derinleşmişti.

CEZAYİR'DEKİ ULUSAL HAREKETİN KAYNAKLARI

Cezayir'de 1920'li yıllardan itibaren farklı özelliklerde birçok milliyetçi hareket gün yüzüne çıkmıştı.

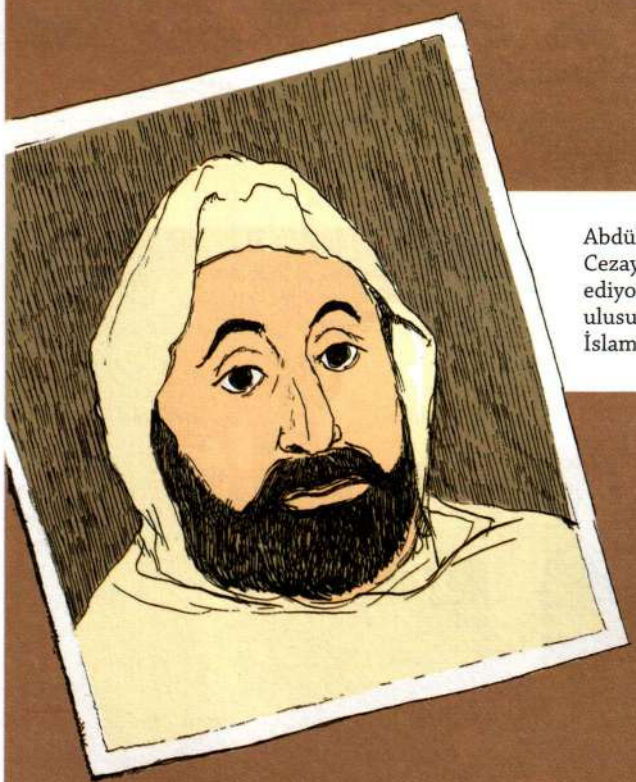

Abdülhamid bin Badis'in başını çektiği Ulema Hareketi, Cezayir milliyetçiliğinin Arap-İslam kolunu temsil ediyordu. Hem kültürel hem de dinsel nitelikteki programı, ulusun çerçevesinin tanımlanması için Arapçanın ve İslam'ın yeniden sahiplenilmesini savunuyordu.

Cezayir'in siyasal eşitlik içinde Fransa ile bütünleşmesini savunan entelektüellerin etrafında da farklı bir hareket şekillendi. Onların sloganı, "Bir insan, bir oy" idi. Bu entelektüellerin en tanınmışı, Setif'li eczacı Ferhat Abbas'tı. 1946'da UDMA'yı (Cezayir Manifestosu Demokratik Birliği) kurdu.

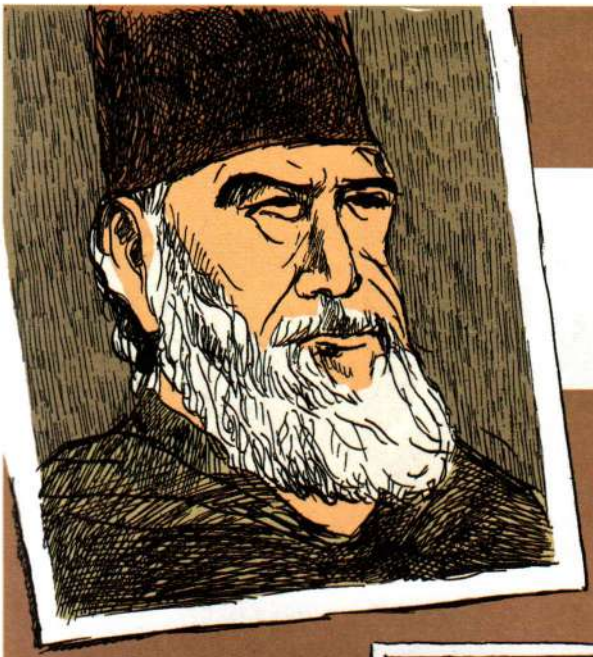

Cezayir'in bağımsızlığını savunan Kuzey Afrika Yıldızı (ENA) hareketi, eski Fransız Komünist Partisi üyesi Mesali Hac tarafından Fransa'daki göçmen çevreleri arasında 1926'da kuruldu.

Hac, Ağustos 1936'da Cezayir stadında bir konuşma yaptı. Eğilip yerden bir avuç toprak alan Mesali Hac şöyle dedi:

Onun bağımsızlık yanlısı partisi, Fransa'daki Halk Cephesi hükümeti tarafından 1936'da kapatıldı. O da o zaman Cezayir Halk Partisi'ni kurdu. II. Dünya Savaşı sırasında tutuklanan Mesali Hac, serbest bırakıldıktan sonra, 1946'da bu kez de MTLD'yi (Demokratik Özgürlüklerin Zaferi Hareketi) kurdu.

Bu üç hareket tarafından yayılan düşüncelerin etkisi önce kentlerdeki seçkinler arasında hissedildi. Daha sonra, 1940'lı yıllarda kırsal alanlara da adım adım ulaşıyorlardı.

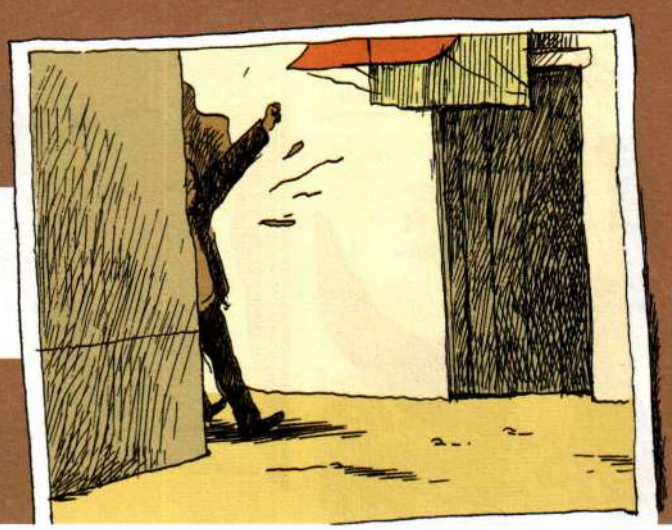

8 MAYIS 1945

8 Mayıs 1945'te Fransa'nın her yerinde II. Dünya Savaşının sona ermesi kutlanıyordu.

Cezayir'de de kutlama gösterileri vardı. Kentlerin çoğunda Cezayirli Müslümanlar sokaklara çıkmış, yürüyorlardı.

Kalabalıklar özellikle de Fransız sömürgeci varlığına itirazlarını dile getirmek istiyorlardı. Kortejlerde durumu protesto eden pankartlar açıldı.
KAHROLSUN FAŞİZM VE SÖMÜRGECİLİK

Setif kentinde yürüyen göstericilerin arasında o sırada açılması yasak olan bir Cezayir bayrağı yükselince, bir polis memuru kendini kaybetti.

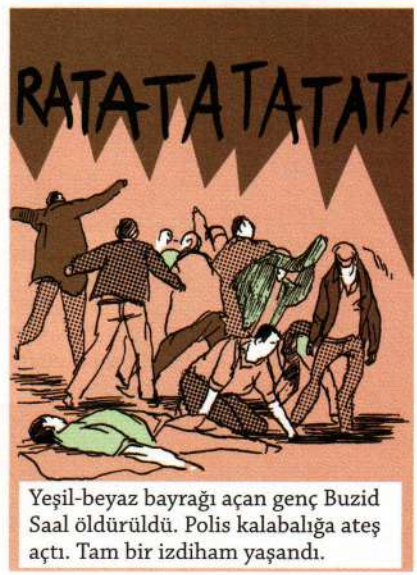
RATATATATATA
Yeşil-beyaz bayrağı açan genç Buzid Saal öldürüldü. Polis kalabalığa ateş açtı. Tam bir izdiham yaşandı.

Sonraki iki gün boyunca Cezayir halkının tepkisi dinmedi. Bu ayaklanmanın bilançosu korkunç olacaktı.

"Cezayir Avrupalıları" adı verilen kesimden 103 kişi katledildi, 110 kişiyi yaralandı.

Fransız yetkilileri bu katliama daha da şiddetli bir misillemeyle cevap verme yolunu benimsediler. Askerler evlerde arama yaparken birçok kişiyi infaz ettiler. Sonraki haftalarda sivil halka karşı sürdürülen örgütlü katliamda 10.000 ila 15.000 arası Cezayirli hayatını yitirdi. Cezayirlilerse kurbanların sayısının 45.000'i bulduğunu ileri sürmektedir.

Fransa bu kuvvet gösterisiyle Cezayir topraklarında otoritesini kalıcı bir şekilde kurduğu düşüncesindeydi.

Ama Setif hadiseleri tam aksine Müslüman nüfustaki milliyetçi duyguları körüklemişti ve Fransa'nın 1830'dan beri süregelen sömürgeci varlığı artık kitlesel boyutlarda reddedilecekti.

FRANSIZ CEZAYİRİ

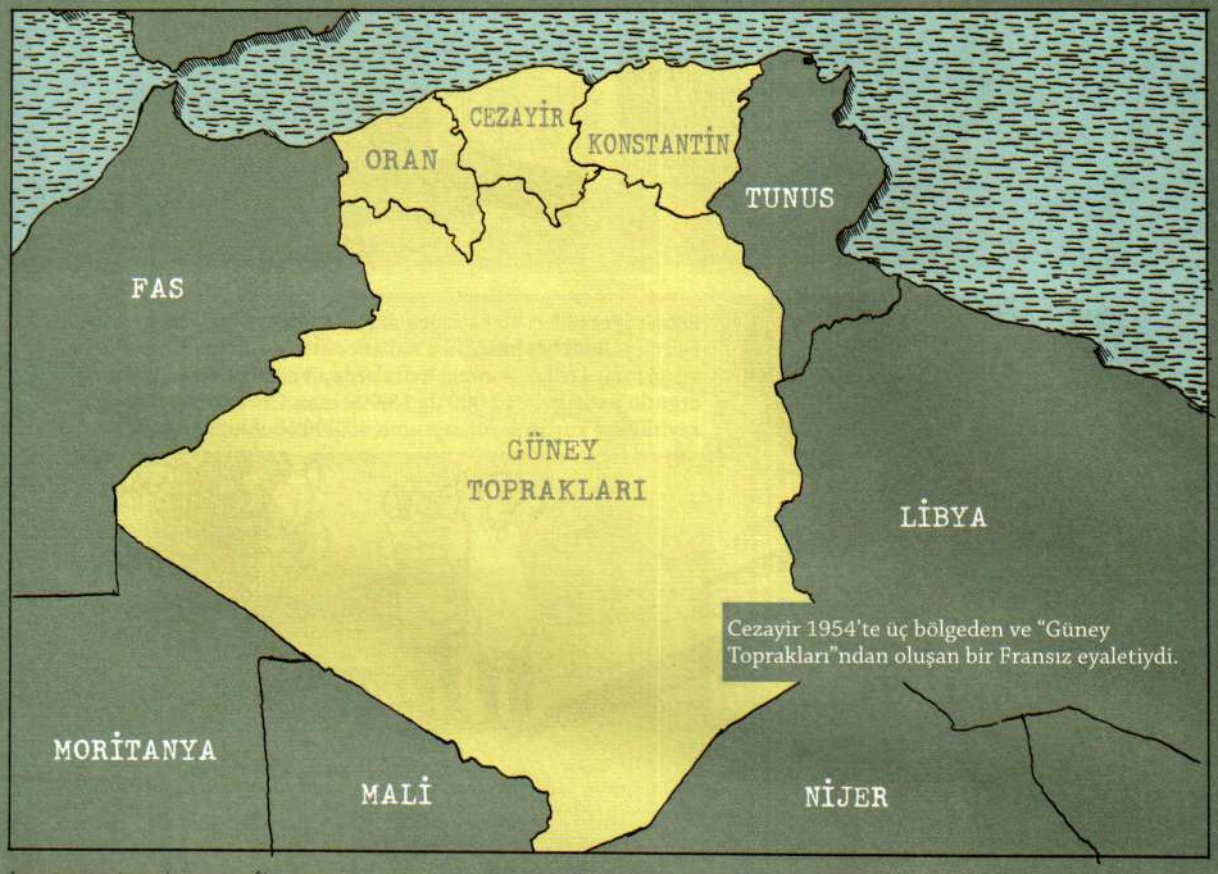

Cezayir 1954'te üç bölgeden ve "Güney Toprakları"ndan oluşan bir Fransız eyaletiydi.

Fransa 1830'da (1870'te Savoie'nın ilhakından çok önce) Cezayir kentini alarak Cezayir topraklarını ele geçirmeye başlamıştı.

CEZAYİR NÜFUSU

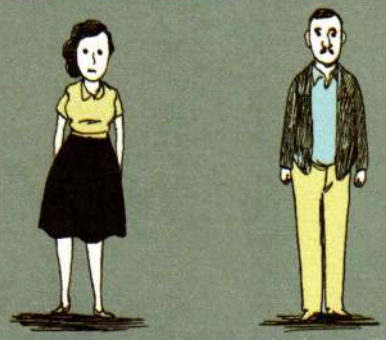

CEZAYİR AVRUPALILARI
1830'dan itibaren göçlerle oluşan topluluk: Alsace'lılar, İspanyollar, İtalyanlar, Maltalılar...

1 MİLYON

CEZAYİRLİ MÜSLÜMANLAR
Avrupalılar tarafından "yerliler" diye adlandırılıyorlardı.

9 MİLYON

Kentlerde Avrupalılar, 1870 Crémieux Kararnamesi'nden beri Fransız vatandaşı olan Yahudiler ve tam Fransız vatandaşlığı verilmeyen Müslümanlar yanyana yaşıyorlardı. Ama bu topluluklar birbirine tam anlamıyla karışmamıştı. Aynı okullara, aynı barlara, aynı plajlara veya aynı sinemalara gitmiyorlardı.

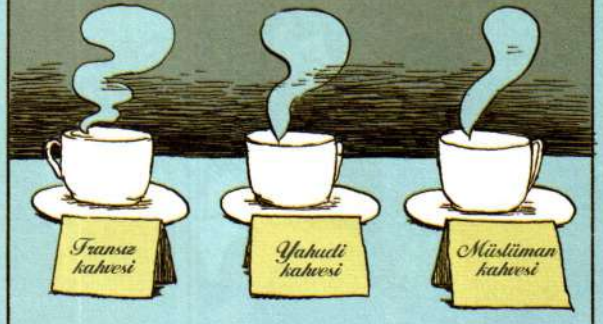

Ama Cezayir Avrupalılarının çoğu zengin yerleşimciler değildi. Özellikle küçük esnaf, zanaatkâr ve devlet memurlarından oluşuyorlardı. Hayat seviyesi Fransa'dakilerin epey altında kalan bir orta sınıf söz konusuydu.

Bazı Fransız yerleşimcileriyse, kuşaklar geçtikçe, önemli tarım işletmecileri, büyük toprak sahipleri ve sanayiciler olarak sivrildiler. Çalıştırdıkları Müslüman işgücü üzerinde ataerkil iyi niyeti kişiden kişiye değişen bir denetimleri vardı.

9 milyon Cezayirli Müslümanın yaklaşık 7 milyonu yoksulluk içindeydi. "Fransız kolonisi olmanın faydaları"ndan hiçbir şekilde istifade etmiyorlardı. Müslüman çocukların sadece %16'sı okula gidiyordu. Diğerleri ya başıboş bir haldeydi ya da bir işe verilmişti. Büyük kentlerin sokaklarında çalışan küçük ayakkabı boyacısı, bu sokak çocuklarını simgeleyen bir figürdü.

II. Dünya Savaşı'ndan ve Setif "olayları"ndan sonra, Fransa 1947'de meclisten geçirdiği yeni bir statüyle Cezayir topraklarını bir düzene sokmak istedi. Bu statüyle, Fransız Cezayiri'ndeki kurumların işleyişine bir nebze özerklik getirmek amaçlanmıştı.

Bu statüde öngörülen en önemli yenilik, seçilmiş temsilcilerin bir araya geldiği iki ayrı kuruldan oluşan bir Cezayir Meclisi'ydi.

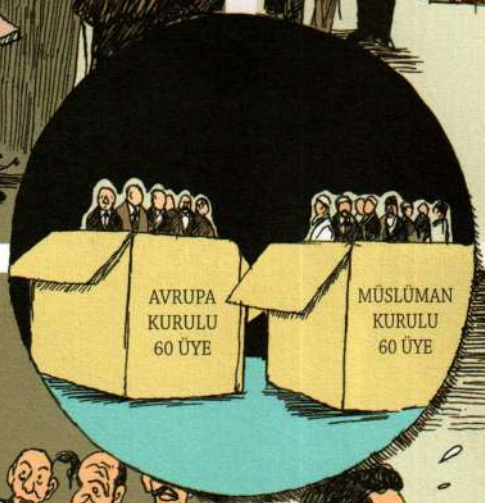

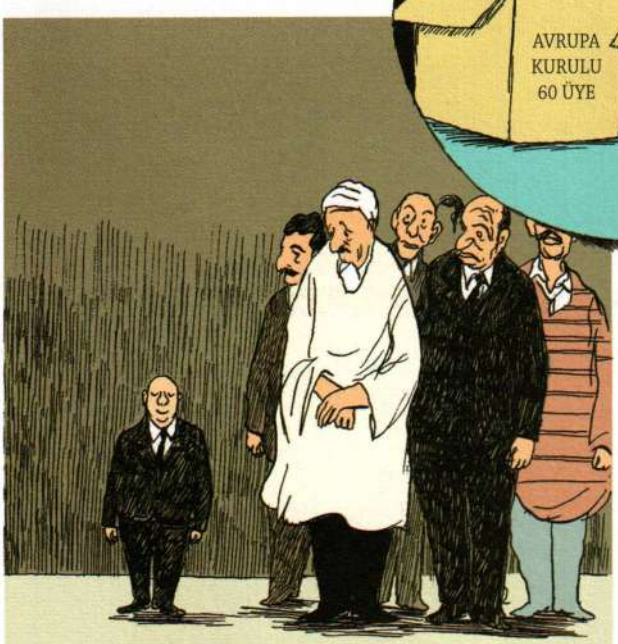

Ama bu meclis ülke gerçekliğini temsil etmiyordu: Bir Avrupalı üyenin oyu 7 Cezayirli üyeye eşitti.

Üstelik milliyetçileri Meclis'e sokmamak için 11 Nisan 1948'deki seçimlerde hile yapılmıştı (Müslüman temsilcilerin seçiminde çuval çuval sahte oy kullanılmıştı).

MOULOUD FERAUN
Yazar

4 PAGES DE SPORTS
Echo Sport...
UNE PAGE ILLUSTRÉE

L'ECHO D'ALGER

13 FRANCS

Tantôt ce qui fut VERNI

MITTERRAND radyodan yayınlanan bir demeç verdi:

CEZAYİR FRANSA'DIR VE FRANSA KENDİ EVİNDEN KENDİSİNİNKİNDEN BAŞKA BİR OTORİTEYİ ANIMAYACAKTIR

Devlet otoritesi her gün biraz daha fazla hissedilecek ve Cezayir'in statüsü giderek tanınacaktı.

Gerçek temizl... Operasyonu bir... içinde başlayacak.

Fransız ordusu saldırılara cevap olarak, bölgeye 26.000 mevcutlu bir takviye kuvvet gönderdi. 1954 yılının Mayıs-Haziran ve Kasım ayları arasında Fransız askeri varlığı 49.000'den 83.000'e yükseldi ve artmaya devam etti.

O zaman Cezayir'de adını telaffuz etmeyen "tuhaf bir savaş" başladı.

Nitekim Kasım 1954'ten sonra çatışmadan pek bahsedilmez oldu.

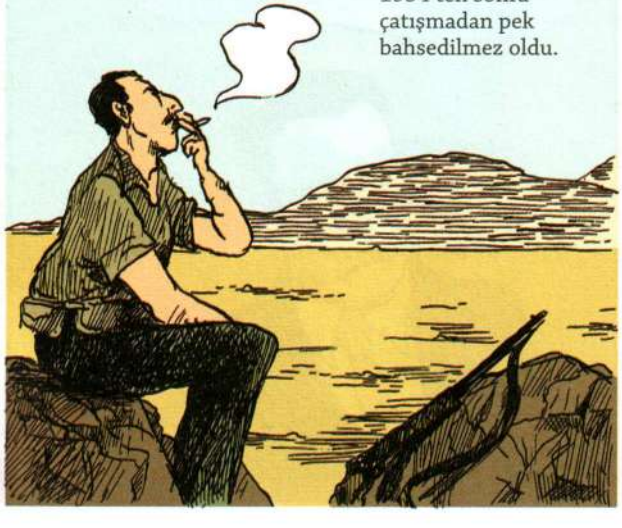

"Olaylar"dan, "asayiş operasyonları"ndan söz ediliyor, ama "savaş" sözü ağza alınmıyordu.

Askerler çoğu zaman halkın güvenini kazanmaya gayret ediyorlardı. "Barışçı denetim" dönemiydi.

Hükümet bu çerçevede Ocak 1955'te bir reform programı geliştirdi. Şu konular ele alınmıştı:

Müslüman Cezayirlilere –o güne dek neredeyse kapalı olan– devlet memurluğu kapısını açmak.

İki topluluk arasındaki ücret farklarını azaltmak. Cezayir'deki Fransızlar anavatandaki yurttaşları kadar kazanmasalar da, Cezayirli Müslümanlara göre durumları çok iyiydi.

Geniş ölçekli bayındırlık projeleri başlatmak ve idareyi güçlendirmek (yollar, belediyeler, postaneler).

Aynı anda ordu da bağımsızlık yanlılarının peşine düşmüştü ve "asileri" tecrit etmeye uğraşıyordu.

Askerlere verilen görev, Kasım 1954'teki "Kanlı Toussaint"den sorumlu tutulan örgütleri, FLN ve ALN'yi (Ulusal Kurtuluş Ordusu) zayıflatmaktı.

1 Kasım 1954'teki olaylar, o zamana dek bilinmeyen örgütlü bir yapının varlığını ortaya çıkarmışlardı: FLN.

Ekim 1954'te kurulan FLN, esas olarak MTLD'nin aktivist kanadından gelen militanlardan oluşuyordu. "Teşkilat-ı Mahsusa" adı altında örgütlenen bu militanlara silahlı bir ayaklanma hazırlama görevi verilmiş, ama bu örgütlenme Fransız polisinin 1950 ve 1951'deki operasyonlarıyla çökertilmişti.

"TARİHSEL LİDERLER"

FLN Kasım ayındaki saldırıların arkasında bulunan dokuz "tarihsel lider" tarafından kuruldu.

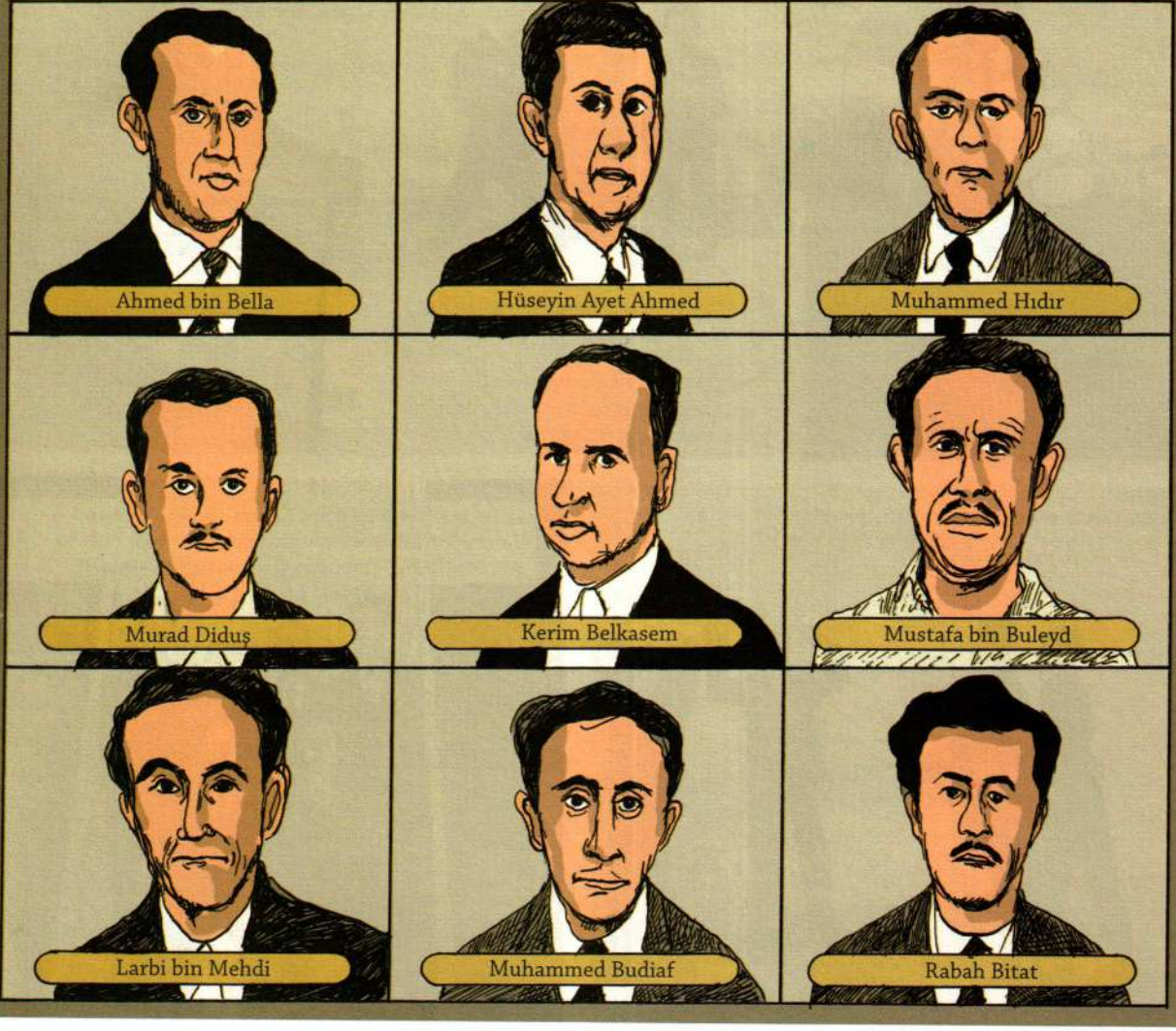

Mayıs-Haziran 1945'te yaşanan Setif katliamı, genç militanların Cezayir'in bağımsızlığını sağlamak için silahlı mücadeleye atılma iradelerini güçlendirmişti.

Kasım 1954'te FLN kendisine bağlı bir silahlı yapılanma kurdu: Ulusal Kurtuluş Ordusu (ALN).

ALN önceleri iyi silahlanmamış ve eğitimsiz 3.000 militandan oluşuyordu.

Ama çatışmaların ilk yılı içinde örgütlenmeyi ve bir kurmay heyeti çıkarmayı başardılar.

Ferhat Abbas'ın partisinin sorumluları Nisan 1956'dan itibaren FLN'ye katıldılar. Onları Ulema hareketinin ve Cezayir Komünist Partisi'nin liderleri izledi.

Mesali Hac taraftarlarıysa bağımsızlıklarını korumak istiyorlardı. Aralık 1954'te MNA'yı (Cezayir Ulusal Hareketi) kurdular.

1955'in ilk üç ayı boyunca FLN'li "asiler" ile Fransız askerleri arasında önemsiz çatışmalar yaşandı.

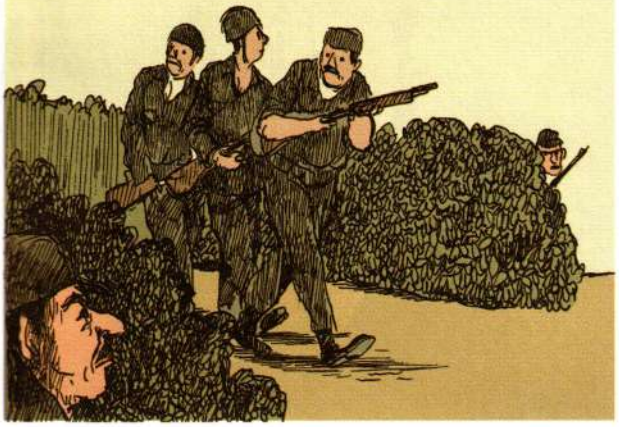

FLN yerel toplulukları kendisinin halkın tek temsilcisi olduğuna, kimi zaman teröre de başvurarak ikna etmeye ve onların devrimci davayı benimsemesini sağlamaya uğraşıyordu.

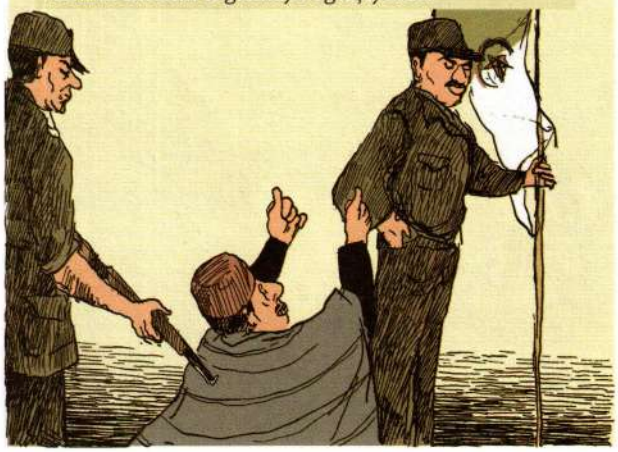

Araziyi çok iyi tanıyan FLN grupları Fransız karakollarına ve devriyelerine saldırıyorlardı.

Fransız askerleri bu saldırılara, "isyan"a katıldığından şüphe duyulan herkesi tutuklayarak, bazen de yargısız infaz ederek cevap veriyorlardı.

12 Şubat 1955'te, açılım adamı olarak bilinen, De Gaulle'cü etnolog Jacques Soustelle Cezayir genel valiliğine atandı.

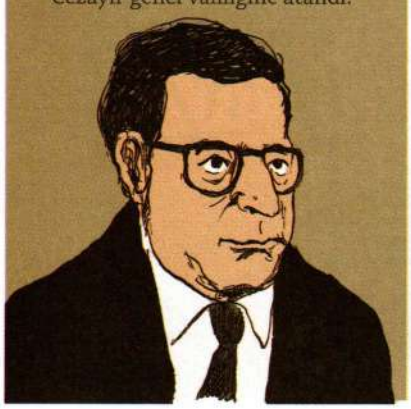

Müslüman nüfustaki rahatsızlığı anlamaya gayret etse de, hükümetten FLN'ye karşı mücadele etmek için ordunun imkânlarının güçlendirilmesini talep etti.

Ama Fransız makamları Cezayir'de bir savaş hali olduğunu inkâra devam ettiler. Bu durum Ağustos 1955'te birden değişecekti.

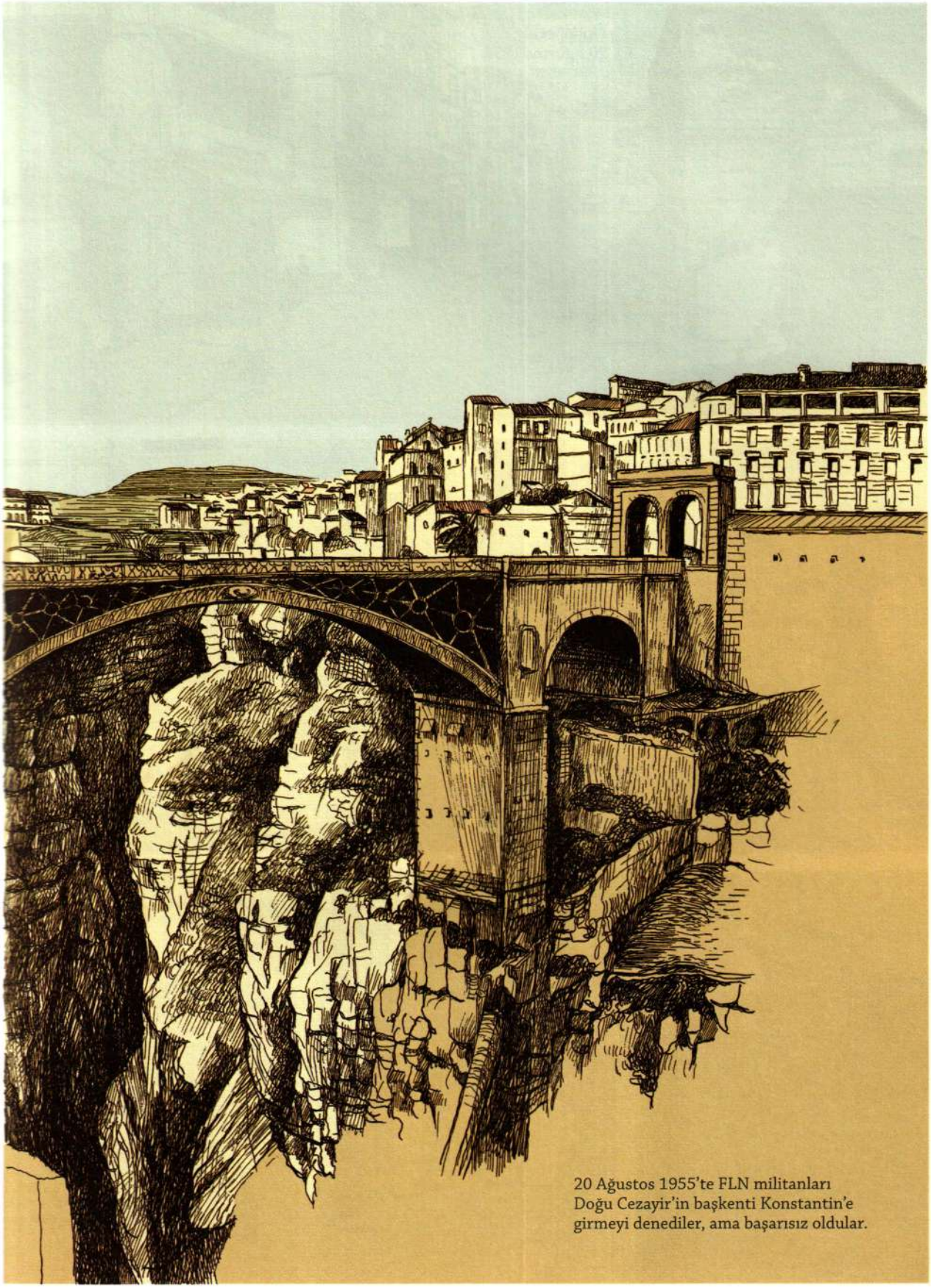

20 Ağustos 1955'te FLN militanları Doğu Cezayir'in başkenti Konstantin'e girmeyi denediler, ama başarısız oldular.

Philippeville,
20 Ağustos 1955...

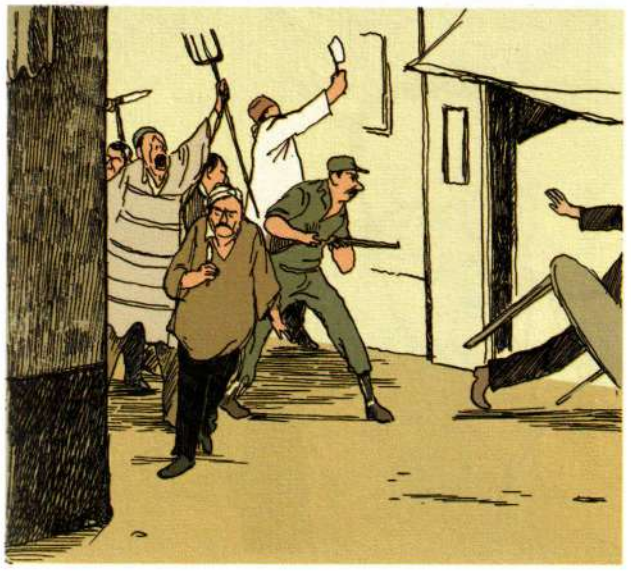

Fransızlar nerede?
Öldüreceğiz onları!

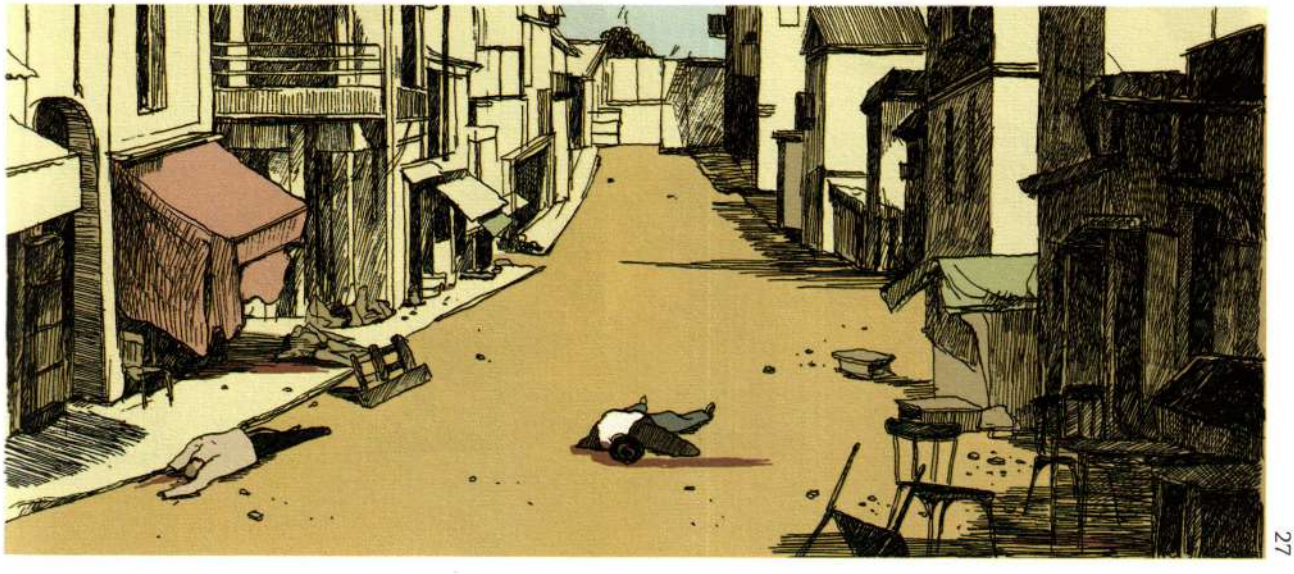

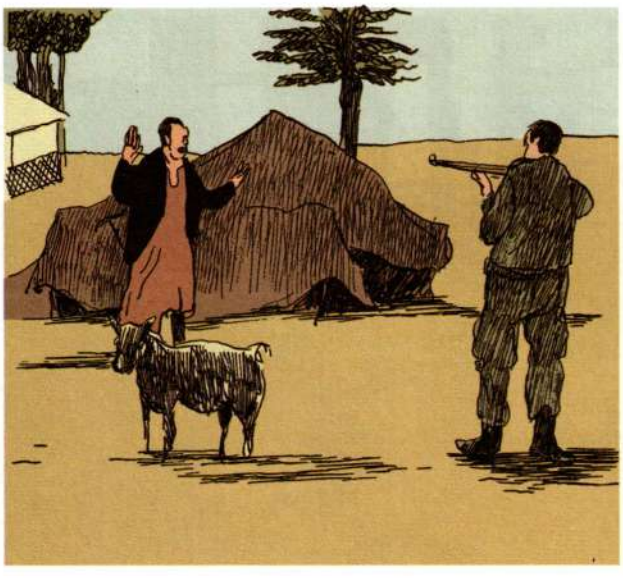

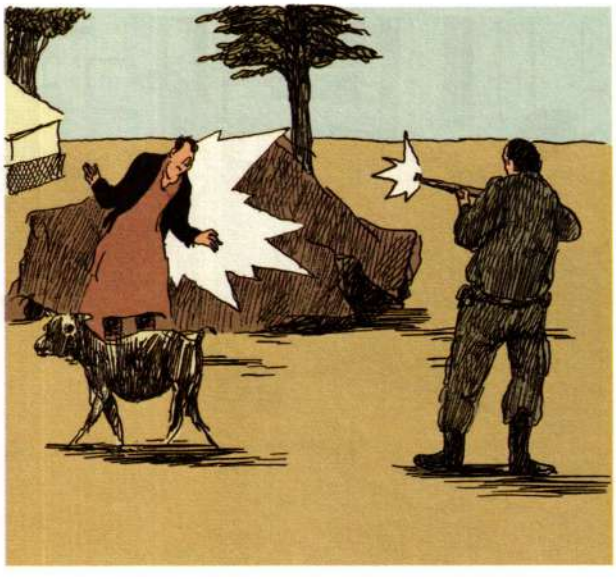

O 20 Ağustos 1955 günü, Konstantin'deki kanlı ayaklanma ve boğazlaşmalarla birlikte "asayiş operasyonu" efsanesi sona erdi.

Bölgedeki şiddet olaylarının bilançosu, 71'i Avrupalı olmak üzere 123 ölüydü.

Philippevile'de paraşütçüler geniş çaplı bir arama yapıp yüzlerce şüpheliyi tutukladılar.

Şehir stadına konan bazı tutuklular orada kurşuna dizildiler ve stad zemininde açılan toplu mezarlara gömüldüler.
Günlerce süren bu kanlı misillemede, 1.200'den fazla kişi can verdi. FLN ise katliamda 12.000 kişinin öldüğünü ileri sürecekti.

Öldürülmüş Avrupalıların cesetlerini görünce çok sarsılan Jacques Soustelle orduya sınırsız yetki verdi.

Reform dönemi geride kalmıştı.

AÇIK SAVAŞ

AĞUSTOS 1955-OCAK 1597

ROGER DEVROE

Silah altına çağrılmış asker

Marsilya limanı, Ekim 1955

Fransa bu defa savaşa girmişti...

1956 başı. Cezayir topraklarındaki Fransız askerlerinin sayısı 190.000'i bulmuştu; aynı yılın sonunda bu sayı 400.000'e ulaşacaktı.

20 Ağustos 1955 ayaklanmasının ardından 60.000 yedek de silah altına çağrıldı. Askerlik süresi 18 aydan 24 aya çıkarıldı.

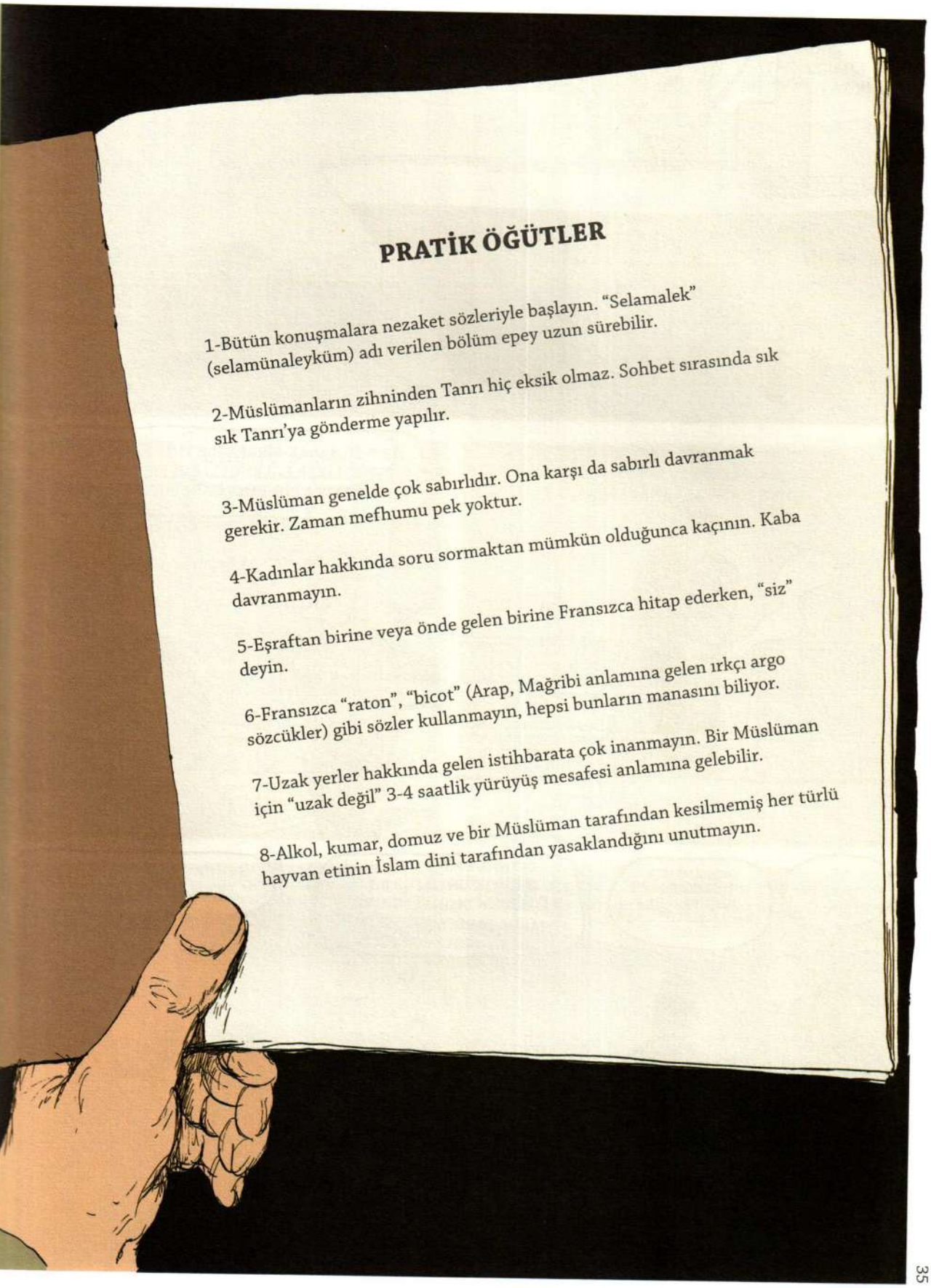
PRATİK ÖĞÜTLER
1-Bütün konuşmalara nezaket sözleriyle başlayın. "Selamalek" (selamünaleyküm) adı verilen bölüm epey uzun sürebilir.
2-Müslümanların zihninden Tanrı hiç eksik olmaz. Sohbet sırasında sık sık Tanrı'ya gönderme yapılır.
3-Müslüman genelde çok sabırlıdır. Ona karşı da sabırlı davranmak gerekir. Zaman mefhumu pek yoktur.
4-Kadınlar hakkında soru sormaktan mümkün olduğunca kaçının. Kaba davranmayın.
5-Eşraftan birine veya önde gelen birine Fransızca hitap ederken, "siz" deyin.
6-Fransızca "raton", "bicot" (Arap, Mağribi anlamına gelen ırkçı argo sözcükler) gibi sözler kullanmayın, hepsi bunların manasını biliyor.
7-Uzak yerler hakkında gelen istihbarata çok inanmayın. Bir Müslüman için "uzak değil" 3-4 saatlik yürüyüş mesafesi anlamına gelebilir.
8-Alkol, kumar, domuz ve bir Müslüman tarafından kesilmemiş her türlü hayvan etinin İslam dini tarafından yasaklandığını unutmayın.

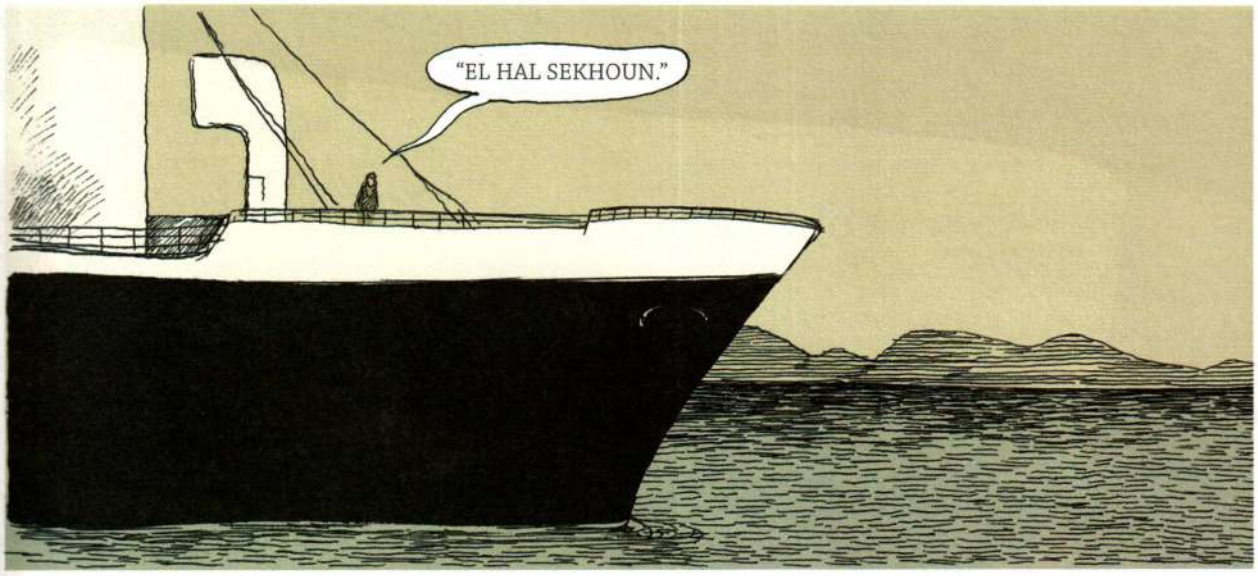
"EL HAL SEKHOUN."

HEY! ŞU SALAK PİERRE İLE YİNE KAVGA ETTİM! GENELLİKLE EĞLENCELİ BİR TİP, AMA BAZEN SURATINA BİR TANE ÇAKMAK İSTİYORUM.

NE YAPIYORSUN JACQUES?
BİRKAÇ ARAPÇA SÖZCÜK ÖĞRENMEYE ÇALIŞIYORUM. SEN DAHA ÖNCE GİTTİN Mİ ORAYA?

CEZAYİR'E Mİ? DALGA MI GEÇİYORSUN? HAYIR BEN LIMOUSIN DIŞINA PEK ADIM ATMADIM, SADECE ÇOCUKKEN BİR KERE BAŞKENTE GİTMİŞTİM.

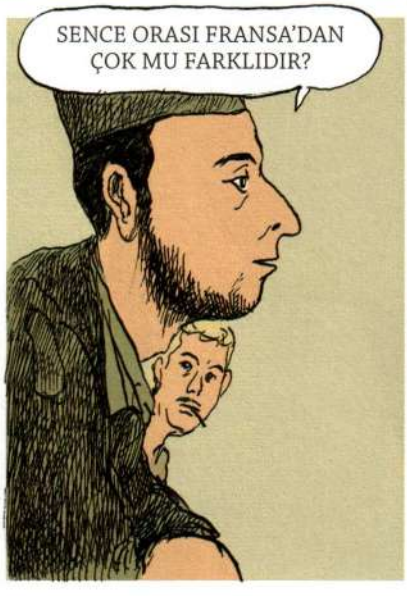
SENCE ORASI FRANSA'DAN ÇOK MU FARKLIDIR?

HA HA HA! NEREDEN BİLEYİM JACQUO? BENCE KESİN FARKLIDIR! ORASI AFRİKA!
KOĞUŞTAN BİR ÇOCUK KÜÇÜKKEN GİTMİŞ. ÜLKENİN FRANSA'YA ÇOK BENZEDİĞİNİ SÖYLÜYOR. CEZAYİR'İN AVRUPAİ VE GÜZEL BİR KENT OLDUĞUNU ANLATTI.

ZATEN ORAYI NİYE ELİMİZDE TUTMAK İSTEDİĞİMİZİ SANIYORSUN? ÇÜNKÜ ORASI FRANSIZ! İDDİAYA GİRERİM BU BELLİ OLUYORDUR!
AMA HER HALÜKÂRDA AYRILDIĞIMIZ YERDEN EN AZ BİR FARKI VAR.

ÖYLE Mİ? NEYMİŞ O?
ORADA SAVAŞ VAR.

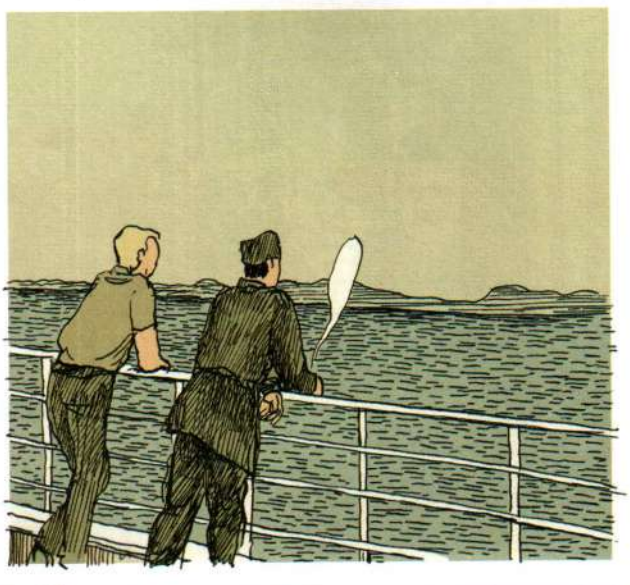

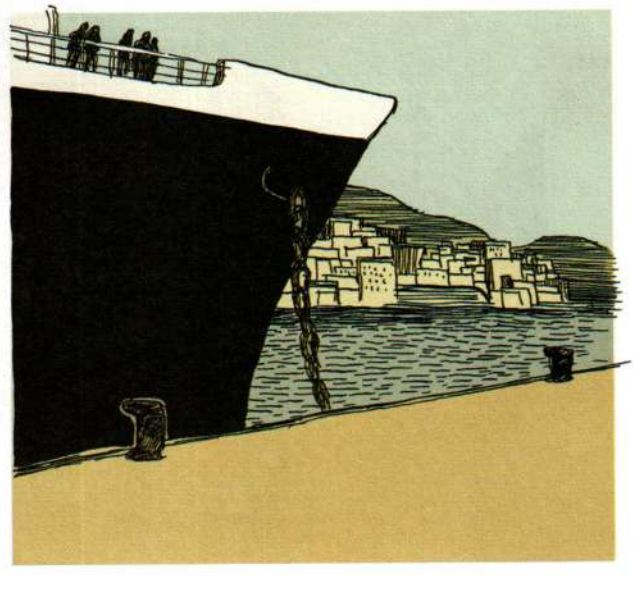

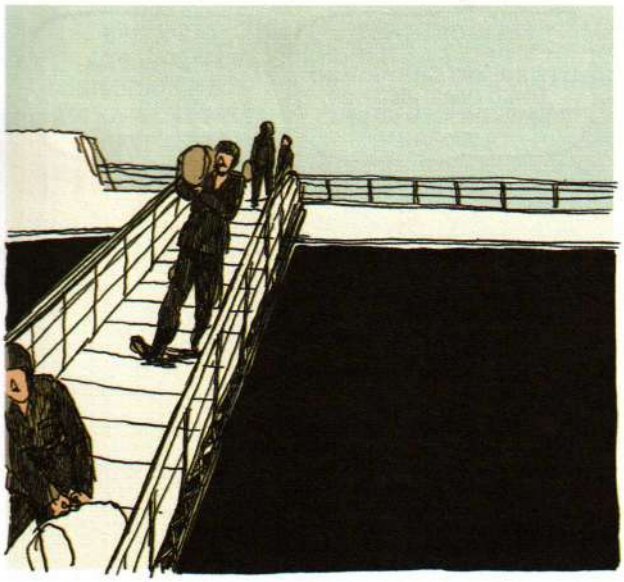

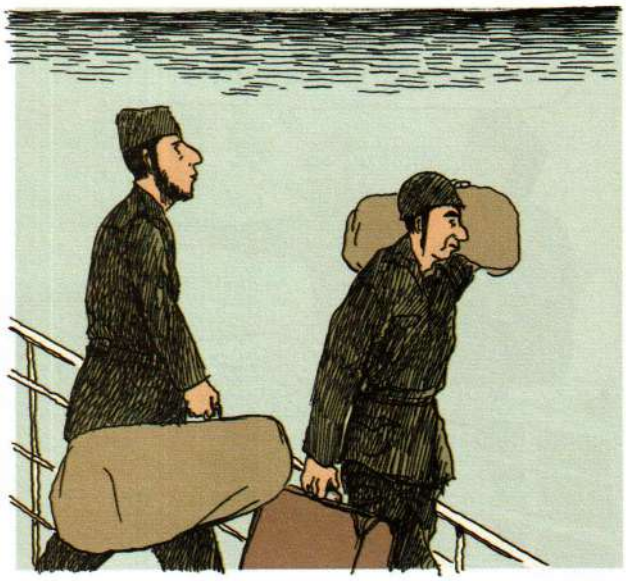

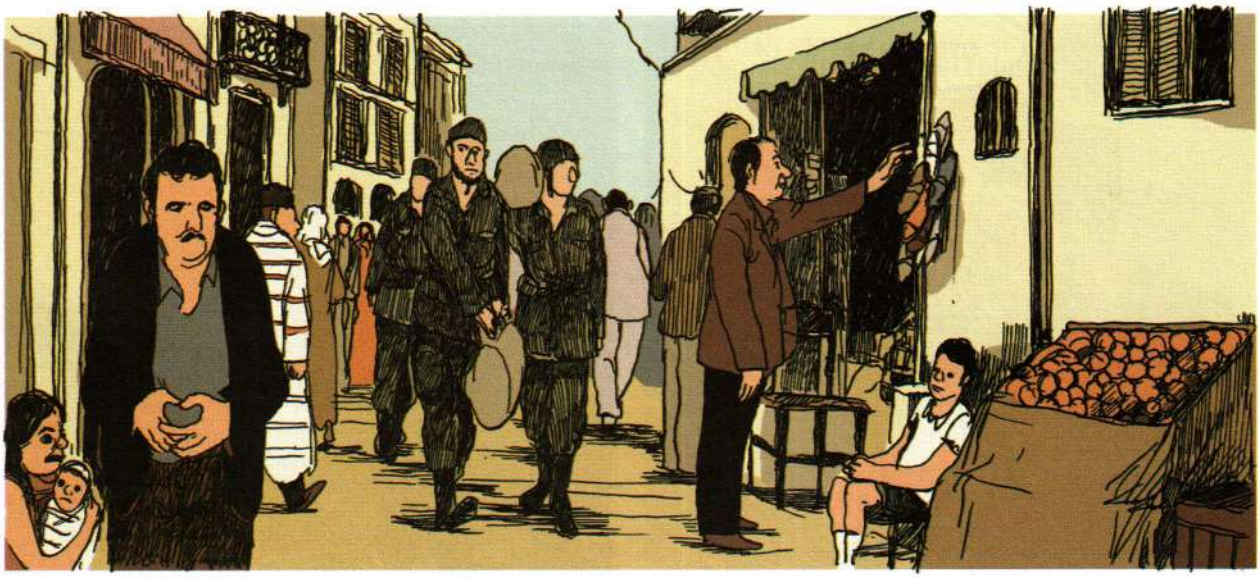

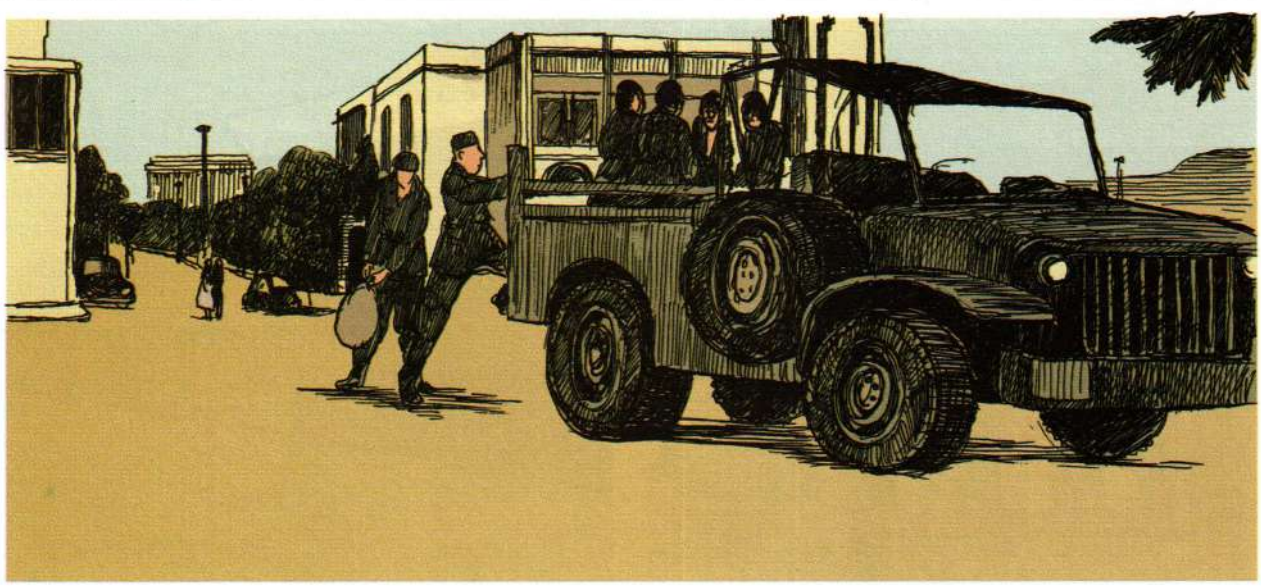

Cezayir savaşına toplam 1,5 milyon Fransız askeri katılacaktı. Profesyonel askerler tarafından yürütülen Hindiçin savaşının aksine, Cezayir savaşında 1932 ila 1943 arasında doğmuş tüm Fransızlar seferberlik kapsamına alınmıştı.

Silah altına alınan birkaç bin kişi gitmeyi reddettiler. Militan sol örgütler de onları destekledi.

1 Eylül 1955'te Gare de l'Est'te (Paris'te bir gar: Doğu Garı) askere çağrılan 2.000 genç trenlere binmeyi reddettiler. Hava Kuvvetleri tarafından "tekrar askere çağrılan" 600 kişi de ertesi gün Gare de Lyon'da (Paris'te bir gar: Lyon Garı) onların izinden gitti.

Brive, Perpignan ve Bordeaux'da bu savaşı onaylamadıklarını ifade eden gösteriler yapıldı: "Hemen terhis!", "Cezayir'de savaşa hayır!", "Siviller bizimle!".

Ama geleneksel siyasal partilerden destek bulamayan hareketin soluğu çabuk tükenecekti.

İSTİFA!

Çünkü dönemin siyasiler sınıfı IV. Cumhuriyet'in kronikleşen istikrarsızlığıyla uğraşıyorlardı.

IV. CUMHURİYET

1946 ila 1958 arasında Meclis'te bir türlü çoğunluğu yakalayamayan on altı hükümet başkanı ve onların kurdukları yirmi dört hükümet birbirini izledi.

1 Şubat 1956'da sosyalist Guy Mollet, Cezayir anlaşmazlığı başladığından beri göreve gelen üçüncü hükümet başkanı oldu.

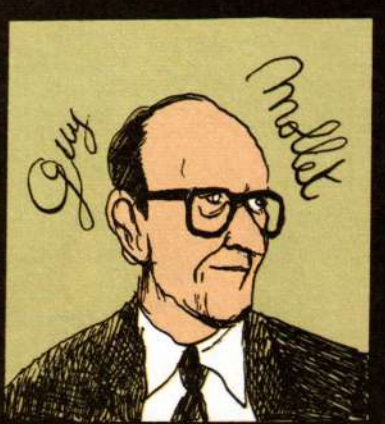

1956 yılının başında, radikallerin ve sosyalistlerin kurduğu Cumhuriyetçi Cephe'nin seçimlerde kazandığı zaferden sonra, sosyalist Guy Mollet hükümeti kurmakla görevlendirildi.

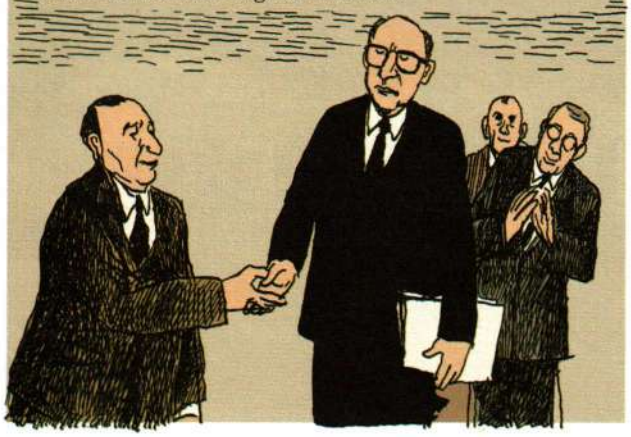

Yeni Meclis'te komünistlerin hâlâ 144 sandalyesi vardı. Pierre Poujade'ın başını çektiği hareket de hızlı bir yükseliş sergilemişti. Kazandıkları 52 sandalyeden birinde Jean-Marie Le Pen oturuyordu.

Guy Mollet Cezayir'de barış isteyerek seçim kampanyası yürütmüş, orada yaşanan çatışmayı "aptalca ve çıkışsız" diye nitelemişti.

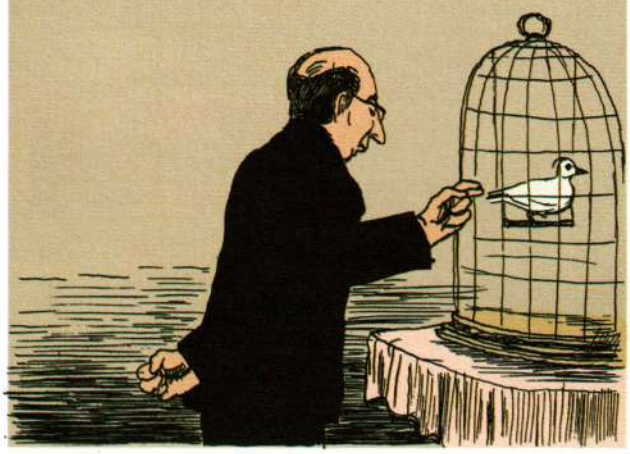

General Catroux'yu Soustelle'in yerine Cezayir genel valiliğine atamaya karar verdi.

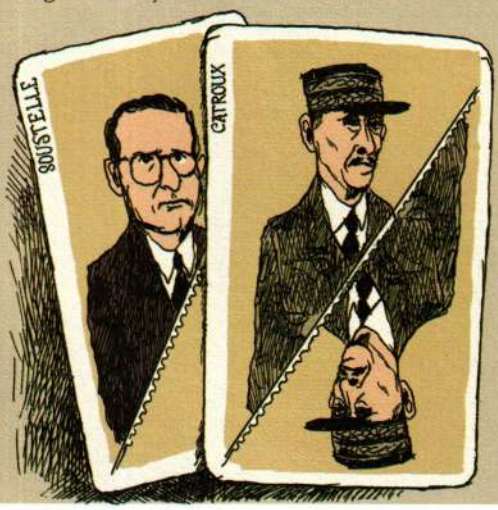

Ama Cezayir'e ilk geldiğinde pek sıcak karşılanmayan Soustelle, 2 Şubat 1956'da ülkeden ayrılırken, onu desteklemeye gelmiş 100.000 Avrupalı tarafından coşkulu bir tezahüratla uğurlandı.

Guy Mollet siyasetine zemin hazırlamak üzere 6 Şubat'ta Cezayir'e gitti...

... ama orada aynı kalabalık onu çok düşmanca karşıladı.

Avrupalı nüfusun üstüne fırlattığı sayısız cisim ve yuhalamalar arasından kendine bir yol açmaya çalıştı. 6 Şubat tarihi akıllarda "Domates Günü" olarak kaldı.

Bu gösteriler karşısında Guy Mollet bayrakları indirdi ve müzakere siyasetinden vazgeçti. Catroux'nun yerine Robert Lacoste atandı.

Cezayir Avrupalılarının baskısı altında kalan hükümet, topyekûn savaşa yöneldi.

12 Mart 1956'da Millet Meclisi Cezayir'deki "özel yetkiler"i onayladı.

ÖZEL YETKİLER

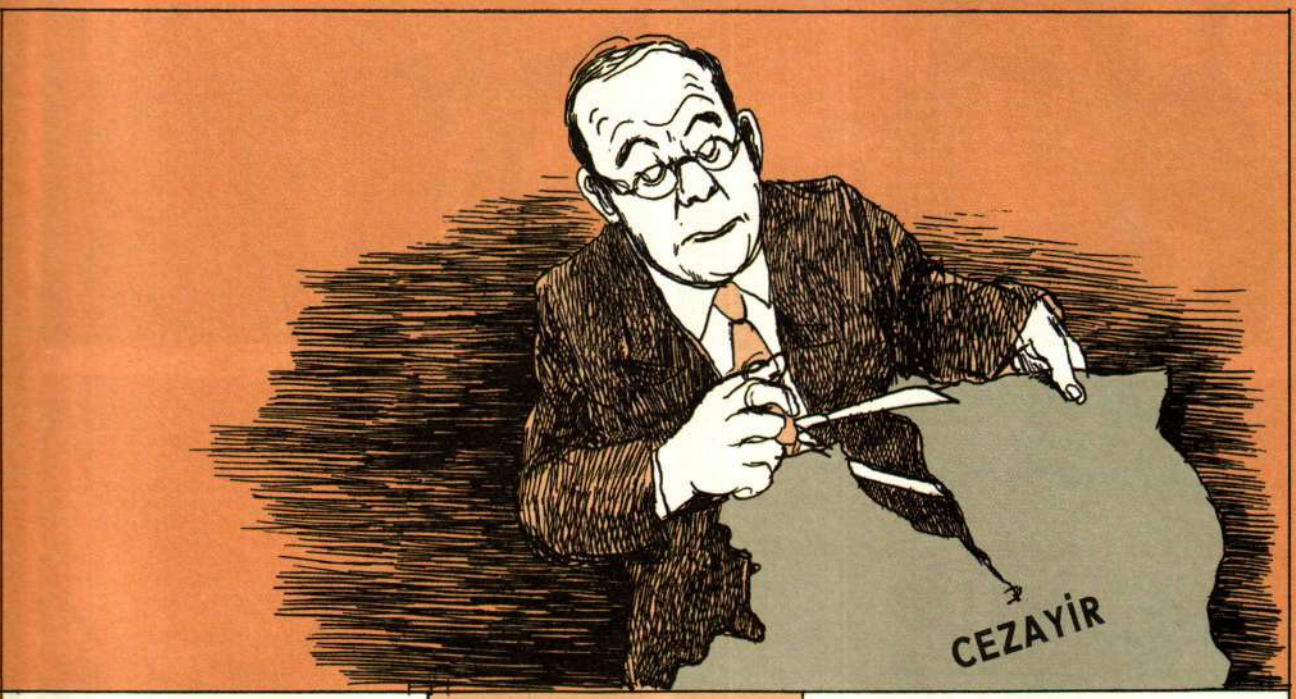

OPERASYON BÖLGELERİ

Buralarda ordunun görevi "asileri ezmek"ti.

BARIŞÇI DENETİM BÖLGELERİ

Buralarda ordunun görevi halkı korumaktı.

YASAK BÖLGELER

Buralarda yaşayan nüfus tahliye edilip kamplarda toplandı. Ordu yasak bölgelerde şüpheli bir şahsa hiçbir ikazda bulunmadan ateş açma yetkisine sahipti.

TOPLAMA KAMPLARI

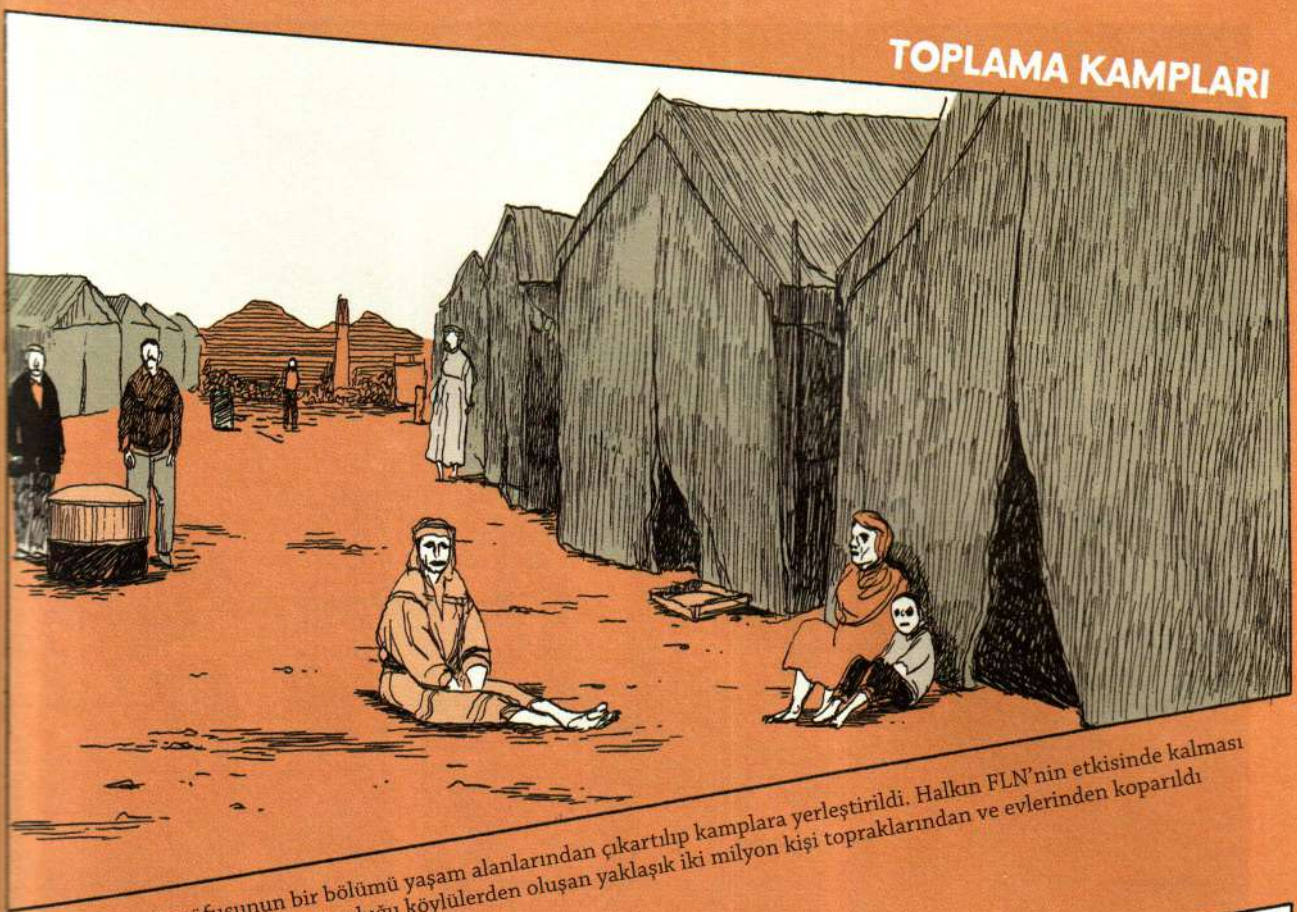

Böylece Cezayir nüfusunun bir bölümü yaşam alanlarından çıkartılıp kamplara yerleştirildi. Halkın FLN'nin etkisinde kalması engellenmeye çalışılıyordu. Çoğunluğu köylülerden oluşan yaklaşık iki milyon kişi topraklarından ve evlerinden koparıldı (Michel Rocard'ın raporuna göre, 1959).

GÖZALTI KAMPLARI

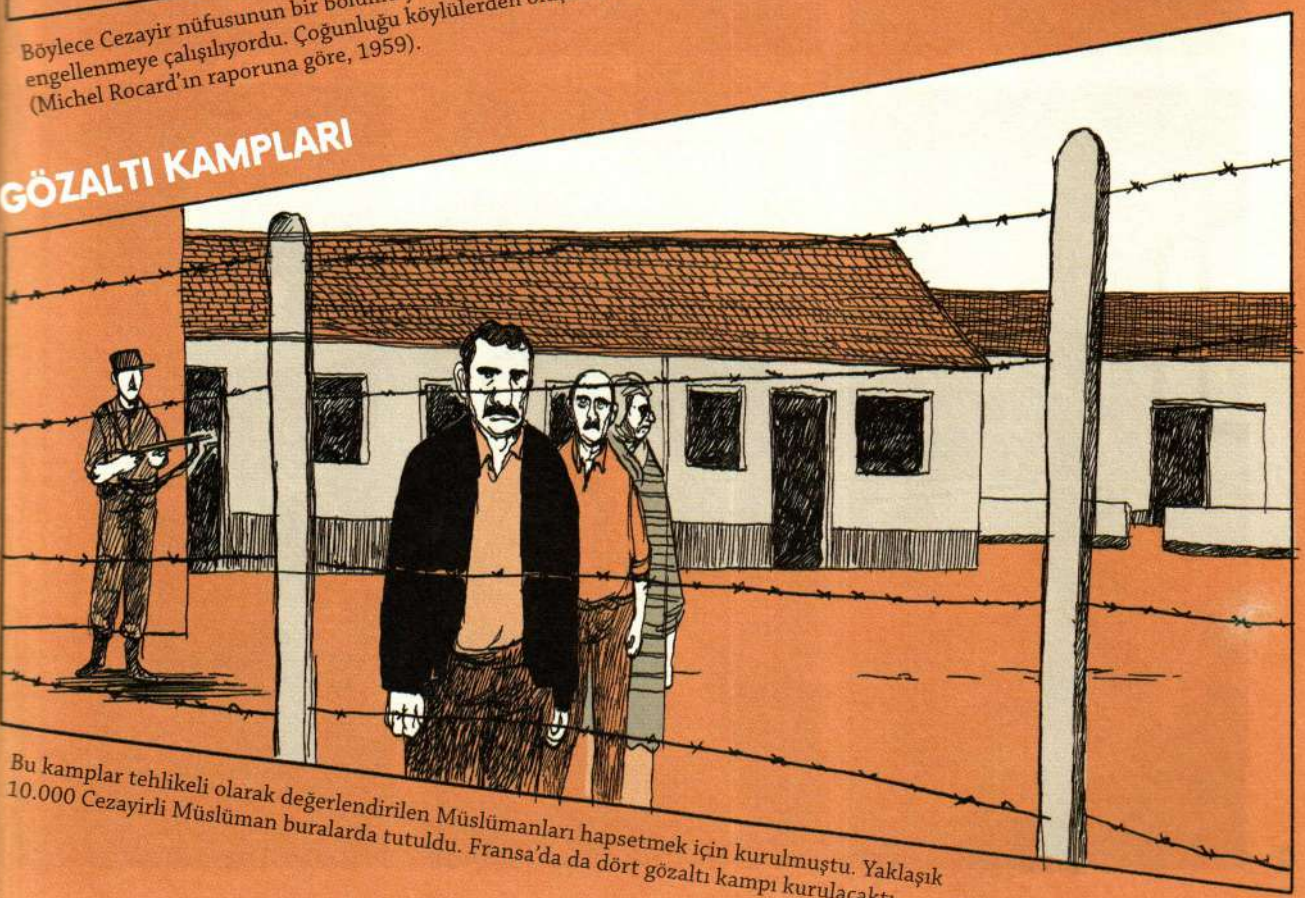

Bu kamplar tehlikeli olarak değerlendirilen Müslümanları hapsetmek için kurulmuştu. Yaklaşık 10.000 Cezayirli Müslüman buralarda tutuldu. Fransa'da da dört gözaltı kampı kurulacaktı.

SAS

Savaş başlar başlamaz, yetkililer Cezayir'daki kırsal bölgeleri "barışçı denetim" altına almak için SAS'lar kurmaya karar verdiler.

1.200 subaydan oluşan SAS'ların kendi komutanları vardı.

Onların temel görevi Müslüman nüfusun kalbini fethetmekti. Bunun için:

Eğitim geliştirilecek,

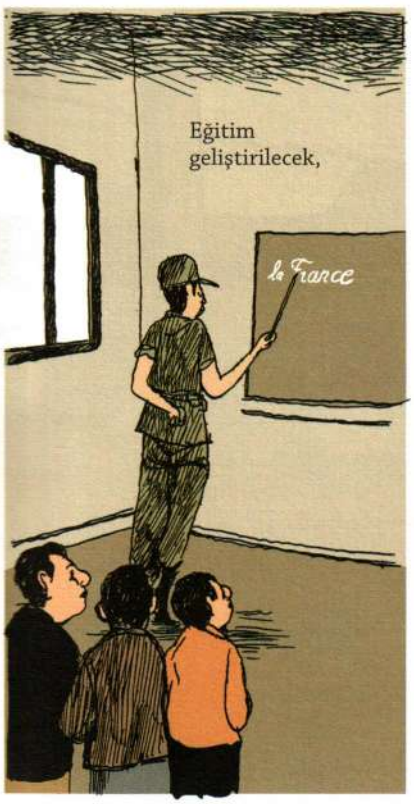

Bedava tıbbi yardım sağlanacak,

Kırsal bölgelerin ekonomik kalkınması desteklenecekti.

ÖZEL İDARİ BİRİM (SAS)

SAS bürosu, Fransız idaresinin Cezayir'de halkla arasındaki doğrudan ve öncelikli bağ olacaktı. Yüzde 90'ı kırsal alanlardan oluşan bir ülkede, Fransız devleti bu alanları SAS'lar üzerinden yönetmeyi planlıyordu.

Müslüman halkın güvenini kazanmaya çalışan ordu, ALN'nin faaliyetlerini gözden düşürmenin yollarını arıyordu.

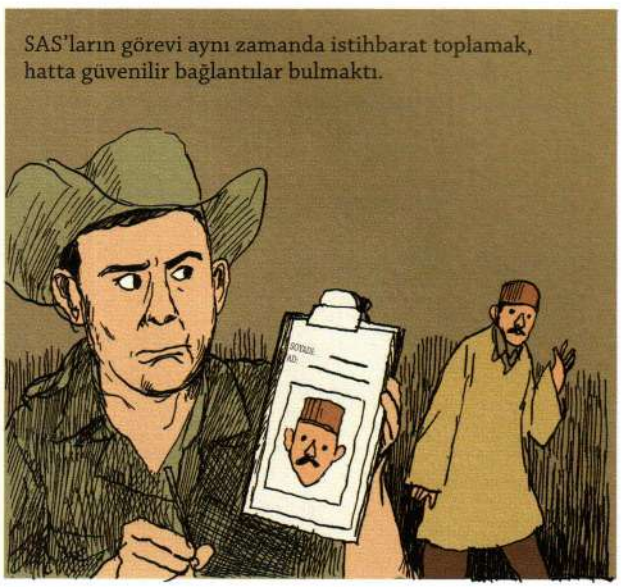

SAS'ların görevi aynı zamanda istihbarat toplamak, hatta güvenilir bağlantılar bulmaktı.

Birimlerin emrinde "mogazni"lerden, yani Müslüman askerlerden oluşan yardımcı silahlı kuvvetler vardı. "Harki" (Arapçada "hareket") deyimi 1955'te ortaya çıktı.

Sömürgeleştirmenin üzerinden bir asırdan fazla süre geçtikten sonra gündeme gelen kalkınma çabaları için çok geç kalınmıştı. SAS'lar halkın güvenini kazanamadılar.

FLN'nin özel yetkilerin yürürlüğe konması karşısında tepkisi gecikmedi. Dört gün sonra, 16 Mart 1956'da, Oran'daki gösterilerin ardından Cezayir kentinde ilk saldırılar yaşandı.

Robert Lacoste kentte sokağa çıkma yasağı ilan etti.

Fransız makamları baskıyı artırdılar. Çıkarılan bir yasayla, elinde silahla yakalanan her FLN üyesinin bir askeri mahkemede (Cezayir Silahlı Kuvvetleri Mahkemesi) idam cezasına çarptırılmasına imkân sağlandı. 19 Haziran 1956'da Ahmed Zabana giyotinle idam edilen ilk kişi oldu.

Bu misilleme hukuku, dönemin Adalet Bakanı François Mitterrand tarafından hiçbir zaman eleştirilmedi. Mitterrand, önüne gelen af başvurularının %80'i hakkında olumsuz görüş bildirdi.

Bu mahkûmiyetler FLN üyesi bağımsızlıkçıların savaşı sürdürme kararlılığını güçlendirdi.

1956 yazında Guy Mollet'nin başka dertleri vardı. Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmeye karar vermesi, Mollet'ye göre Kahire'den yönetilen Cezayir "isyanı"nı ezmek için bir bahane olarak değerlendirildi.

İngilizlerle birlikte ve İsraillilerin de desteğiyle, kasım ayında Mısır'a yönelik askeri bir sefer hazırlığına girdi.

Ama Süveyş'e İngiliz-Fransız müdahalesi, ABD ve SSCB'nin bu girişimi desteklemeyi reddetmesi nedeniyle suya düştü.

Bu hadise Fransa'yı uluslararası düzeyde ve Birleşmiş Milletler'de iyice tecrit etti.

JEAN-PIERRE GOUAUD

Silah altına çağrılmış asker

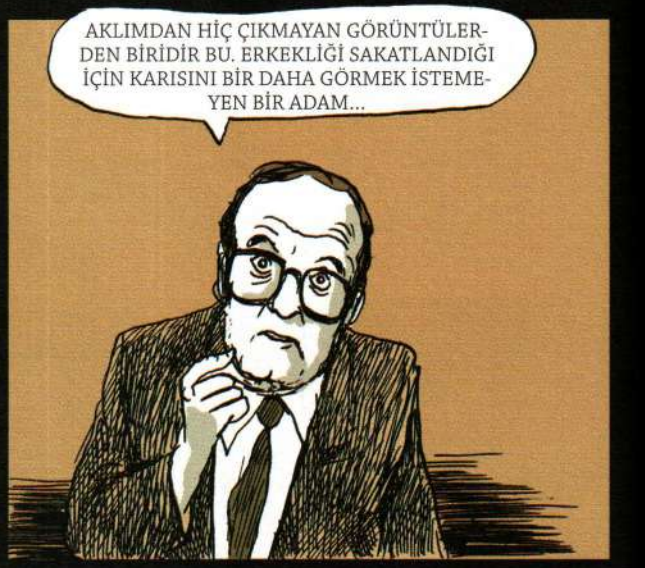

FRANSIZ ORDUSU
CEZAYİRDE
HUZUR SAĞLAMAK
BİRLEŞTİRMEK

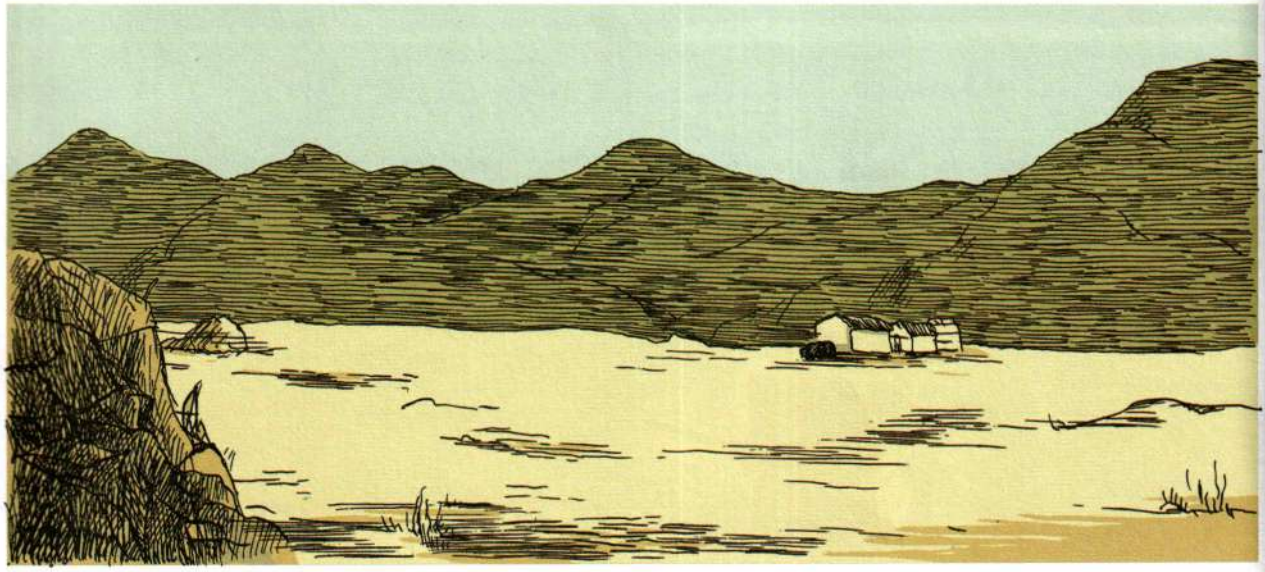

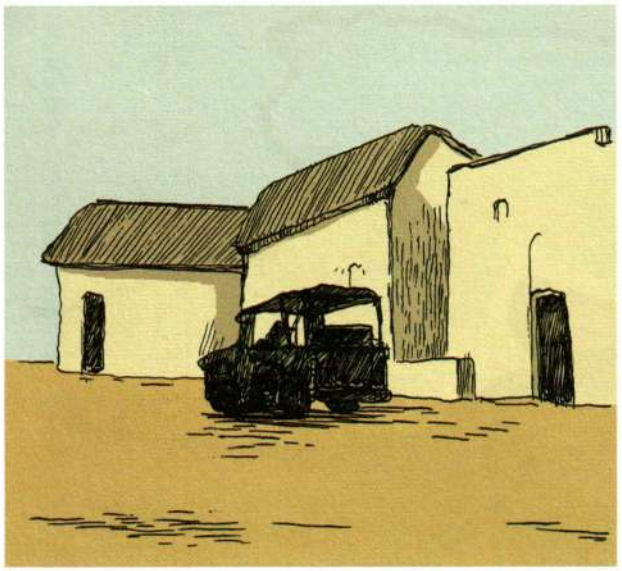

Sevgili anne, baba, sevgili küçük Odette'im.

Son mektubumdan bu yana çok zaman geçti. Umarım beni çok merak etmemişsinizdir. Hemen kaygılandığınızı biliyorum. Sevgili anneciğim, seni çok korkuttuysam özür dilerim.

Bugüne dek size burada neler olup bittiğini anlatmaktan kaçınmıştım. Ama bugün, siz de bunu istediğinize göre, gördüklerimi size anlatmayı denememin normal olduğunu düşünüyorum.

Buraya geldiğimden beri temkinli davrandım. Cebel'de göreve çıkıyoruz. Orası çok sıcak oluyor. Ama yakınacak halimiz yok. Sevgili annem, babam, bana inanın, akşam geri döndüğümüzde çok az içiyorum.
PAN

Zorlu arazideki uzun yürüyüşler bizi bitap düşürüyor. Akşamları size yazacak gücü zor buluyorum artık. Üniformayı bile çıkarmadan ranzamda uyuyakalıyorum. Ama bunun dışında kampa döndüğümüzde arkadaşlarla iyi vakit geçiriyoruz.
Gidiyoruz!

Size biraz anlatmıştım: Buradaki insanların yaşam koşulları felaket. Pislik içindeler, çocuklar dilenmeye çıkıyor... Bir yaşlı kadın gördüm, koca bir su kovasının altında iki büklüm yürümeye çalışıyordu.

Ama her yerde iyi karşılanıyoruz, karnımızı doyuruyorlar, misafir ediyorlar.

Günler uzun. İki gündür dışarıdayız, zamanımızın dörtte üçü arazide yürümekle geçiyor.
Sevgili Odette'çiğim! Buradaki manzaraları bir görsen! Hiç bizim oraya benzemiyor!
Ama artık canıma tak dedi; taştan topraktan başka bir şey görmüyorum ve gün boyu tırmanıp duruyoruz.
Saatler boyunca fellahların peşinde evleri arıyoruz. Herkesi köyün meydanına toplayıp arama yapıyoruz...
Ama hiçbir şey bulamıyoruz. O zaman yeniden yola düşüp yine kilometrelerce yürüyoruz.
!
Başka şeylerden söz edelim! Paket için teşekkür ediyorum. Sapasağlam!
Para için de teşekkür ediyorum. Saatime yeni bir kayış alabileceğim; benimki bir operasyonda koptu.
AAHHHH!!

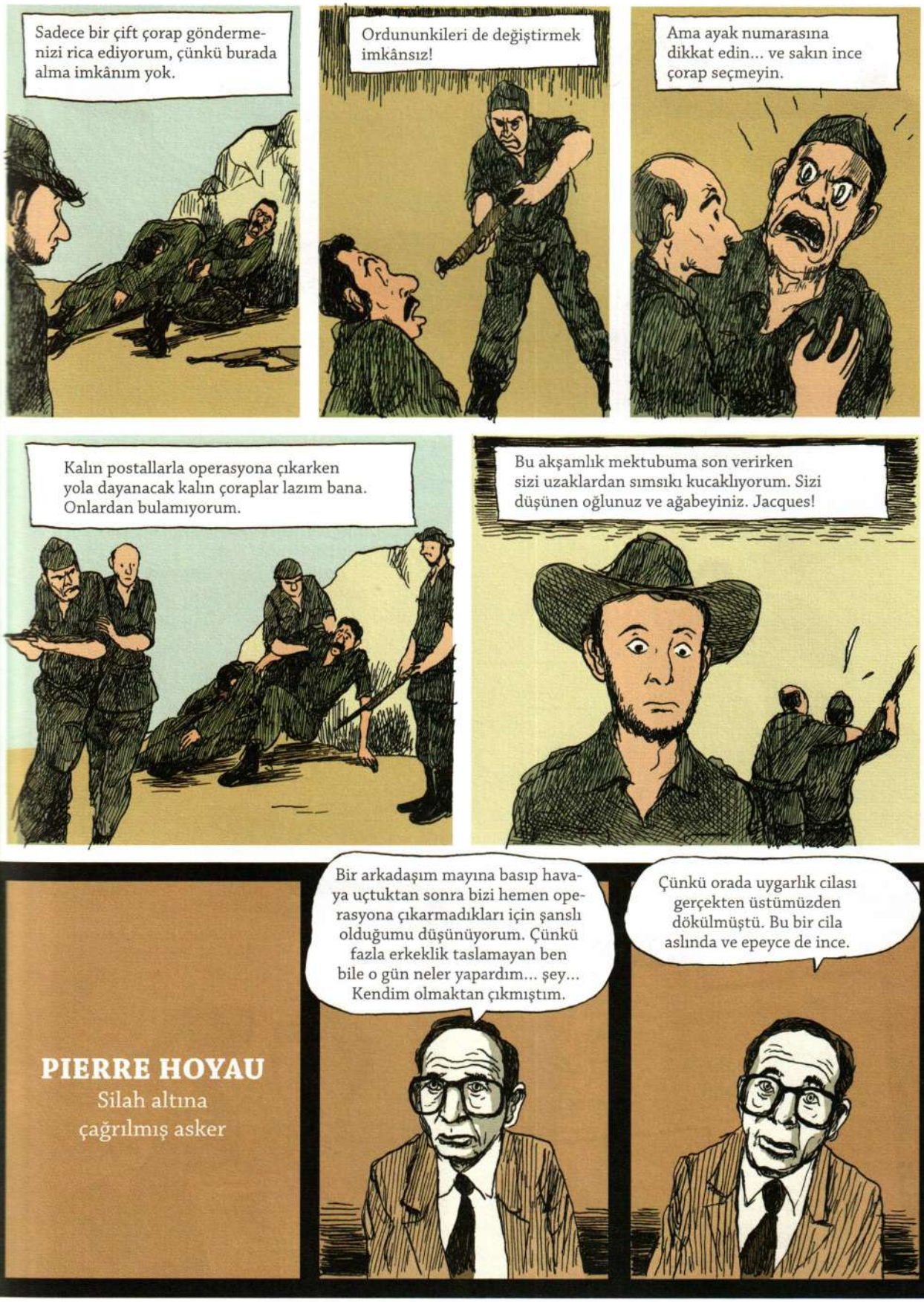
Sadece bir çift çorap göndermenizi rica ediyorum, çünkü burada alma imkânım yok.
Ordununkileri de değiştirmek imkânsız!
Ama ayak numarasına dikkat edin... ve sakın ince çorap seçmeyin.
Kalın postallarla operasyona çıkarken yola dayanacak kalın çoraplar lazım bana. Onlardan bulamıyorum.
Bu akşamlık mektubuma son verirken sizi uzaklardan sımsıkı kucaklıyorum. Sizi düşünen oğlunuz ve ağabeyiniz. Jacques!
PIERRE HOYAU
Silah altına çağrılmış asker
Bir arkadaşım mayına basıp havaya uçtuktan sonra bizi hemen operasyona çıkarmadıkları için şanslı olduğumu düşünüyorum. Çünkü fazla erkeklik taslamayan ben bile o gün neler yapardım... şey... Kendim olmaktan çıkmıştım.
Çünkü orada uygarlık cilası gerçekten üstümüzden dökülmüştü. Bu bir cila aslında ve epeyce de ince.

18 Mayıs 1956. Cezayir'in kuzeyinde Palestro köyü.

21 asker ALN tarafından pusuya düşürüldü. Sadece biri hayatta kaldı ve beş gün sonra paraşütçüler tarafından kurtarıldı.

Cesetler bulunduktan sonra yapılan kanlı misillemede 44 Cezayirli Müslüman yargısız infaz edildi ve Cerrah köyü haritadan silindi.

Pusu askerlerin yüreklerine dehşet saldı ve en büyük korkularının kusursuz örneği haline geldi. Medyanın da yer verdiği Palestro öyküsü Fransa'da da yankı buldu.

Cezayir'de nasıl bir şiddetin zincirlerinden boşandığının farkına varan kamuoyu şok yaşadı. Cezayir savaşı Fransızların da evlerine girmişti artık.

1956 yazının başında ALN, Arap dünyasının da desteği sayesinde iyi teçhizatlı, binlerce askerden oluşan gerçek bir ordu haline gelmişti.

Esas olarak araziyi bilen dağlılar ve köylülerden oluşan ALN, kırsal alana yerleşip gerilla savaşı yürütmeye başladı: Gece yürüyüşleri ve pusular, dağlarda sığınaklar, askeri konvoylara saldırılar...

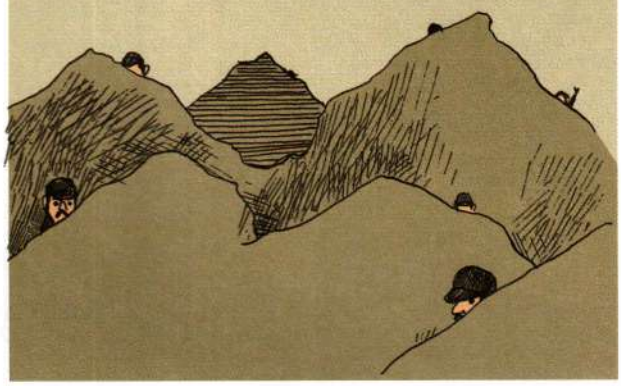

FLN, 20 Ağustos 1956'da Kabiliye bölgesinin Summam vadisinde düzenlenen ilk kongresinde, tüm yöneticileri yasadışı yollardan bir araya getirdi. Orada siyasi-idari bir yapı (OPA) kurulması kararı alındı.

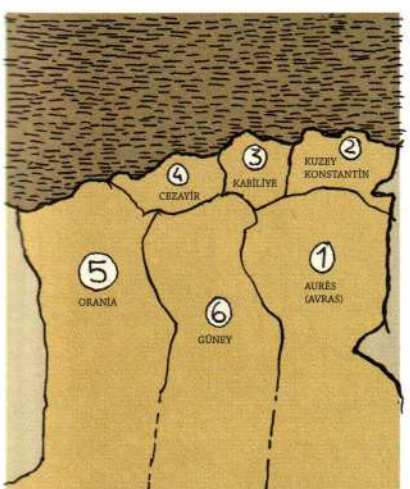

Cezayir altı "vilayete" bölündü.

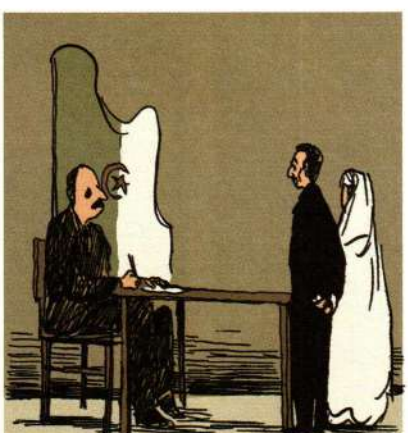

FLN, nikâh kıyacak, kişisel ihtilafları çözüme bağlayacak, doğumları kayda geçirecek ve vergi toplayacak bir sivil idare oluşturdu.

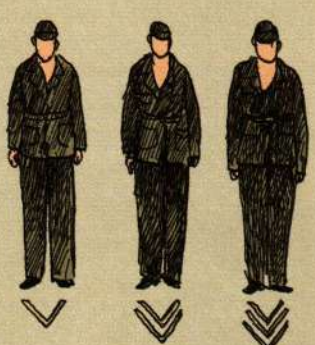

Yöneticiler ALN'yi de yapılandırarak, bir hiyerarşi ve rütbe sistemi yerleştirdiler.

FLN yöneticisi Abane Ramdane ve Larbi bin Mehdi'nin (Cezayir kent sorumlusu) etkisiyle, siyasi cihetin askeri cihetten üstünlüğü kabul edildi ve inanç özgürlüklerine saygılı bir Cezayir devleti kurulması amacı benimsendi.

FLN Summam Kongresi sayesinde uluslararası düzeyde tanındı.

Milliyetçiler Nasır'ın Mısır'ından mali destek göreceklerdi.

Tunus ve Fas da onlara silah ve erzak temin edecekti.

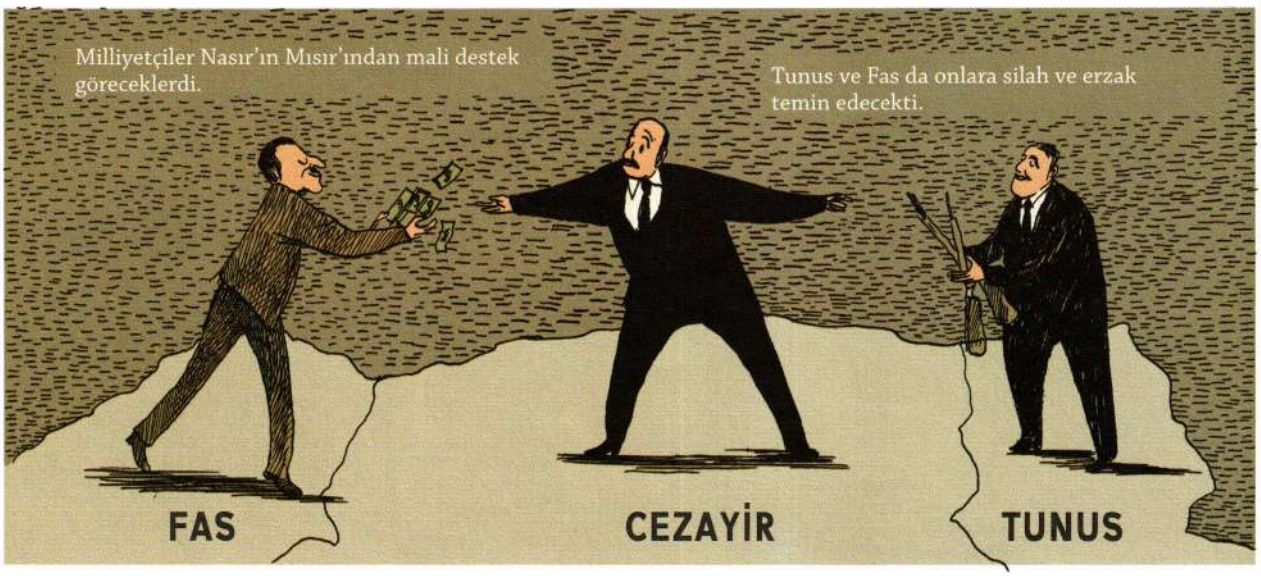

Daha 1955'te, iki süper güç ABD ve SSCB'ye karşı Endonezya'nın Bandoeng kentinde toplanan "Bağlantısızlar" konferansında uluslararası kamuoyunun desteğini aldılar.

BM Eylül 1955'te Cezayir sorununu ele aldı. FLN'nin BM'deki başlıca temsilcileri Muhammed Yazid ve Hüseyin Ayet Ahmed idi.

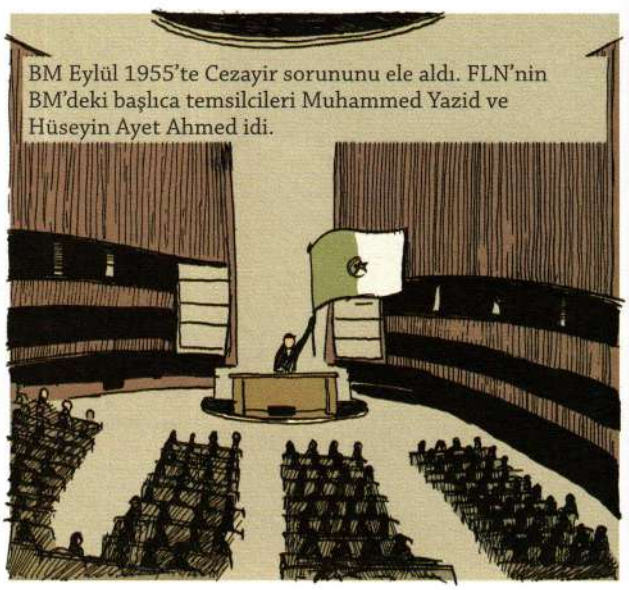

FLN, Summam Kongresi'nde Cezayir milliyetçiliğinin tüm eğilimlerini bir araya getirmişti: Ferhat Abbas'ın eski taraftarları, Ulema hareketi, hatta Cezayirli komünistler.

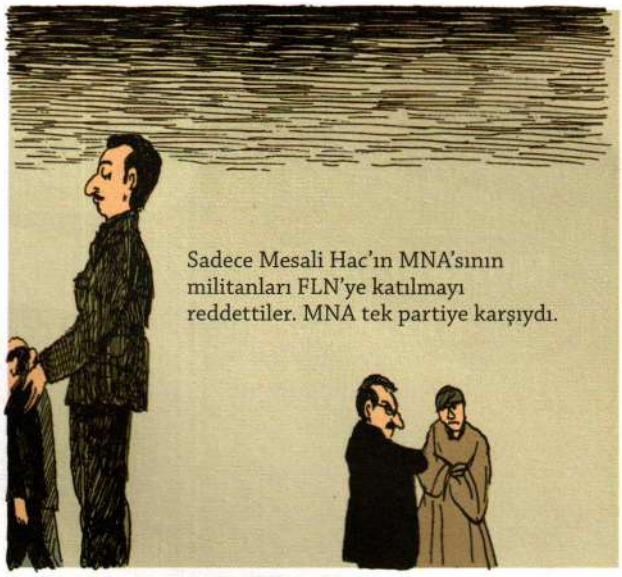

Sadece Mesali Hac'ın MNA'sının militanları FLN'ye katılmayı reddettiler. MNA tek partiye karşıydı.

O tarihten sonra iki hareket Cezayir ve Fransa'da sık sık çatışacaktı.

1955-1962 arasında FLN ve MNA üyeleri her yolun mübah sayıldığı uzun bir kavgaya tutuştular: Tuzaklar, tutulmayan sözler, ibret olsun diye yapılan infazlar, silahlı saldırılar ve suikastlar birbirini izledi.

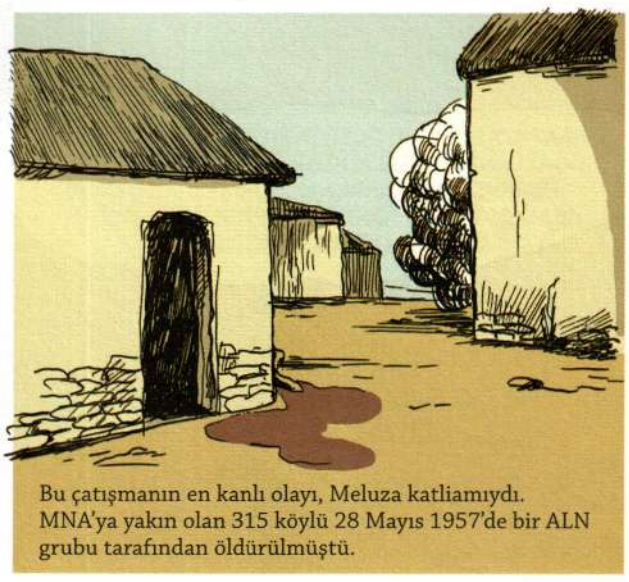

Bu çatışmanın en kanlı olayı, Meluza katliamıydı. MNA'ya yakın olan 315 köylü 28 Mayıs 1957'de bir ALN grubu tarafından öldürülmüştü.

MUHAMMEDİ SAİD
ALN Albayı, Meluza
3. Bölge Sorumlusu

BİR MELUZA SAKİNİ
Katliamlar sırasında

Bu kardeş kavgasının Cezayir'deki bilançosu ağır oldu: 4.000 ölü, 12.000 yaralı.

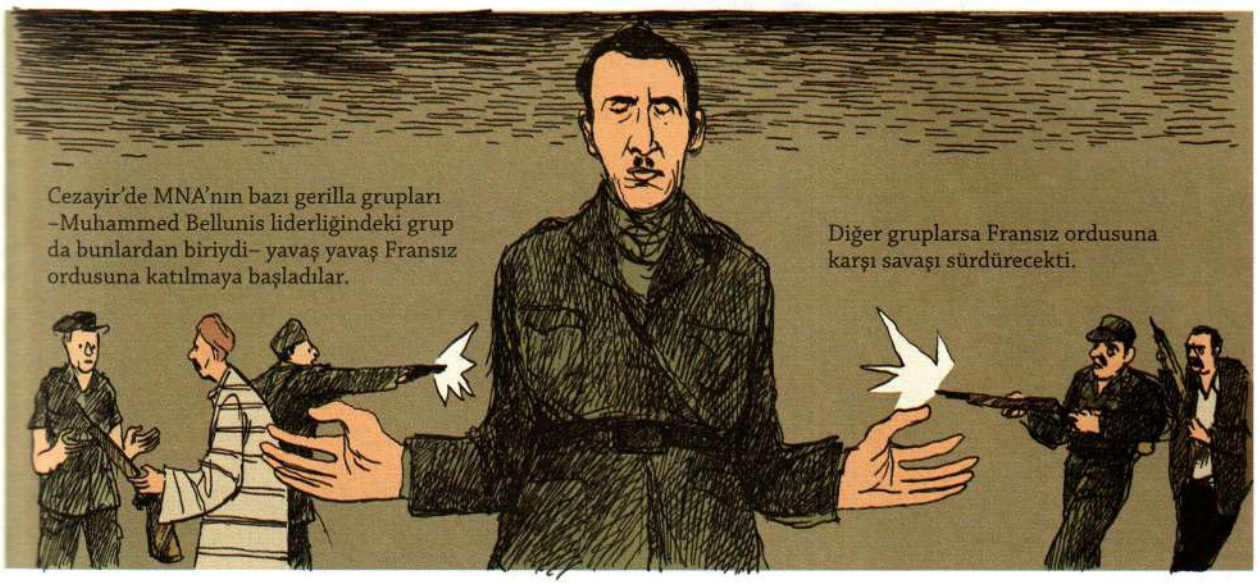
Cezayir'de MNA'nın bazı gerilla grupları –Muhammed Bellunis liderliğindeki grup da bunlardan biriydi– yavaş yavaş Fransız ordusuna katılmaya başladılar.
Diğer gruplarsa Fransız ordusuna karşı savaşı sürdürecekti.

Böylelikle, FLN ve Fransız ordusunun darbeleri sonucunda, MNA Cezayir içindeki etkisini giderek yitirecekti.

Mesali Hac Eylül 1957'de FLN ile MNA arasında ateşkes çağrısı yaptı. Ama geç kalmıştı. Çok fazla kan akmıştı. FLN, Cezayir ulusal hareketinin ana siyasal gücü haline geldi.

Ama FLN sahada Fransa'yı askeri açıdan alt etmeyi başaramıyordu.

22 Ekim 1956'da, Fransız savaş uçakları Fas'tan Tunus'a giden bir uçağın yolunu kesip zorla Cezayir'e indirdiler.

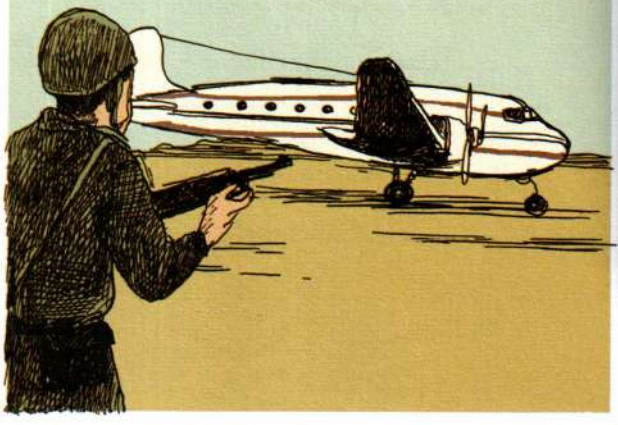

Uçakta FLN'nin bazı "tarihsel liderler"i vardı: Ahmed bin Bella, Hüseyin Ayet Ahmed, Muhammed Budiaf, Mustafa Laşeraf ve Muhammed Hıdır.

Robert Lacoste, bu tutuklama ile "isyanın başının koparıldığını" ümit ediyordu.

O sırada hükümet başkanı Guy Mollet, General Raoul Salan'ı Fransız ordusunun başkomutanlığına getirdi. Daha önce Hindiçin'de de savaşmış olan Salan, karşı-devrimci savaşın "ustası" olarak kabul ediliyordu.

1956 sonunda FLN saha değiştirmeye ve savaşı Cezayir kentinin içine taşımaya karar verdi.

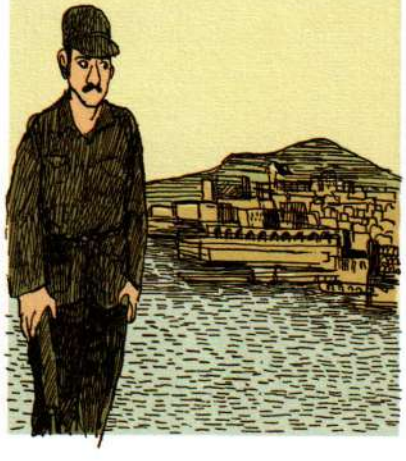

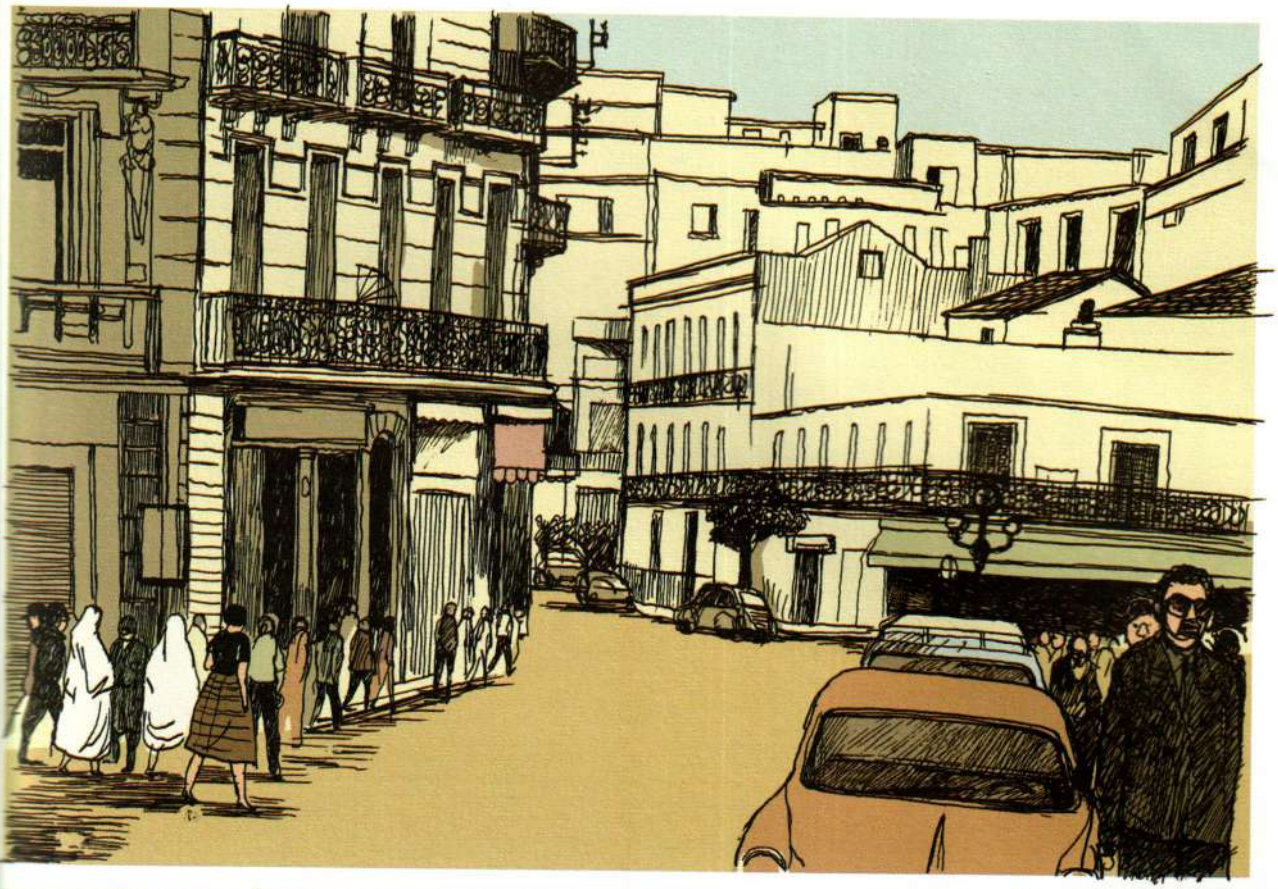

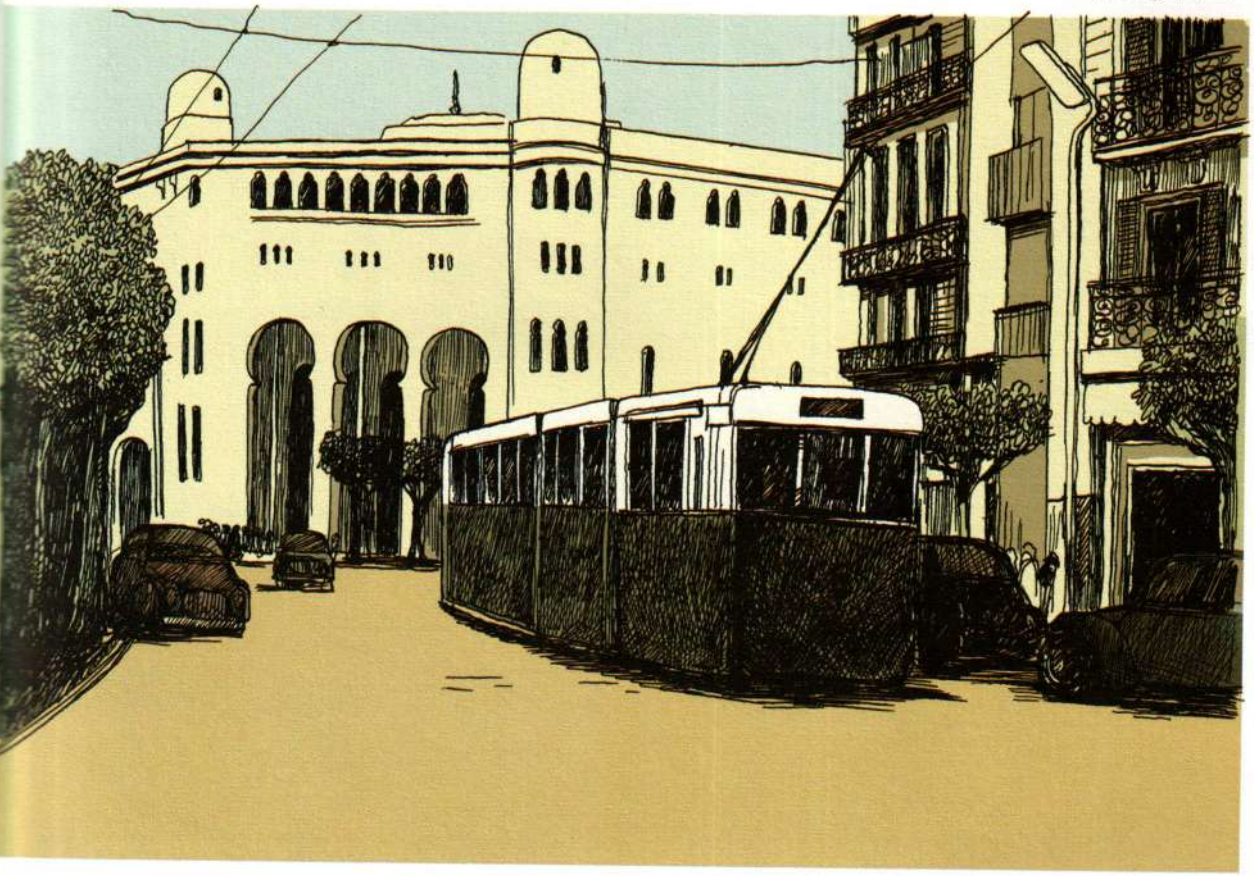

ACIMASIZ SAVAŞ

OCAK 1957-MAYIS 1598

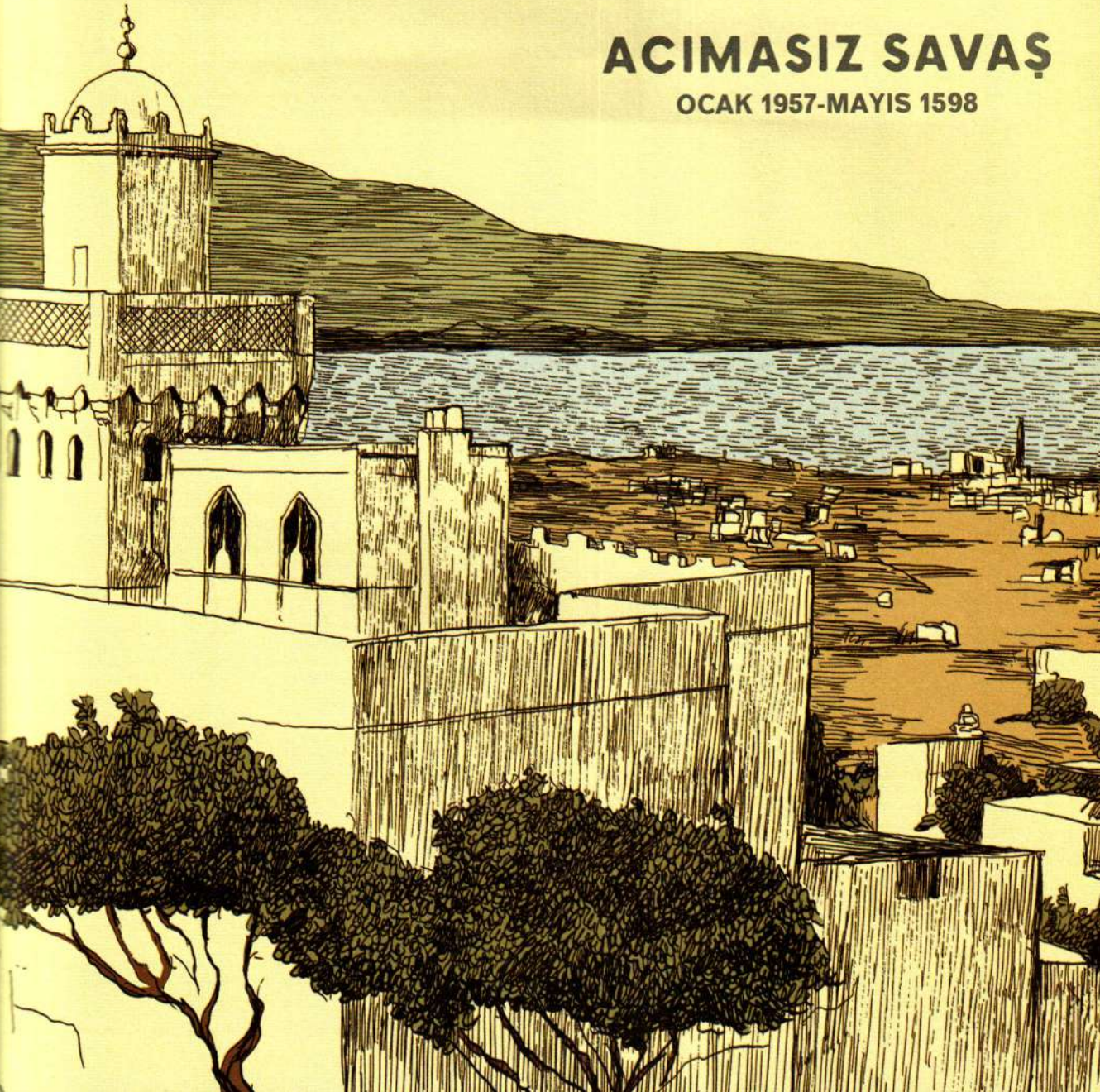

CEZAYİR SAVAŞI BAŞROLLERDE

JACQUES MASSU

YASEF SADİ

ZOHRA DRİF

ROBERT LACOSTE

ABANE RAMDANE

LARBİ BİN MEHDİ

ALİ AMMAR (LA POİNTE)

MARCEL BIGEARD

CAFETERIA
BAR

CAFETERIA
BAR
CAFETERIA
BAR

MİLK-BAR, KAFETERYA... BU HİKÂYE İYİCE KORKUNÇ BİR HAL ALDI. DÜŞÜNEBİLİYOR MUSUNUZ? DÖRT ÖLÜ! KİMBİLİR KAÇ YARALI? ELLİ İKİ DİYORLAR.
SOKAKTA HERKES KORKMAYA BAŞLADI. SON GÜNLERDE NE ZAMAN EVDEN ÇIKSAM KARNIMA AĞRILAR GİRİYOR!

HİÇ SORMAYIN! EVDE KOCAM BU DURUMDAN BAŞKA BİR ŞEY KONUŞMAZ OLDU... BU SUİKASTLARLA HİÇBİR ŞEY HALLOLMAZ, DİYOR. UFUKTA BARIŞ GÖRÜNMÜYOR.
NE BARIŞI! FLN'Lİ TERÖRİSTLER ASLA VAZGEÇMEYECEKLER!

AĞUSTOS AYINDA KASBAH'TA DA PATLAMALAR OLDU... SİZE BİR ŞEY SÖYLEYEYİM Mİ... ARTIK NEYİ KİMİN YAPTIĞI DA BİLİNMİYOR.
AY AY AY! BAŞIMIZA NELER GELECEK BÖYLE GİDERSE?

DİNLEYİN MADELEINE, KOCAMIN SÖYLEDİĞİNİ ANLATAYIM MI?
PAUL MÜ?
EVET, PAUL.

PAUL, LACOSTE VE PARİS'TEKİ POLİTİKACILAR BİRAZ KIMILDAYIP BURADA ASAYİŞİ SAĞLASALAR İYİ OLUR, DİYOR.

YOKSA İÇİMİZDE BU GÖREVİ ÜSTLENMEYE HAZIR OLANLAR VAR, DİYOR.

GENEL VALİLİK, CEZAYİR KENTİ, OCAK 1957.
SAYIN VALİ...
GENERAL MASSU GELDİ.
ÇOK İYİ. İÇERİ AL.
VALİ LACOSTE.
BİLİYORSUNUZ MASSU, 4 OCAK'TA MATIGNON'DAYDIM. BAŞBAKAN VE BAZI BAKANLARLA GÖRÜŞTÜM.
CEZAYİR KENTİNDEKİ FECİ DURUMU BİRLİKTE GÖZDEN GEÇİRDİK. MAHALLELERDE, KASBAH'TA ASAYİŞ KALMADI. BAŞBAKAN GUY MOLLET DE KENTE HUZURU GERİ GETİRME GÖREVİNİ SİZE VERMEYİ UYGUN BULDU.
SİVİL VE ASKERİ TÜM YETKİ SİZDE OLACAK GENERAL.

PARAŞÜTCÜLER

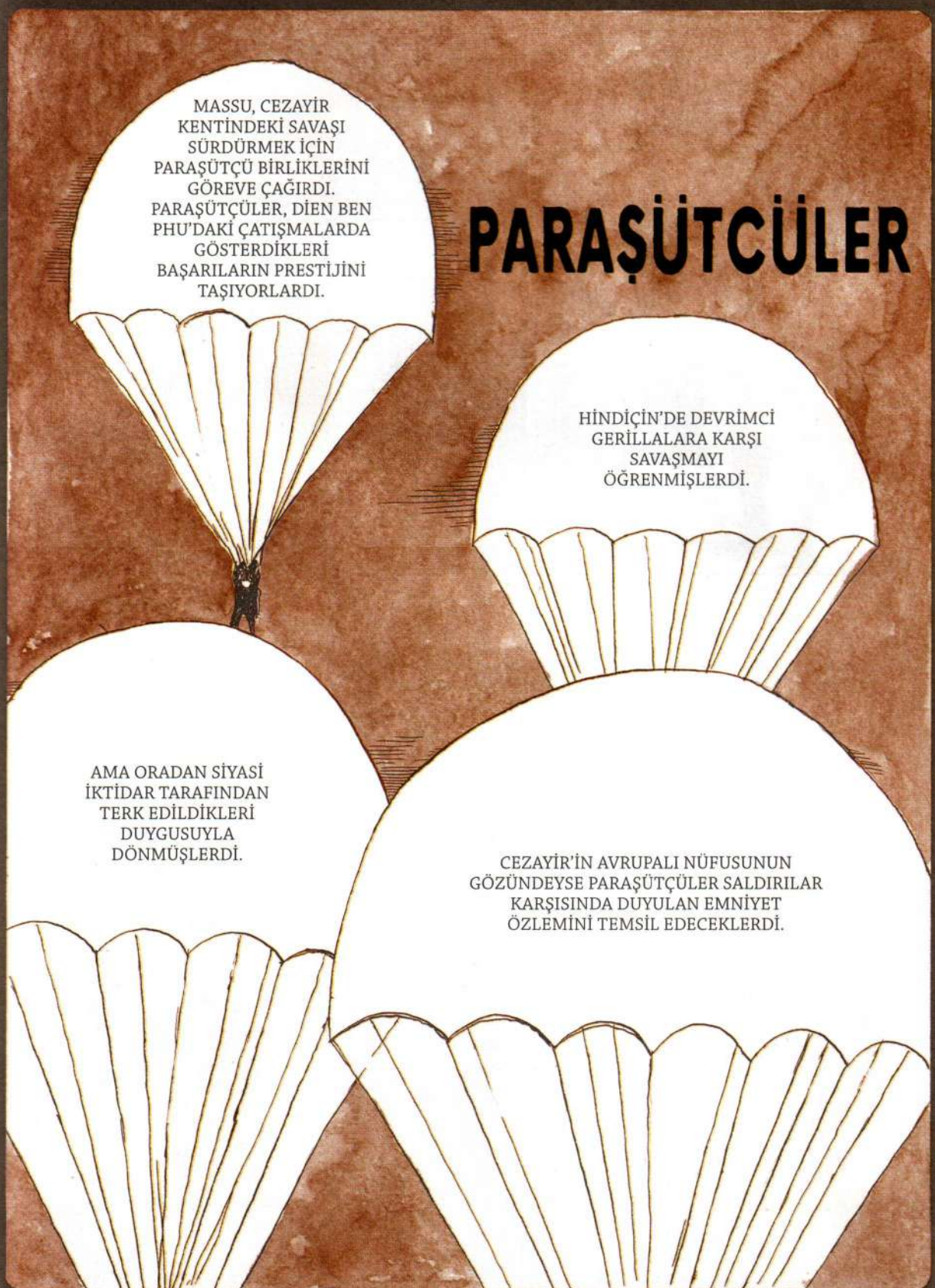

BENİM! SALAH! AÇ!
PARAŞÜTÇÜLER TÜM KASBAH'I TARIYORLAR! ENSELENECEĞİZ!
ZOHRA DRİF
ALİ AMMAR (LA POİNTE)
KAPA ÇENENİ! ŞİMDİLİK SORUN YOK! PANİKLEMEYELİM!
"OTOMATIC" VE "COQ HARDI" BOMBALAMALARI YÜZÜNDEN KALABALIK İKİ KARDEŞİ LİNÇ ETTİ! FRANSIZLARIN ÖFKESİ BURNUNDA!
KASBAH'TA EN AZ 5.000 KİŞİYİZ SALAH! FAZLA YAKINIMIZA GELDİKLERİNDE ZAMANINDA HABER ALIP KAÇMAYA ZAMAN BULURUZ...
PEKİ YA YASEF? YASEF NE DİYOR?
SAKİN OLALIM... ALİ'NİN DEDİĞİ GİBİ. KIZLARIN SAYESİNDE BOMBALI SALDIRILARI ARTIRDIK. ONLARI PANİKLETTİK VE GÜCÜMÜZÜ GÖSTERDİK. ROTAYI DEĞİŞTİRMEYECEĞİZ. "BOMBA BİRİMİ" GEREKTİĞİ GİBİ ÇALIŞIYOR.
ABANE İLE KONUŞTUM. CEZAYİR KENTİ EMEKÇİLERİNE DE BİR MESAJ GÖNDERECEĞİZ. ŞEHRİN SOLUĞUNU KESECEĞİZ, FELÇ EDECEĞİZ...

General Massu asker ve polisin tüm yetkilerini elinde topladı. 10. Paraşütçü Tümeni'nin yanı sıra adli ve asayiş polisine de komuta ediyordu. Askerler, FLN üyelerinin peşine düşmek için Cezayir kenti polisinin elindeki tüm fişlere zorla el koydular.

7 Ocak 1957'de 8.000 paraşütçü kente girdi.

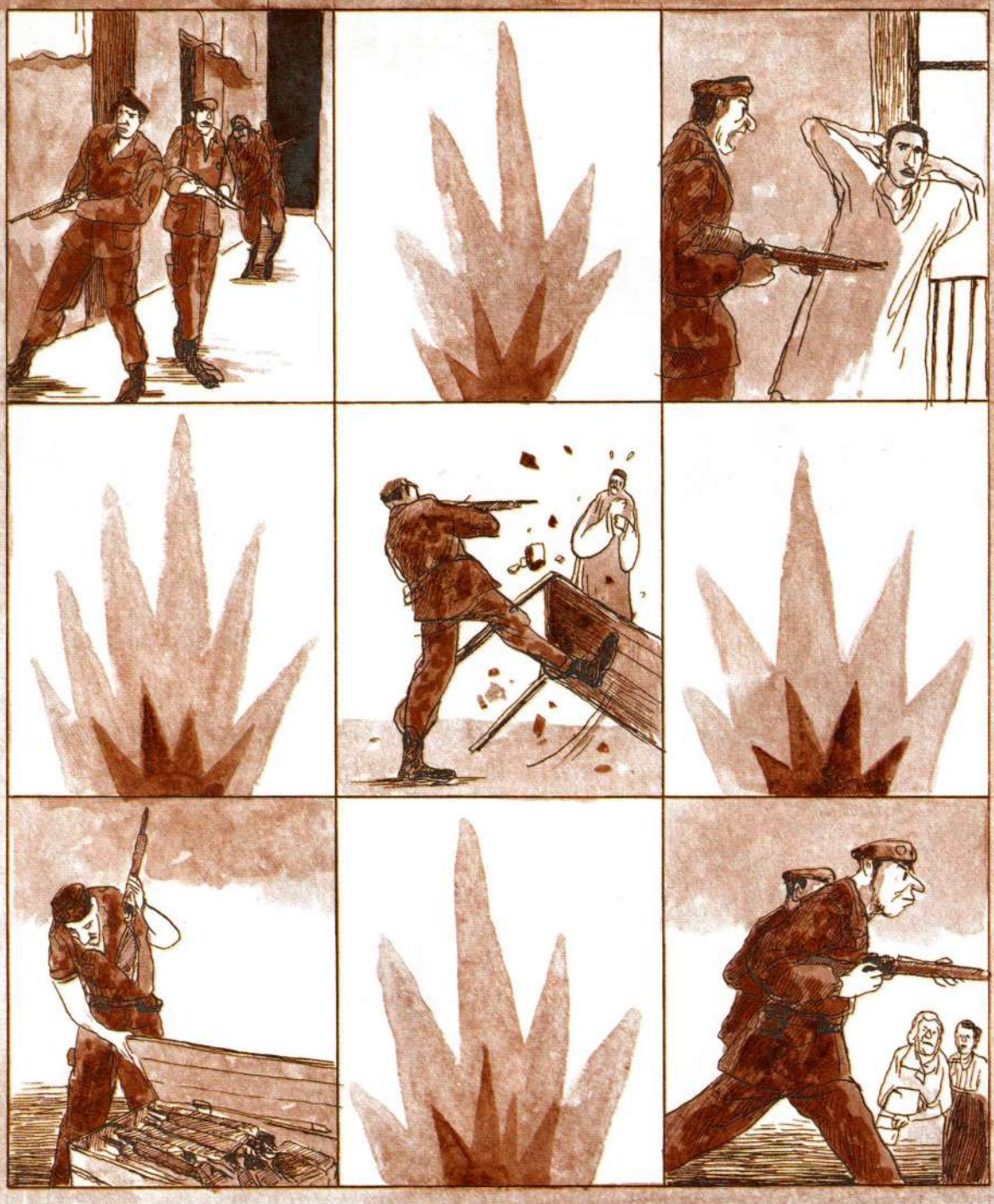

BELİRTİLEN DÖNEM BOYUNCA İŞİNİZE ARA VERMEZSENİZ, ULUSAL KURTULUŞ ORDUSU SİZİ ACIMASIZCA VE NEREDE OLURSANIZ OLUN BULUP ORTADAN KALDIRMAK ZORUNDA KACAKTIR.
ÇATIR!
FELLAHLAR!
NEREDE ONLAR?
KONUŞACAKSIN! İNAN BANA! KONUŞACAKSIN!

KARDEŞLERİM! KAVGA DEVAM ETMELİ!
FRANSIZLAR KASBAH'A GİRMİŞ OLSALAR BİLE EYLEMLERİMİZİ SÜRDÜRECEK VE SALDIRILARIMIZI YOĞUNLAŞTIRACAĞIZ!
LARBİ BİN MEHDİ
İÇİMİZDEN PEK ÇOĞU TUTUKLANDI! PEK ÇOK KİŞİ ALINIP GÖTÜRÜLÜYOR VE KAYBOLUYOR! ONLARI BİR DAHA GÖRÜP GÖREMEYECEĞİMİZİ KİM BİLEBİLİR?
KARDEŞLERİM! DEVRİM ENGELLENEMEZ YÜRÜYÜŞÜNÜ SÜRDÜRÜYOR! DEVRİM DURDURULAMAZ!

MART 1957
ELİNİZİ ÇABUK TUTUN! ÇOK AZ ŞEY ALIN, SALLANMAMALIYIZ!
ABANE RAMDANE
NELER OLUYOR?
GİDİYORLAR. LARBİ TUTUKLANDIKTAN SONRA FLN'NİN KOMUTA VE YÜRÜTME MERKEZİ CEZAYİR KENTİNİ TERK EDİYOR. MASSU'NÜN ADAMLARI ÇOK SIKIŞTIRDILAR BİZİ.
HER YERİMİZE SIZMIŞLAR! KÖPEKLER! HAİN KÖPEKLER! SAF DEĞİŞTİRİYORLAR! FRANSIZLAR BU ALÇAKLARA NE AD TAKMIŞ BİLİYOR MUSUN? "İŞ TULUMLARI"!
ELİMİZDE MALZEME YOK. KADINLAR TUTUKLANIYOR VE BOMBALARI ESKİSİ GİBİ KOLAY GEÇİREMİYORUZ.
BİR SÜRE SAKİN DURACAĞIZ. YENİDEN MALZEME STOKLAYACAK VE ONLARIN GARDINI İNDİRMESİNİ BEKLEYECEĞİZ.

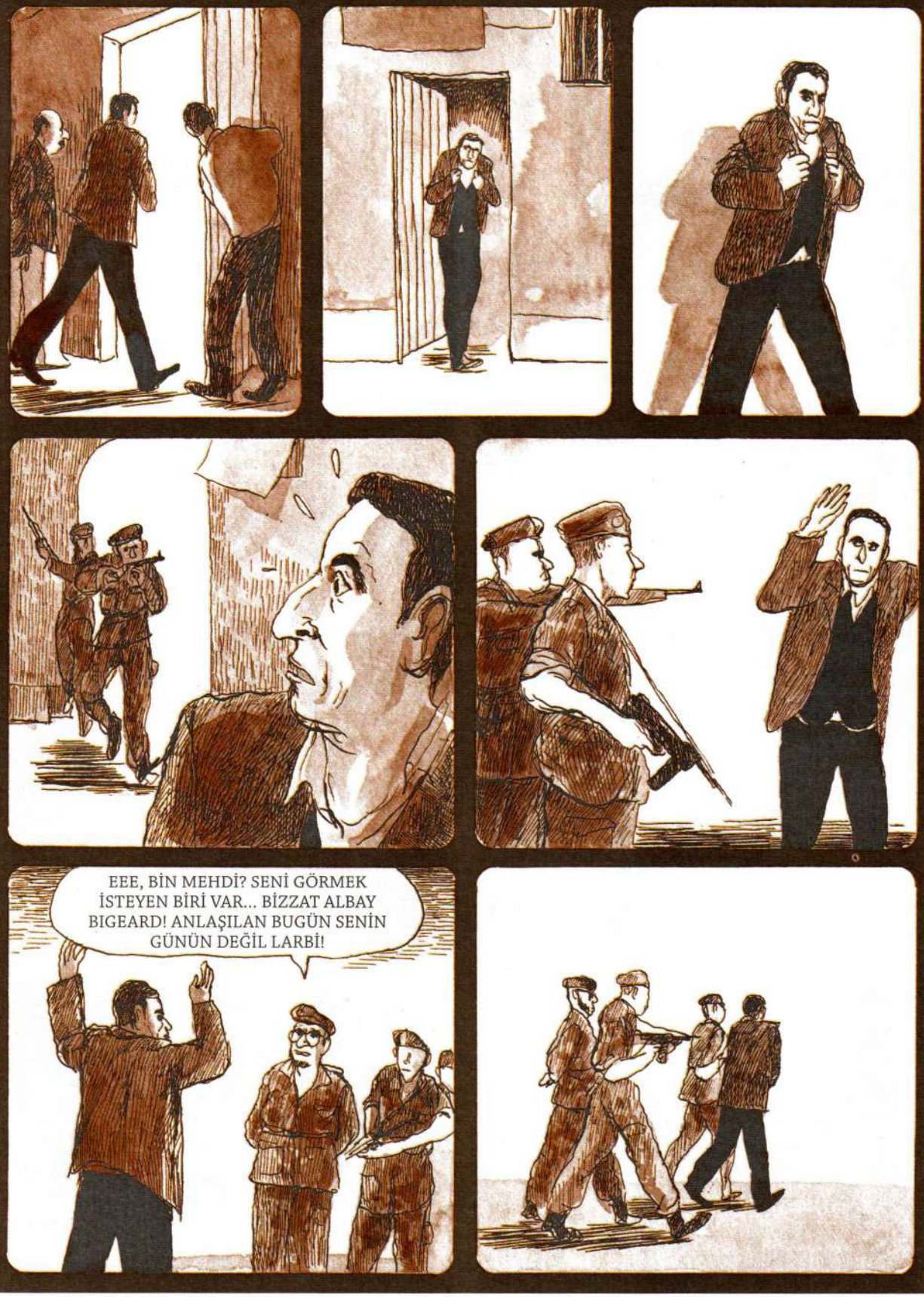
EEE, BİN MEHDİ? SENİ GÖRMEK İSTEYEN BİRİ VAR... BİZZAT ALBAY BIGEARD! ANLAŞILAN BUGÜN SENİN GÜNÜN DEĞİL LARBİ!

AVRUPA MAHALLESİ, 3 HAZİRAN 1957.
BU HAFTA İLK DEFA DIŞARI ÇIKIYORUM. BU KASAPLARIN HAKKINDAN GELİRLER UMARIM.
KOCAM MASSU'YE GÜVENEBİLECEĞİMİZİ SÖYLÜYOR. BAKSANIZA, ORTALIK BİRAZ BİRAZ SAKİNLEŞMEYE BAŞLADI.
DAHA AZ SALDIRI OLUYOR! BURASININ BİZİM OLDUĞUNU VE BİR YERE GİTMEYECEĞİMİZİ SONUNDA ANLAYACAKLARINI SÖYLÜYOR!
BELKİ DE ÖYLEDİR... AMA BURASI ONLARIN DA YURDU VE BELKİ BU KONUYA DA EĞİLMEK GEREK.
AH! BÖYLE KONUŞMAYIN! ONLAR KENDİLERİ İÇİN NEYİN İYİ OLDUĞUNU BİLMİYORLAR, NOKTA! NASIL OLDUKLARINI BİLİYORSUNUZ! ÇOCUK ONLAR! ÇOCUKLAR YARAMAZLIK YAPINCA TOKADI YERLER VE YENİDEN SÖZ DİNLEMEYE BAŞLARLAR! ONLARA DA BU LAZIM!
EVET... BELKİ DE HAKLISINIZ...
MATMAZEL! ÇANT...

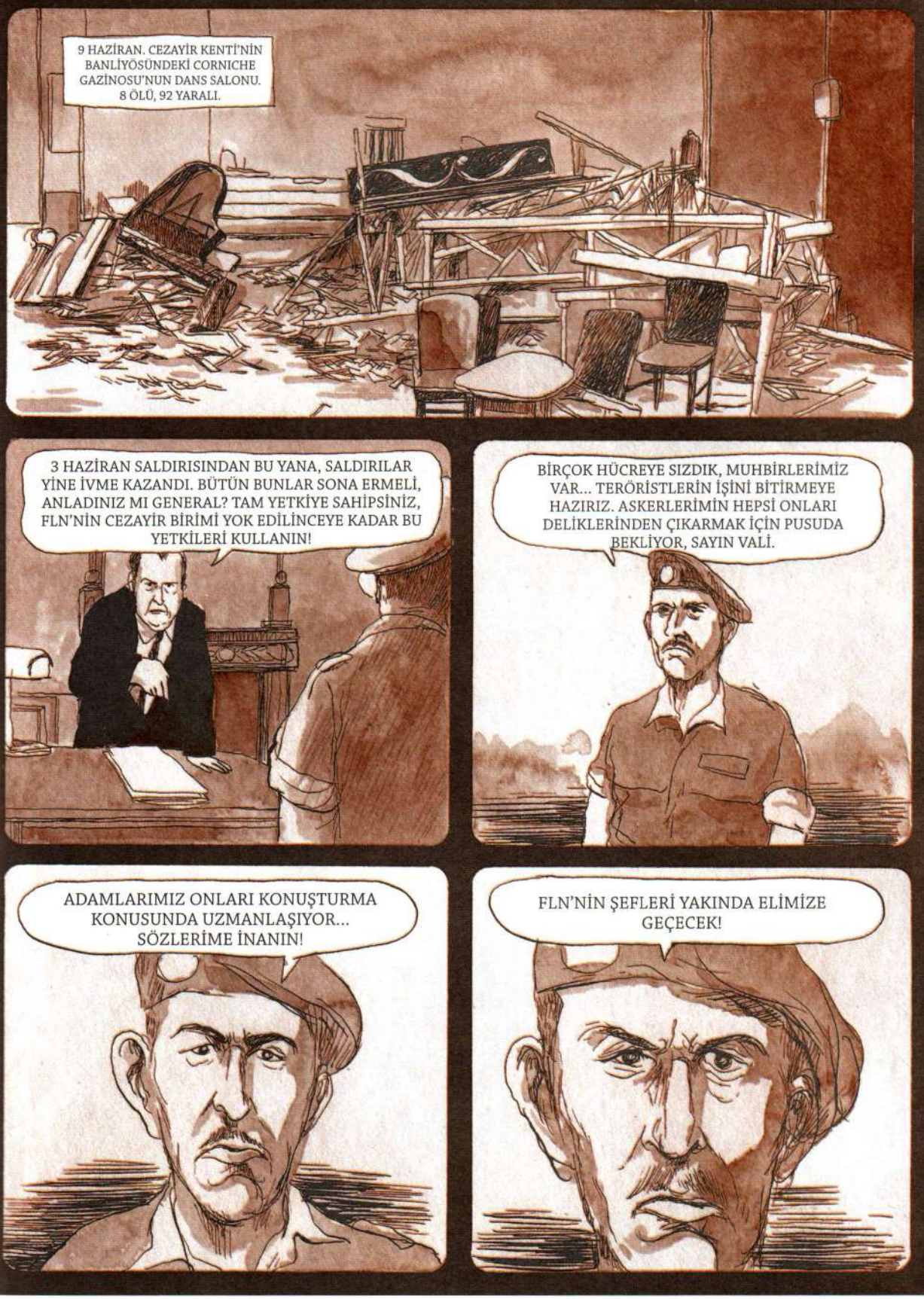
9 HAZİRAN. CEZAYİR KENTİ'NİN BANLİYÖSÜNDEKİ CORNICHE GAZİNOSU'NUN DANS SALONU. 8 ÖLÜ, 92 YARALI.
3 HAZİRAN SALDIRISINDAN BU YANA, SALDIRILAR YİNE İVME KAZANDI. BÜTÜN BUNLAR SONA ERMELİ, ANLADINIZ MI GENERAL? TAM YETKİYE SAHİPSİNİZ, FLN'NİN CEZAYİR BİRİMİ YOK EDİLİNCEYE KADAR BU YETKİLERİ KULLANIN!
BİRÇOK HÜCREYE SIZDIK, MUHBİRLERİMİZ VAR... TERÖRİSTLERİN İŞİNİ BİTİRMEYE HAZIRIZ. ASKERLERİMİN HEPSİ ONLARI DELİKLERİNDEN ÇIKARMAK İÇİN PUSUDA BEKLİYOR, SAYIN VALİ.
ADAMLARIMIZ ONLARI KONUŞTURMA KONUSUNDA UZMANLAŞIYOR... SÖZLERİME İNANIN!
FLN'NİN ŞEFLERİ YAKINDA ELİMİZE GEÇECEK!

24 EYLÜL 1957
YASEF!
YAT YERE!
YAT YERE!
SATTILAR SENİ YASEF!
YOK EDECEKLER SENİ!
LARBİ GİBİ! YASEF!!

Sadi'nin sağ kolu Ali "La Pointe""in gizlendiği yer 8 Ekim'de tespit edildi. Etrafının kuşatıldığını gören Ali saklandığı evde kendini patlattı.

FLN'nin kentteki 5.000 militanına karşı 10.000 paraşütçü seferber edilmişti.

Ama General Massu'nün paraşütçülerinin uygulamaları 12 Eylül 1957'den, Cezayir Emniyeti Genel Sekreteri Paul Teitgen'in istifasından sonra eleştirilmeye başlandı. Teitgen, 3.024 Cezayirlinin "kayıp" olduğunu açıklamıştı.

SAİD FERDİ

O GÜN BİR TUTUKLU HAPİSTEN KAÇMIŞTI. TARİH 3 MART 1958'Dİ, 13 BUÇUK YAŞINDAYDIM. ARAP OKULUNA GİDİYORDUM. ASKERLER OKULA GİTMEMİZİ YASAKLAMIŞLARDI. BİZ DE GİZLİCE BİR ARAP ÖĞRETMENİN EVİNE GİDİP DERS ALIYORDUK.

SONRA BİR SABAH SAAT ALTIYA DOĞRU VATANSEVER ŞARKILARIN YAZILI OLDUĞU DEFTERLERİMLE EVDEN ÇIKTIM. KAÇAN TUTUKLUNUN PEŞİNE DÜŞEN FRANSIZ ASKERLERİ YOLUMA ÇIKTILAR VE BANA KAÇAN BİRİNİ GÖRÜP GÖRMEDİĞİMİ SORDULAR. GÖRMEDİĞİMİ SÖYLEDİM.

ÇANTAMI ARAMAYA BAŞLADILAR. ŞARKILARIN YAZILI OLDUĞU DEFTERLERİ BULDULAR VE YENİDEN SORULAR SORMAYA, SONRA DA VURMAYA BAŞLADILAR. BİRKAÇ DAKİKA GEÇTİ, BU DEFA BENİ SÜRÜKLEYEREK KIŞLAYA GÖTÜRDÜLER.

O GÜNDEN SONRA HEP ORADA KALDIM... ÖNCE SOPALI, YUMRUKLU SORGULAR, SONRA BENİ BİR SALONA GÖTÜRDÜLER... ORADA İNSANA... ONLAR BUNA "JENERATÖR" DİYORDU... ELEKTRİK İŞKENCESİ YAPILIYORDU...

BU BÖYLE SAATLERCE SÜRDÜ... SONRA BENİ BİR GÖZETLEME KULESİNE KAPATTILAR VE ORADA KALDIM.

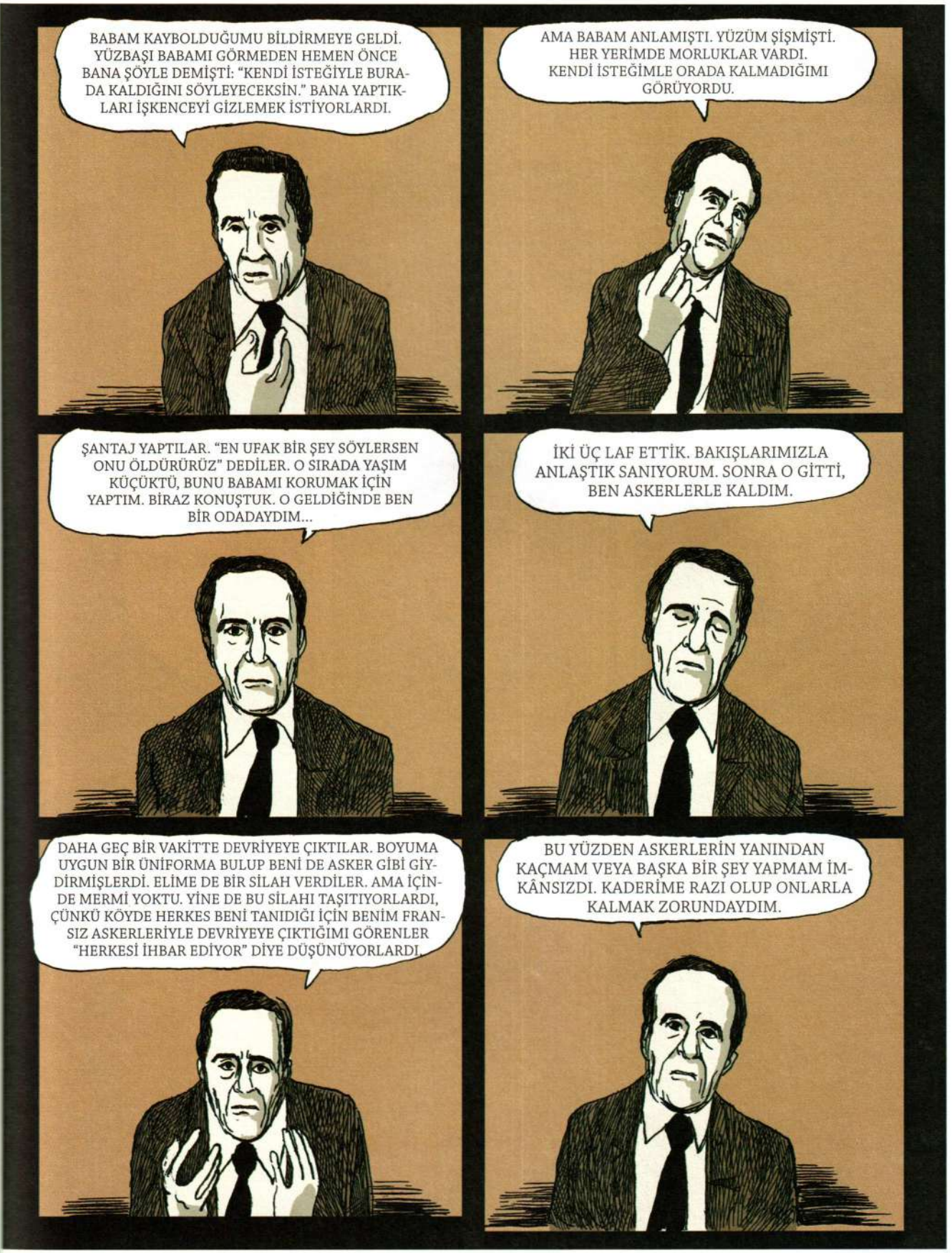
BABAM KAYBOLDUĞUMU BİLDİRMEYE GELDİ. YÜZBAŞI BABAMI GÖRMEDEN HEMEN ÖNCE BANA ŞÖYLE DEMİŞTİ: "KENDİ İSTEĞİYLE BURADA KALDIĞINI SÖYLEYECEKSİN." BANA YAPTIKLARI İŞKENCEYİ GİZLEMEK İSTİYORLARDI.
AMA BABAM ANLAMIŞTI. YÜZÜM ŞİŞMİŞTİ. HER YERİMDE MORLUKLAR VARDI. KENDİ İSTEĞİMLE ORADA KALMADIĞIMI GÖRÜYORDU.
ŞANTAJ YAPTILAR. "EN UFAK BİR ŞEY SÖYLERSEN ONU ÖLDÜRÜRÜZ" DEDİLER. O SIRADA YAŞIM KÜÇÜKTÜ, BUNU BABAMI KORUMAK İÇİN YAPTIM. BİRAZ KONUŞTUK. O GELDİĞİNDE BEN BİR ODADAYDIM...
İKİ ÜÇ LAF ETTİK. BAKIŞLARIMIZLA ANLAŞTIK SANIYORUM. SONRA O GİTTİ, BEN ASKERLERLE KALDIM.
DAHA GEÇ BİR VAKİTTE DEVRİYEYE ÇIKTILAR. BOYUMA UYGUN BİR ÜNİFORMA BULUP BENİ DE ASKER GİBİ GİYDİRMİŞLERDİ. ELİME DE BİR SİLAH VERDİLER. AMA İÇİNDE MERMİ YOKTU. YİNE DE BU SİLAHI TAŞITIYORLARDI, ÇÜNKÜ KÖYDE HERKES BENİ TANIDIĞI İÇİN BENİM FRANSIZ ASKERLERİYLE DEVRİYEYE ÇIKTIĞIMI GÖRENLER "HERKESİ İHBAR EDİYOR" DİYE DÜŞÜNÜYORLARDI.
BU YÜZDEN ASKERLERİN YANINDAN KAÇMAM VEYA BAŞKA BİR ŞEY YAPMAM İMKÂNSIZDI. KADERİME RAZI OLUP ONLARLA KALMAK ZORUNDAYDIM.

1954'ten önce de işkence yapılıyordu, ama savaş sertleştikçe işkence de yaygınlaştı. Daha sonraları, subay Paul Aussaresses Cezayir kenti savaşı sırasında işkencenin nasıl kitlesel bir şekilde uygulandığını açıklayacaktı. General Massu ölümünden önce bu gerçeği kabul edecek, ama Bigeard buna asla yanaşmayacaktı.

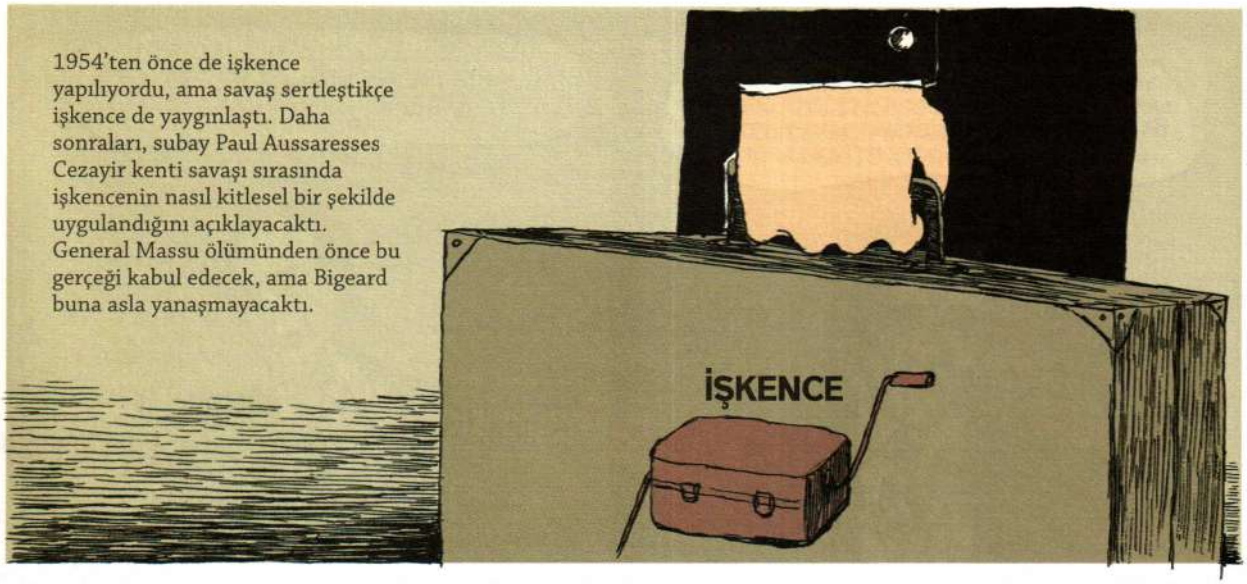

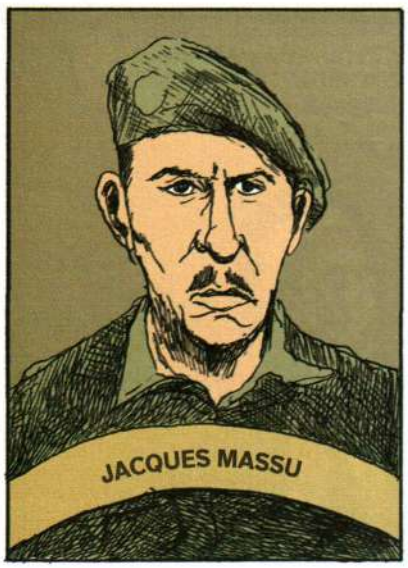

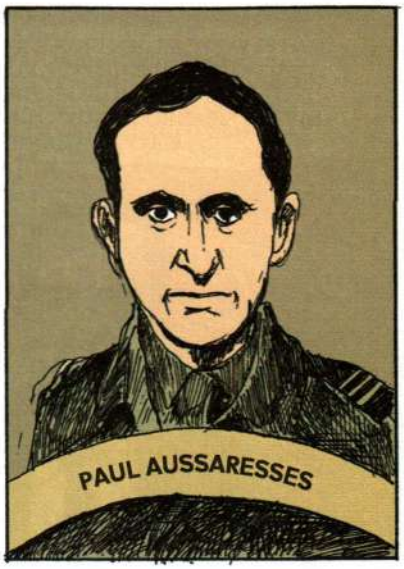

1959'da Massu bir talimat kaleme aldı:

ÖNCELİK İKNA METODUNA VERİLECEK, BAŞARILI OLUNAMAZSA ZORA BAŞVURULACAKTIR.

Massu işkenceyi şiddete cevap vermenin bir yolu olarak görüyordu.

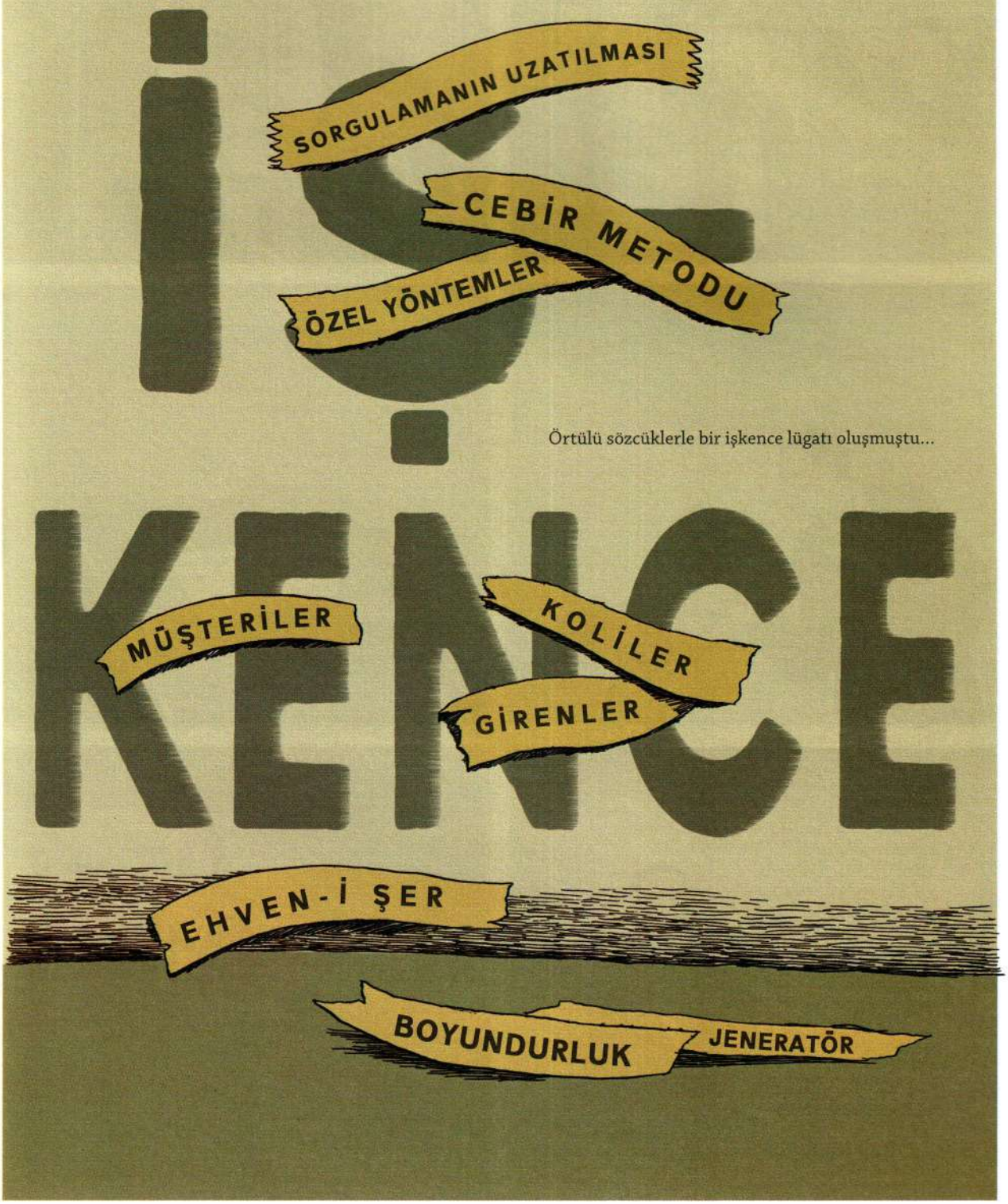

Örtülü sözcüklerle bir işkence lügatı oluşmuştu...

Daha 1956'da askerler şahit oldukları sahneleri duyurmaya çalışmışlardı. Birkaçı bir broşür çıkardı: "Askerler tanıklık ediyor"; bu broşürde yürek burkan öyküler yer alıyordu.

Birkaç subay da işkenceye karşı çıktı; bunlardan biri olan General de la Bollardière 1957'de komuta görevinden alındı. Tutuklandı, iki ay boyunca hapiste kaldı, tüm yetkileri elinden alındı.

Halbuki yetkili makamlar basında çıkan yazılar üzerine 1955'te soruşturma başlatmışlardı.

2 Mart 1955 tarihli raporda, "birçok örnekte eski bir uygulama olan kötü muameleye başvurulduğu" kabul ediliyor, ama bu yöntemin "tartışılmaz" sonuçlar verdiği de ekleniyordu.

1957 yazında Başbakan Maurice Bourgès-Maunoury, Meclis karşısında şu açıklamayı yaptı:

YAPILAN ARAŞTIRMALAR SONUCUNDA, İHBAR EDİLMİŞ İŞKENCE VAKALARINA BENZEYEN HİÇBİR OLAYA RASTLAMADIĞIMI SÖYLEYEBİLİRİM.

Hükümet işkence yapıldığını biliyor, ama bunu zorunlu bir kötülük olarak değerlendiriyordu.

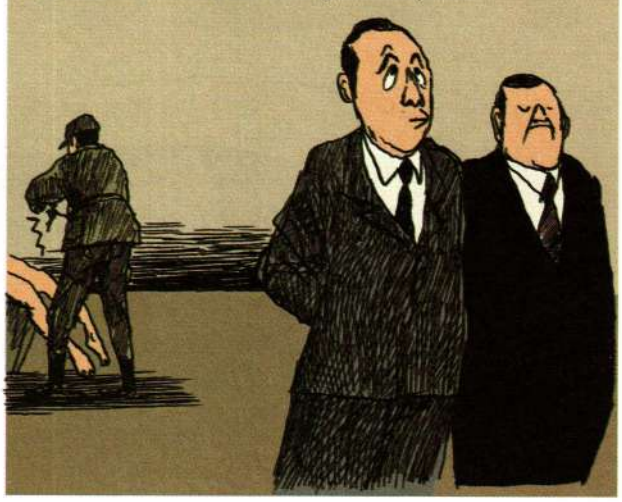

1957'de Maurice Audin davası basında duyulunca, kamuoyu ne kadar geniş çaplı işkence uygulandığının farkına vardı.

Maurice Audin 25 yaşında genç bir matematikçiydi; Cezayir Komünist Partisi üyesiydi. Karısı Josette ile birlikte bağımsızlık için mücadele eden az sayıdaki Cezayir Fransızından biriydi.

11 Haziran 1957'de evinde tutuklandı. Yakınları o tarihten sonra bir daha Audin'in izini bulamadılar. Onu bir daha gören olmadı.

O zaman Josette Audin birbiriyle çelişen ifadelerle karşı karşıya kaldı. Robert Lacoste'un özel kaleminden gönderilen 22 Haziran tarihli bir mektupta, kocasının sağlığının yerinde olduğu ve yakında onunla iletişim kurabileceği bildirilmişti. Ama 1 Temmuz'da kocasının 21 Haziran'da hapisten kaçtığı ve kayıp olduğu açıklandı.

Bu tutarsızlıklar karşısında, Josette Audin, X şahıslarına karşı cinayetten ötürü suç duyurusunda bulundu. Olay *Le Monde* ve *L'Humanité* tarafından kamuoyuna duyuruldu.

Cezayir kentinde Maurice Audin'in gizli bir yerde gözaltında tutulduğu dedikoduları dolaşırken, komünist parlamenterler olayı Meclis'e taşıdılar. Paris'te gerçeği ortaya çıkarmak amacıyla Maurice Audin Komitesi kuruldu.

Mayıs 1958'de tarihçi Pierre Vidal-Naquet'nin *Audin Davası* adlı eseri Minuit yayınlarından çıktı: Yazar bu kitapta Audin'in 21 Haziran 1957'de işkencede öldüğünü ileri sürüyordu.

Tam kırk dört yıl sonra, 2001'de Paul Aussaresses, Maurice Audin'in sorgulanması ve öldürülmesi emrini kendisinin verdiğini itiraf edecekti.

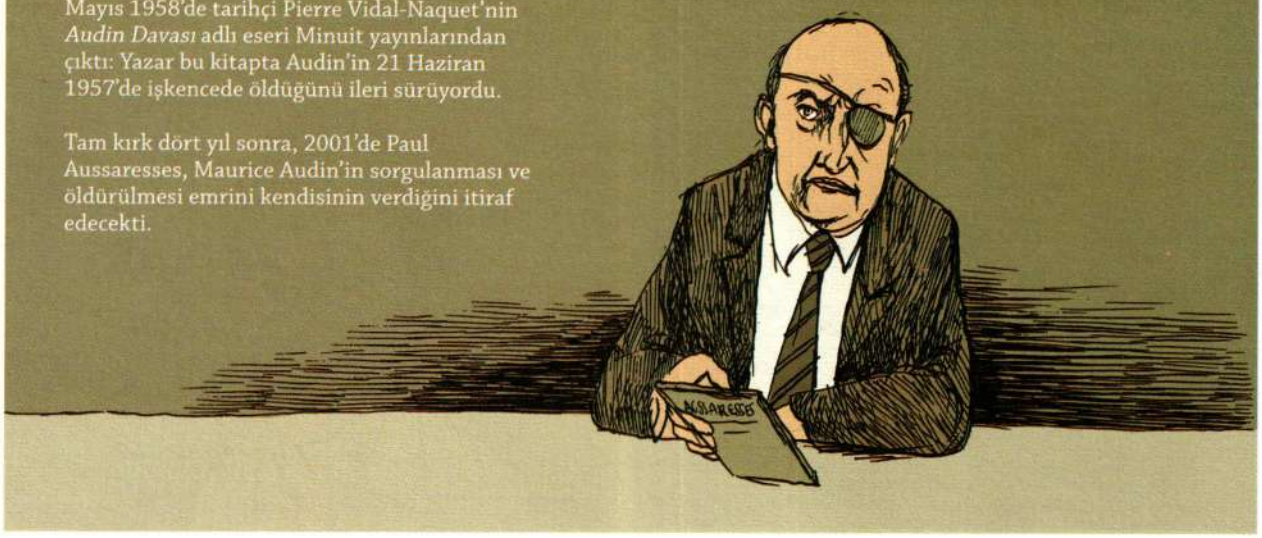

12 Şubat 1958'de yine Minuit yayınları, işkenceyi gün yüzüne çıkaran ve vicdanları altüst eden bir kitap bastı.

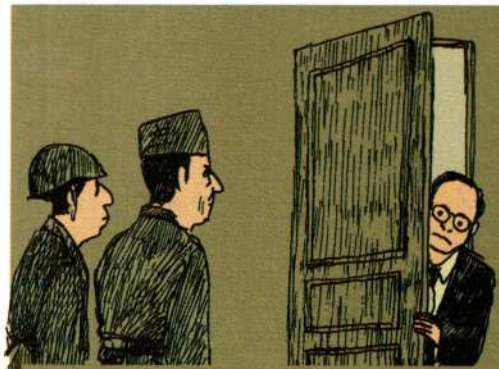

Henri Alleg komünist bir gazeteci ve 1955'te yasaklanan *Alger Républicain* gazetesinin yazı işleri müdürüydü. Daha sonra illegal yaşamaya başlayan Alleg, *L'Humanité*'de makaleler yayınlamaya devam etmişti. 12 Haziran 1957'de, bir gün önce gözaltına alınan arkadaşı Maurice Audin'in evinde tutuklanmıştı. Bir ay boyunca sorgulanıp işkence gördükten sonra cezaevine yollanmıştı.

Yaşanılan vahşete tanıklık ettiği *Sorun* kitabını cezaevinde yazmıştı. Kitap sansür edilmesine rağmen, yasadışı yollardan 100.000 nüshası dağıtıldı. Böylece ulusal çapta bir tartışma başladı.

Daha genel bir deyişle "Cezayir sorunu" Fransız entelektüellerinin konuyla ilgili tavır almalarına yol açtı.

Çatışmalar başlamadan hemen önce, 1955'te, François Mauriac işkenceye karşı başkaldırdı, Raymond Aron ise Cezayir'de kaçınılmaz gördüğü bağımsızlığa geçişin mümkün olup olmadığını sorguluyordu.

1960'ta Simone de Beauvoir, tutuklandıktan sonra işkence ve tecavüze maruz kalan FLN militanı Cemile Bupaşa'yı savunan Gisèle Halimi'nin yanında tavır alacaktı.

Eski Fransız direnişçisi ve etnolog Germaine Tillion savaşın büyük bölümünü, Cezayirlilerin sıkıntılarını sosyal merkezler açarak bir nebze hafifletmeye ve bu merkezleri savaşa rağmen açık tutmaya uğraşarak geçirdi.

Tavırlı entelektüellerin en önemli figürlerinden ikisi, Jean-Paul Sartre ve Albert Camus Cezayir'deki çatışma konusunda yine karşı karşıya geleceklerdi.

Nobel edebiyat ödülünü alırken, "Annemi Adalet'e tercih ederim" diyecekti. Camus Cezayir savaşını bir iç trajedi olarak yaşadı. Çatışmanın sona erdiğini göremeyecekti: 4 Ocak 1960'ta bir trafik kazasında öldü.

Camus, Cezayirli Müslümanların uğradıkları haksızlıkları protesto etmek için Kasım 1954 olaylarını beklememişti. Bu haksızlıkları şöyle sıralıyordu: Sömürgeciliğin istismarı, asimilasyon sözlerinin tutulmaması, aşağılama, toprakların eşitsiz paylaşımı...

Ama Cezayir doğumlu Camus arada kalmıştı. Fransız Cezayiri'nin "aşırılık yanlıları"yla aynı fikirde değildi, ama ne bağımsızlığı ne de kendi ülkesinde bir gün yabancı sayılma ihtimalini kabullenebiliyordu. İki taraf arasında bir uzlaşmaya varılmasını savunuyordu ve Ocak 1956'da "iç ateşkes" çağrısı yaptı.

Camus'nün karşısındaki Sartre ise, *Les Temps Modernes*'de çıkan bir makalesinde sömürgeciliği şiddetle eleştirdi.

Hayat arkadaşı Simone de Beauvoir ile birlikte "valiz taşıyıcılar"ı destekledi. Yasadışı yollardan para ve bazen de silah kuryeliği yaparak FLN'li milliyetçileri doğrudan destekleyen solcu militanlara bu isim verilmişti.

Bu nedenle Sartre'ın Paris'teki dairesine Fransız Cezayiri militanları tarafından bomba yerleştirildi.

Sahada ise, Eylül 1957'de General Salan'ın stratejisinin meyvaları toplanmaya başlamıştı. Paraşütçülerin ve lejyonerlerin çatışma yöntemleri sonuç alıcıydı, etkin istihbarat ve helikopter filosu da azımsanamayacak kozlardı.

ALN ağır kayıplar verse de Tunus ve Fas'ta eğitilen takviye kuvvetler ve silahtan yana bir sıkıntısı yoktu.

O sırada Savunma Bakanı André Morice Tunus sınırına elektrikli teller ve mayınlı araziden oluşan bir set çekmeye, böylece ALN'yi tecrit etmeye karar verdi: "Morice Hattı." ALN askerleri bu engeli aşmayı başardıklarında, elektrik şebekesindeki kesinti geçişlerini haber verecekti.

Salan SAS'ların sosyal yardım faaliyetlerine de hız verdi; bu sayede istihbarat imkânları artıyor, FLN-ALN'nin militan toplama çalışmaları ve bağlantıları sekteye uğruyordu.

Fransız ordusunun bir diğer kozu da Müslüman nüfus içinden toplanan ve "Harki" adı verilen takviye askerlerdi.

BİR HARKİ
Sırrı belli değil

"Harki" kelimesi, Arapçada "hareket", "sefer" manasına gelen "harekat"tan türetilmiştir.

İŞTE FELLAH:

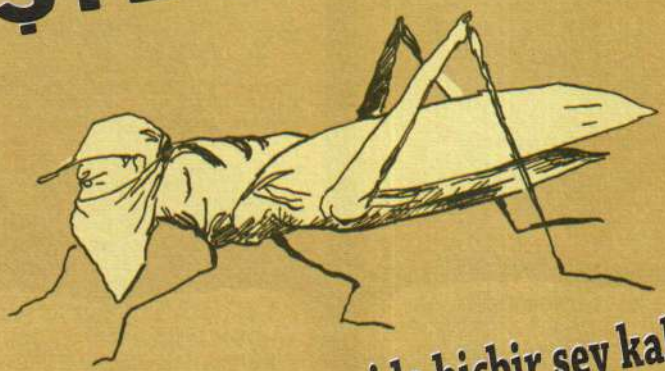

Fellahın geçtiği yerde geride hiçbir şey kalmaz!

PARANIZI ALIR
OĞLUNUZU ALIR
OKULLARI YIKAR
DİSPANSERLERİ MAHVEDER
ÜRÜNLERİNİZİ YAKAR
TELEFON VE **TELGRAF**
DİREKLERİNİ KESER

Tüm savaş boyunca Fransız ordusunda, çoğunlukla köylü kökenli 100.000 ila 150.000 Harki görev yaptı.

GEÇTİĞİ HER YERDE:
HARABE, YAS, GÖZYAŞI, AÇLIK VE **SEFALET** KALIR

ÇEKİRGELERE KARŞI MÜCADELE EDİYORSUNUZ

GÜNÜMÜZÜN ÇEKİRGESİ OLAN FELLAHLARA KARŞI DA MÜCADELE EDİN

Kararlı bir şekilde
HUZUR ORDUSUNUN
Saflarına katılın

Harki askerler "harekat" adı verilen ve bir Fransız askeri birliğine bağlı çalışan birlikler oluşturuyorlardı.

Fransız ordusuna katılmalarının çeşitli nedenleri vardı: ALN-FLN kuvvetlerinden duydukları korku, Fransa'ya bağlılık, maaşların çekiciliği, ailesinin öcünü alma isteği...

"Yeli Müslümanlar"dan oluşan bu birlikleri öne çıkarmak, hem Fransız hem de uluslararası kamuoyuna Cezayir Müslümanlarının Fransız ordusunun yanında savaştıklarını göstermenin bir yolu olarak değerlendiriliyordu.

Harkilerin çoğunluğu köylerine bağlı kaldılar ve aileleriyle teması sürdürdüler.

11 Ocak 1958'de bir Fransız bölüğü Tunus sınırı yakınında pusuya düştü.

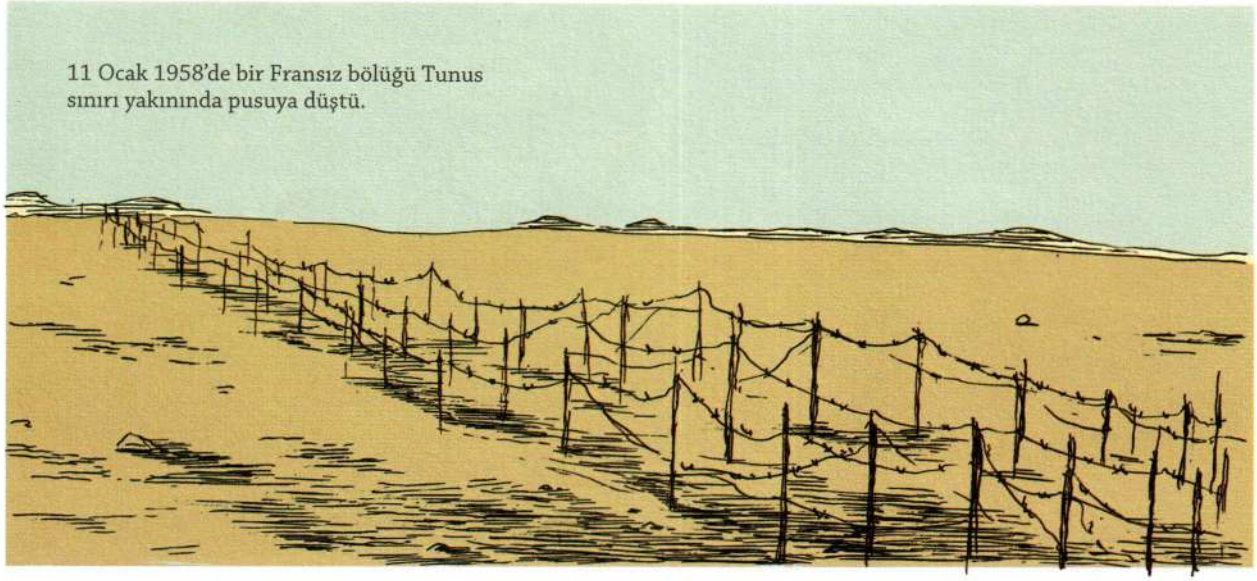

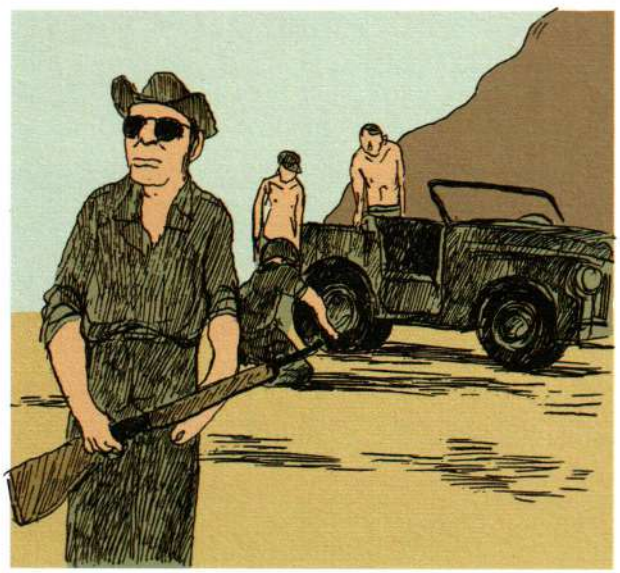

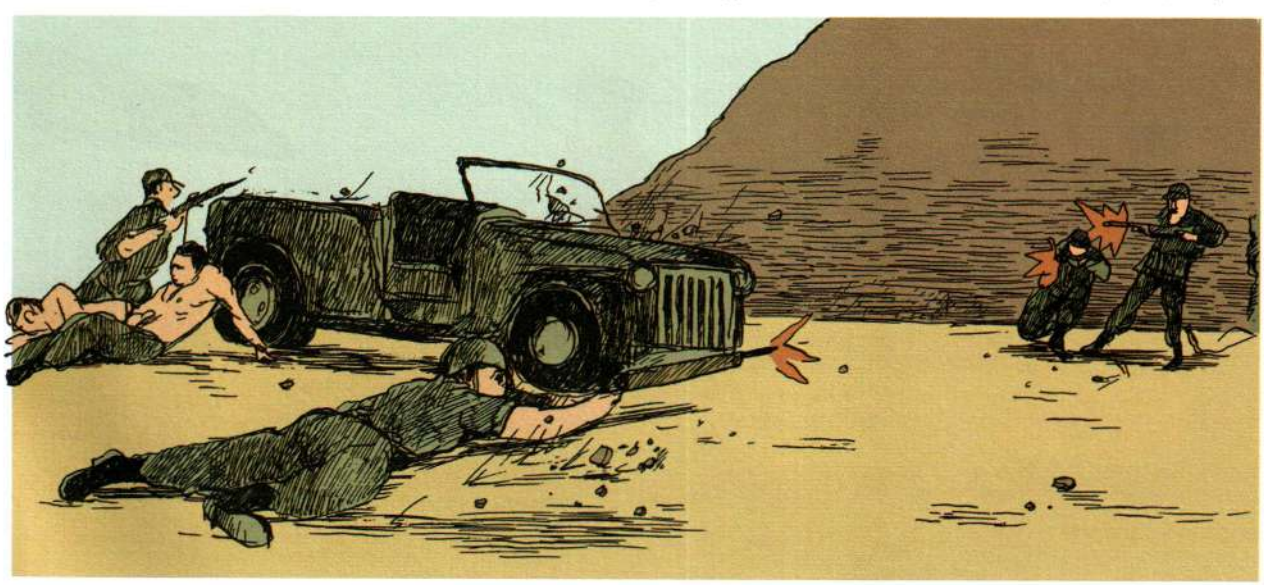

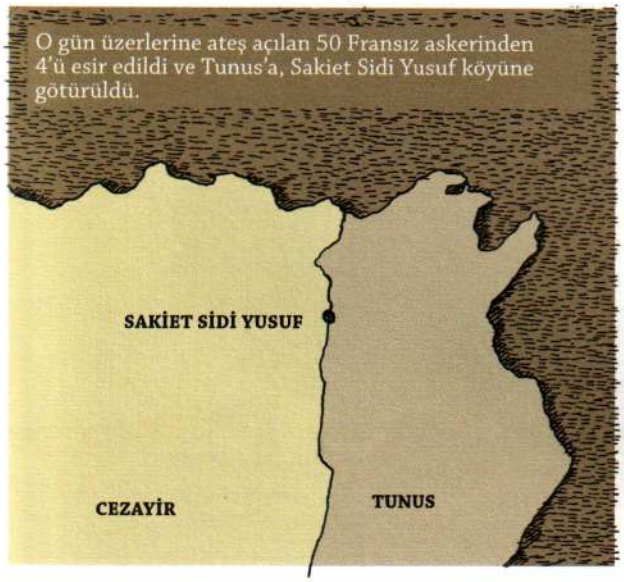

8 Şubat'ta Salan 11'i bombardıman uçağı olan 25 uçaklık bir filonun bir ALN birliğini Tunus topraklarında takip etmesine izin verdi.

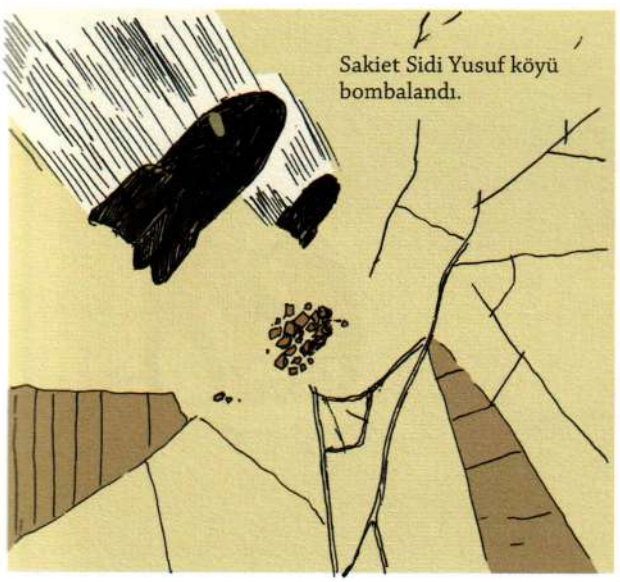

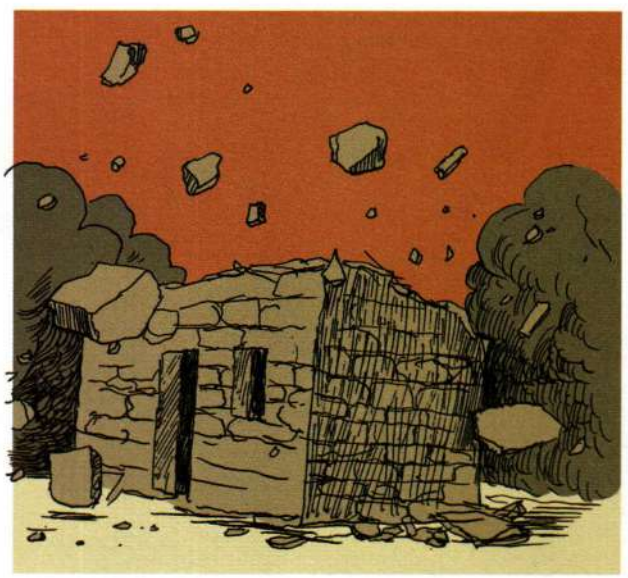

Bu hadise Fransa'nın uluslararası düzeydeki itibarını yerle bir etti. Fransa'nın Tunus topraklarındaki mevcudiyetini denetleyecek bir İngiliz-Amerikan heyetinin bölgeye gönderilmesini kabullenmek zorunda kaldı.

Fransa'nın BM'de itibarını yitirmesi, mücadelenin diplomatik alanda da sürdüğünün bilincinde olan FLN'nin işine yaradı. Mücadelelerinin meşruiyetinin ve bağımsızlık haklarının tanınmasını sağlamak söz konusuydu.

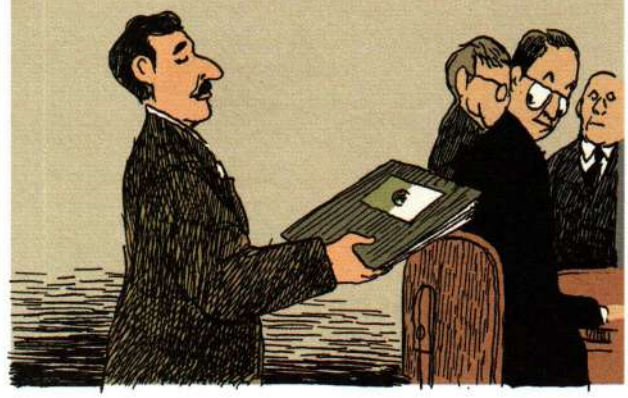

1958 yılının başından itibaren Cezayirli savaşçılara Doğu ülkelerinden, Yugoslavya ve Tunus üzerinden nakledilen silahlar gelmeye başladı.

Durmadan hükümet değişmesinin zaten kırılgan hale getirdiği IV. Cumhuriyet, uluslararası baskılar karşısında iyice zayıfladı.

Devletin zirvesine acizlik hâkimdi.

Fransız parası değer kaybediyordu.

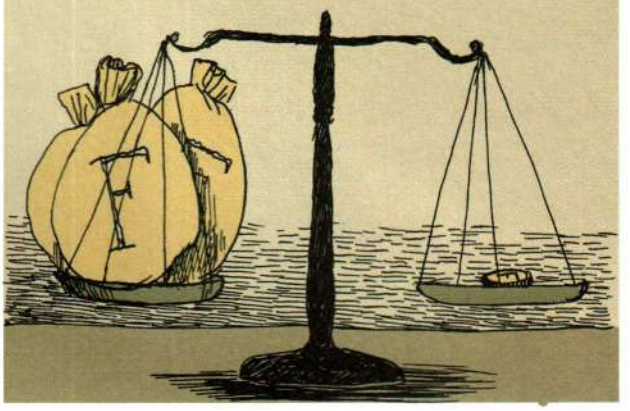

Başbakansız geçen bir ayın ardından, Başkan René Coty 13 Mayıs 1958'de merkez siyasetçisi Pierre Pflimlin'e görevi verdi.

Pflimlin FLN ile müzakerelere başlama niyetini açıkça ilan etti.

Cezayir'de ise Avrupalı nüfus ve ordu en çok hükümetin sonunda Cezayir'i "kendi haline terk etmesinden" korkuyorlardı.

İÇ SAVAŞA DOĞRU MU?

MAYIS 1958-ARALIK 1960

13 Mayıs 1958, Cezayir genel valiliğinin önü.

Fransız Cezayiri taraftarı olan üniversite öğrencileri, Fransız subayların da desteğiyle gösteri yapıyorlardı. Avrupalılardan ve Fransa'nın Cezayir'de kalmasından yana olan Müslümanlardan oluşan bir kalabalık da onlara katıldı.

Göstericiler genel valilik binasını ele geçirdiler. Durum hükümetin kontrolünden tamamen çıkmıştı.

Salan ve Massu'den oluşan bir askeri kurul, genel valilikte denetimi ele aldı.

Massu, Fransa Başkanı'na gönderdiği mektupta, Cezayir'de asayişi ve Fransız varlığının meşruiyetini tesis etmek amacıyla bir Kamu Selameti Komitesi'nin kurulduğunu bildirdi.

Bu arada Salan, General De Gaulle'ün yeniden iktidara getirilmesini de talep etti.

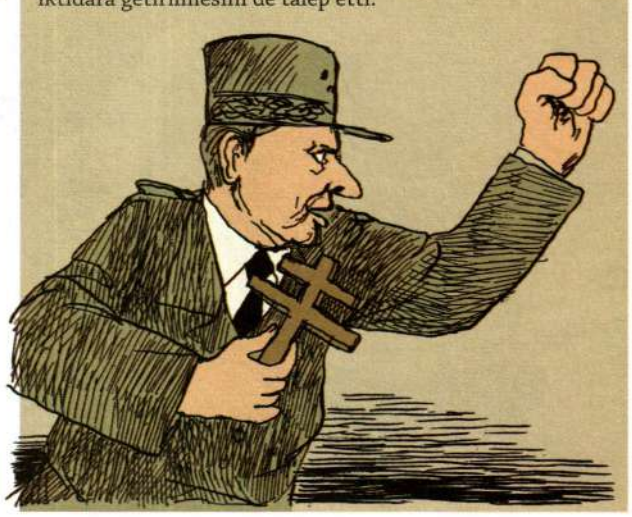

Zaten birkaç aydır geri döneceği yolunda söylentiler dolaşan De Gaulle, 15 Mayıs'ta çekildiği köşesinden çıkıp bir demeç verdi:

Cumhuriyet'in iktidar sorumluluğunu üstlenmeye hazırım.

Bazıları iktidarı zorla ele geçireceğinden endişe ediyorlardı. Sol kanatta, askeri darbe yapılıyor, haykırışları yükseliyordu.

DİKTATÖRLÜK KARİYERİME 67 YAŞINDAN SONRA MI ATILACAĞIMI DÜŞÜNÜYORLAR?

Ordu artık hükümeti dinlemiyordu ve bir iç savaş çıkacağından korkuluyordu.

CEZAYİR

Cezayir'deki paraşütçülerin Fransa'ya çıkmak üzere operasyon hazırlığında oldukları konuşuluyordu.

PARİS

CEZAYİR

O zaman Başkan Coty, "en saygın Fransız"a çağrıda bulundu. 26 Mayıs'ı ayın 27'sine bağlayan gece, General De Gaulle Pflimlin ile görüştü. Pflimlin istifa etti.

O zaman General, "ülkenin birliğini sağlayabilecek bir hükümet kurulması için gereken sürecin" başlatılacağını duyurdu.

"SİZİ ANLADIM!"

"BURADA NELER OLUP BİTTİĞİNİ BİLİYORUM. NE YAPMAK İSTEDİĞİNİZİ GÖRÜYORUM. CEZAYİR'DE AÇTIĞINIZ YOLUN, BİR YENİLENME VE KARDEŞLİK YOLU OLDUĞUNU GÖRÜYORUM. "YENİLENME" DEYİMİNİ HER ANLAMDA KULLANIYORUM. AMA ÇOK HAKLI OLARAK, BU YENİLENMENİN İŞİN EN BAŞINDAN, YANİ KURUMLARIMIZDAN BAŞLAMASINI İSTEDİNİZ VE BEN DE BUNUN İÇİN BURADAYIM."

"VE "KARDEŞLİK" DİYORUM ÇÜNKÜ BİR UÇTAN DİĞER UCA AİDİYETLERİ NE OLURSA OLSUN AYNI COŞKUYLA RUH BİRLİĞİ YAPAN VE EL ELE TUTUŞAN İNSANLAR OLARAK ŞU MUHTEŞEM MANZARAYI SUNUYORSUNUZ."

De Gaulle, iktidara gelişini izleyen günlerde, Cezayir'in büyük bölümünü dolaşarak peş peşe konuşmalar yaptı. "Fransız Cezayiri" terimini sadece bir kez, Mostanagem'i ziyaretinde kullanırken, Cezayir topraklarının geleceği sorununa somut olarak değinmedi.

Devlet otoritesini yeniden tesis etmeyi ve Başkan'ın yetkilerini güçlendirecek bir rejim değişikliği önermeyi amaçlıyordu.

28 Eylül 1958'de Fransa ve Fransa Birliği (sömürgeler ve eski sömürgeler) bu yeni anayasa konusunda referanduma gittiler.

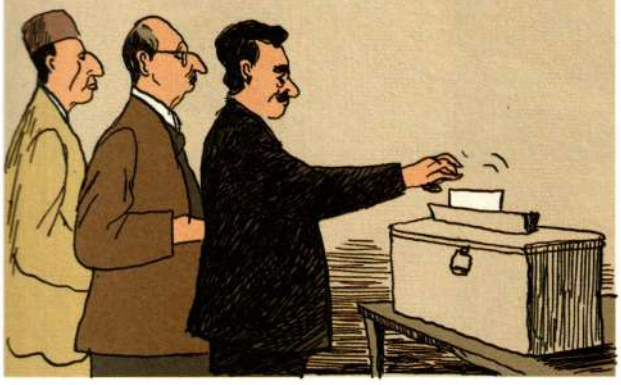

Cezayir'de ilk kez Müslüman kadınlar da oy kullandı.

"Evet" %79,25 gibi yüksek bir oranla referandumdan galip çıktı. Yeni anayasa 4 Ekim'de ilan edildi ve ertesi gün V. Cumhuriyet'in başladığı duyuruldu.

De Gaulle 21 Aralık'ta büyük seçmenler kurulu (genel oy ancak 1962'de getirildi) tarafından başkanlığa seçildi.

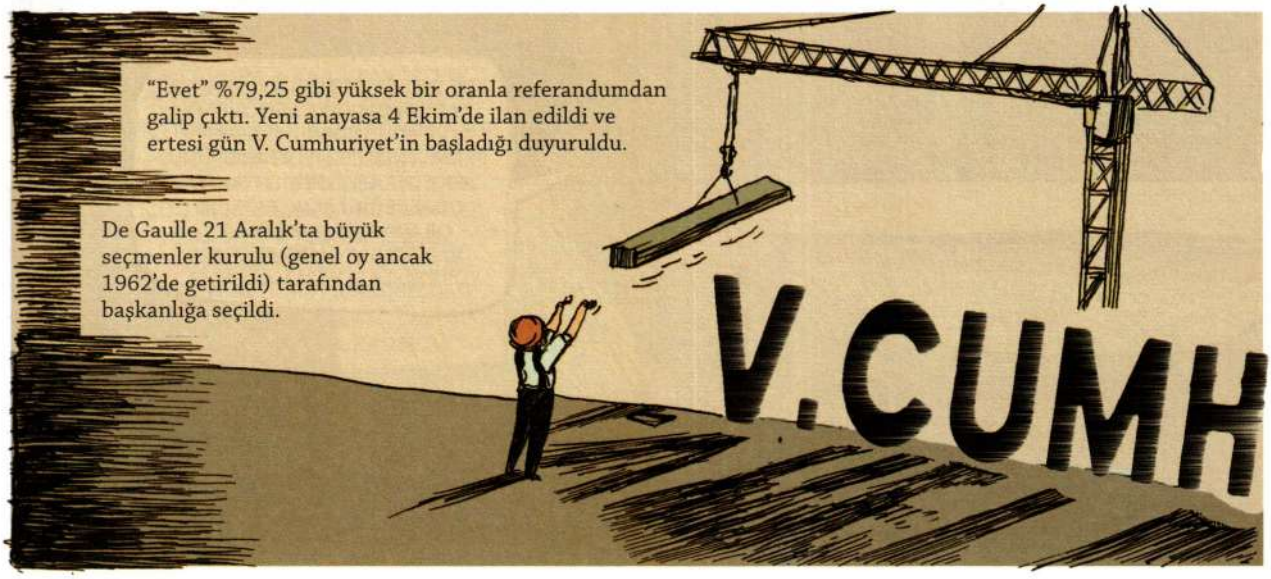

De Gaulle 3 Ekim'de Cezayir için büyük bir yatırım programını açıkladı: Geniş ölçekli bayındırlık çalışmaları ve Müslüman çocukların okula gitmesinin sağlanması. Buna "Konstantin Planı" adı verildi.

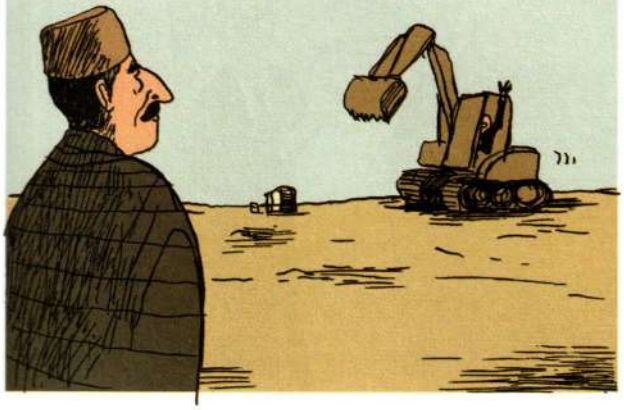

De Gaulle aynı zamanda ordudan da ALN'ye karşı büyük bir saldırı başlatmasını istedi.
Salan Paris'e çekildikten sonra Cezayir'in yeni başkomutanı olarak atanan General Challe'in adından hareketle, bu saldırıya "Challe Planı" adı verildi.

1959 boyunca ordu elindeki her olanakla bağımsızlık yanlılarını ezmeye çalıştı. Özellikle de napalm bombaları kullandı.
Cezayir'de 400.000 Fransız askeri vardı. Challe, Aurès'teki, Kabiliye'deki ve Cezayir topraklarının tamamındaki gerilla gruplarına karşı büyük operasyonlar düzenledi.

Fransız ordusu, ALN'nin liderlerini askerlerinin içinde casuslar olduğuna ikna etmeyi de başardı.
Bu ALN subayları ihanete uğrama korkusuyla kendi askerlerine karşı tavır aldılar.
Cezayir cephesinde çok ölü vardı.

Fransız ordusu çok sayıda "şüpheli"yi tutukladı.
Fransız saldırısı ALN birliklerini dağlara çekilmek zorunda bıraktı.

Bu arada büyük kitleler halinde göç ettirilen Müslüman ahali, toplama ve gözaltı kamplarını doldurdu.

Bu kamplar giderek kamuoyunun tepkisini çekmeye başladı. 5 Ocak 1960'ta *Le Monde* Uluslararası Komisyon'un raporunu yayınladı. Bu rapor büyük bir gürültü koparırken, genç devlet görevlisi Michel Rocard konu hakkında kaleme aldığı ve Adalet Bakanlığı'na sunduğu eleştirel raporunda, 2 milyon kişinin evinden ve köyünden sürüldüğünü bildiriyordu.

Fransız ordusu askeri alanda zaferi kazandığı izlenimindeydi.
De Gaulle açısından temel nokta, ufukta gözüken müzakere öncesinde, yeni doğan CCGH'ni (Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti) olabildiğince zayıflatmaktı. De Gaulle ile ordu arasında anlaşmazlık çıkmaya başladı.

Savaş Sahra Çölü'nde de sürüyordu.

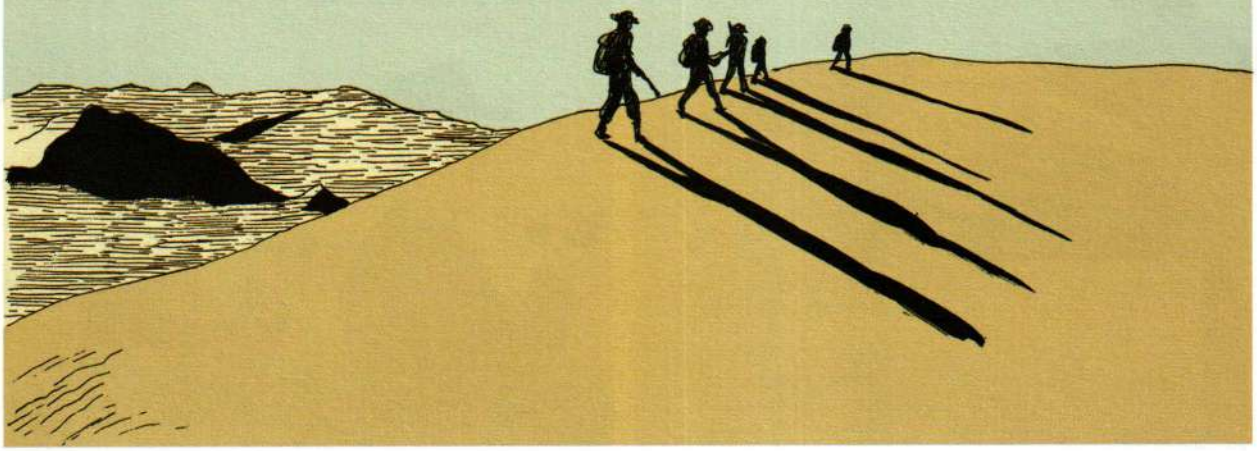

Haziran 1956'da Hassi Mesud'da dev bir petrol yatağı bulunmuştu.

O andan itibaren Sahra'nın petrol zenginliği can alıcı bir önem kazandı.

Uçsuz bucaksız Sahra'da münferit, ama şiddetli çatışmalar yaşanıyordu.

FLN'nin 6. Vilayet sorumlusu Si El Haves 1959'da Fransız ordusu tarafından öldürüldü ve Fransa'nın dört katı büyüklüğündeki bu bölge gerçek bir siyasi yönetimden yoksun kaldı.

Bağımsızlıkçılar askeri alanda zor durumda olsalar bile, bazı devletler tarafından resmen tanınabilecek bir hükümet kurdular.

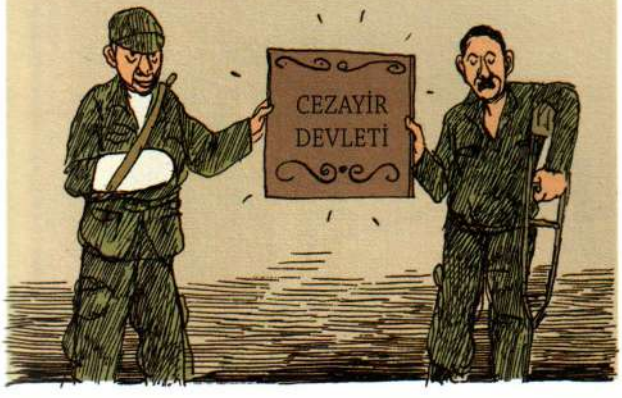

Fransız makamları müzakereler için meşru bir muhatapları olmadığını iddia ediyorlardı. FLN liderleri de onları bir oldu bittiyle karşı karşıya bırakmayı denediler.

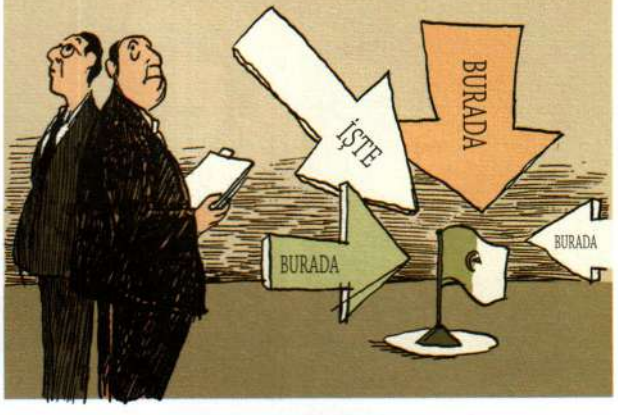

19 Eylül 1958'de Ferhat Abbas başkanlığında Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti (CCGH) kuruldu.

Aynı zamanda ALN Genelkurmay Heyeti oluşturuldu. Albay Huari Bumedyen'in komutasındaki genelkurmay son bozgunlardan sonra Fas ve Tunus sınırlarına çekilen Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu yeniden yapılandırmayı amaçlıyordu.

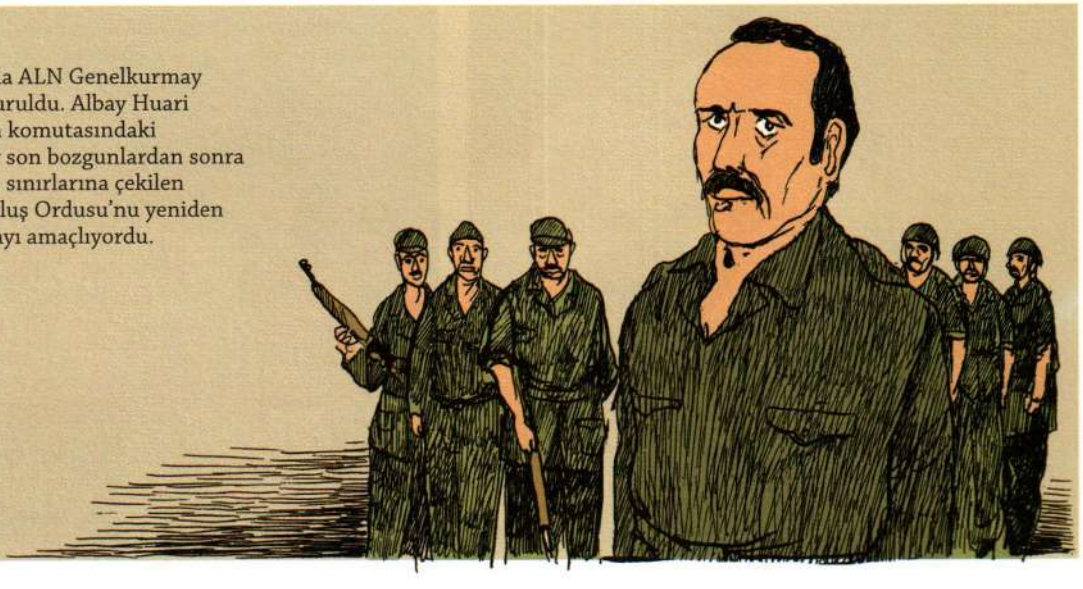

"Sınır ordusu" ve CCGH çok geçmeden aralarında iktidar mücadelesine girişeceklerdi. İki taraf da diğerinin bağımsızlık ele geçirilirken kendisini bertaraf edeceğinden kuşku duyuyordu.

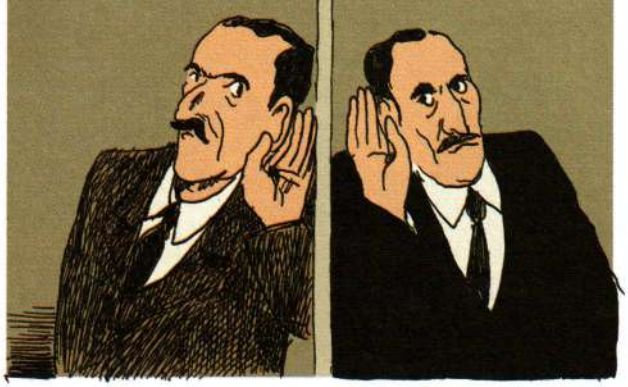

Bumedyen o sırada hapiste olan "tarihsel liderler"i, Ahmed bin Bella, Muhammed Hıdır ve Rabah Bitat'ı yanına çekmeyi başardı.

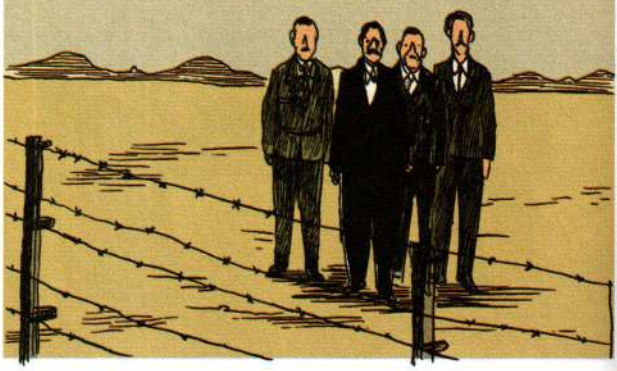

Her ne olursa olsun, Fransız makamları artık CCGH'nin varlığını dikkate almak zorundaydılar. Ama General De Gaulle 23 Ekim 1958'de müzakereye yeşil ışık yakmadı.

De Gaulle Cezayirli savaşçılara onurlarını yitirmeyecekleri bir şekilde teslim olmalarını öneriyordu.

FLN bu teklifi reddetti, hatta eylemlerini özellikle de Fransa'da yoğunlaştırdı.

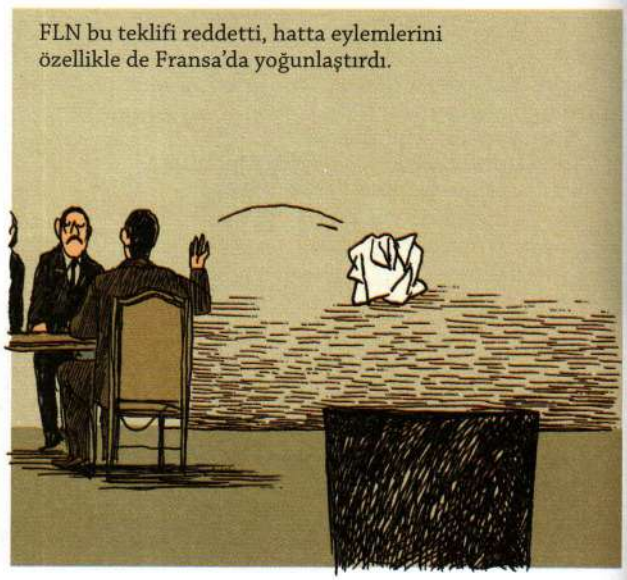

Fransa'nın Cezayir'de uyguladığı sosyal politikalar sonuç alıcı olmamıştı. 1959 yılına gelindiğinde Cezayir nüfusunun durumunda düzelme yoktu. 1955'ten beri sadece 45.000 kişilik istihdam yaratılabilmişti. Nüfusta ciddi bir artış vardı, ama işsizlik yükseliyordu.

Kendi ülkelerinde iş bulamayan birçok Cezayirli için tek seçenek göç etmekti.

1954 ila 1962 arasında Cezayir'den Fransa'ya göç iki katına çıktı. Fransa'da silah altına alınıp Cezayir'e gönderilmiş askerlerin boşluğu istihdam açığı yaratmıştı.

Yani bir paradoks olarak, Cezayirliler kendileriyle savaşan ve o sırada hem ekonomik hem endüstriyel büyüme içindeki bir ülkeye kitlesel olarak göç ettiler.

FLN Fransa'daki bu Cezayirli nüfusundan yararlanarak orada ikinci bir cephe açacaktı.

Ömer Budavut ve Ali Harun yönetimindeki FLN Fransa Federasyonu Ağustos 1958'den itibaren bombalı saldırıları Fransa topraklarına taşıdı. Polis karakollarına, şirketlere, askeri ve siyasi hedeflere yöneldiler.

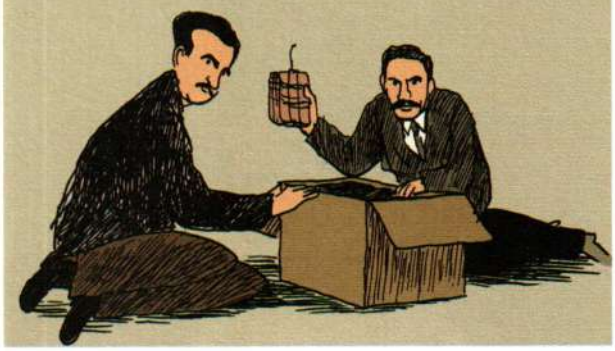

FLN saldırıları Mesali Hac'ın Fransa'da faaliyet gösteren rakip MNA örgütünü de hedef alacaktı. Bu kardeş kavgasında, Fransa'da yaşayan Cezayirlilerden 4.000'i can verecek, 12.000'i yaralanacaktı.

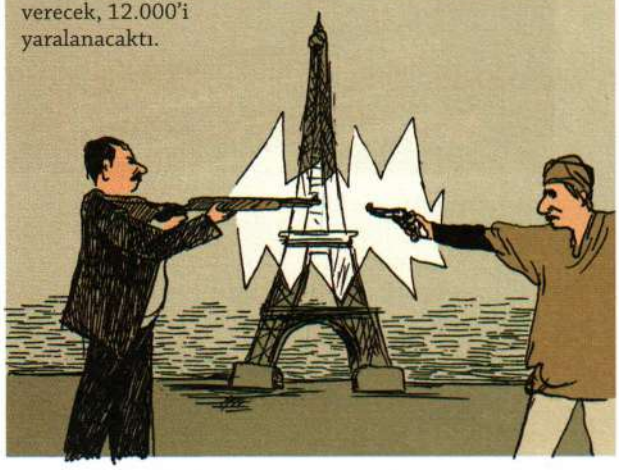

Fransa'daki FLN'nin önemli faaliyetlerinden biri de harekete katılanlardan topluca ve düzenli olarak, bazen de zorla para toplanmasıydı.

Bu para silah alımı ve tutukluların ailelerinin desteklenmesi için kullanılıyordu.

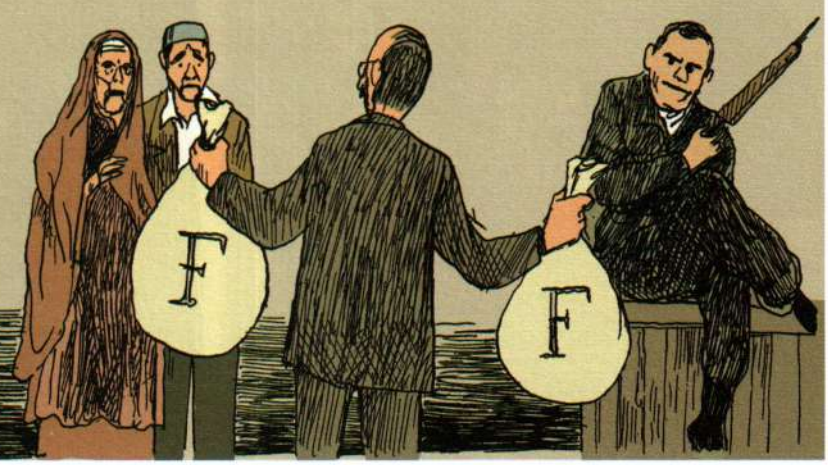

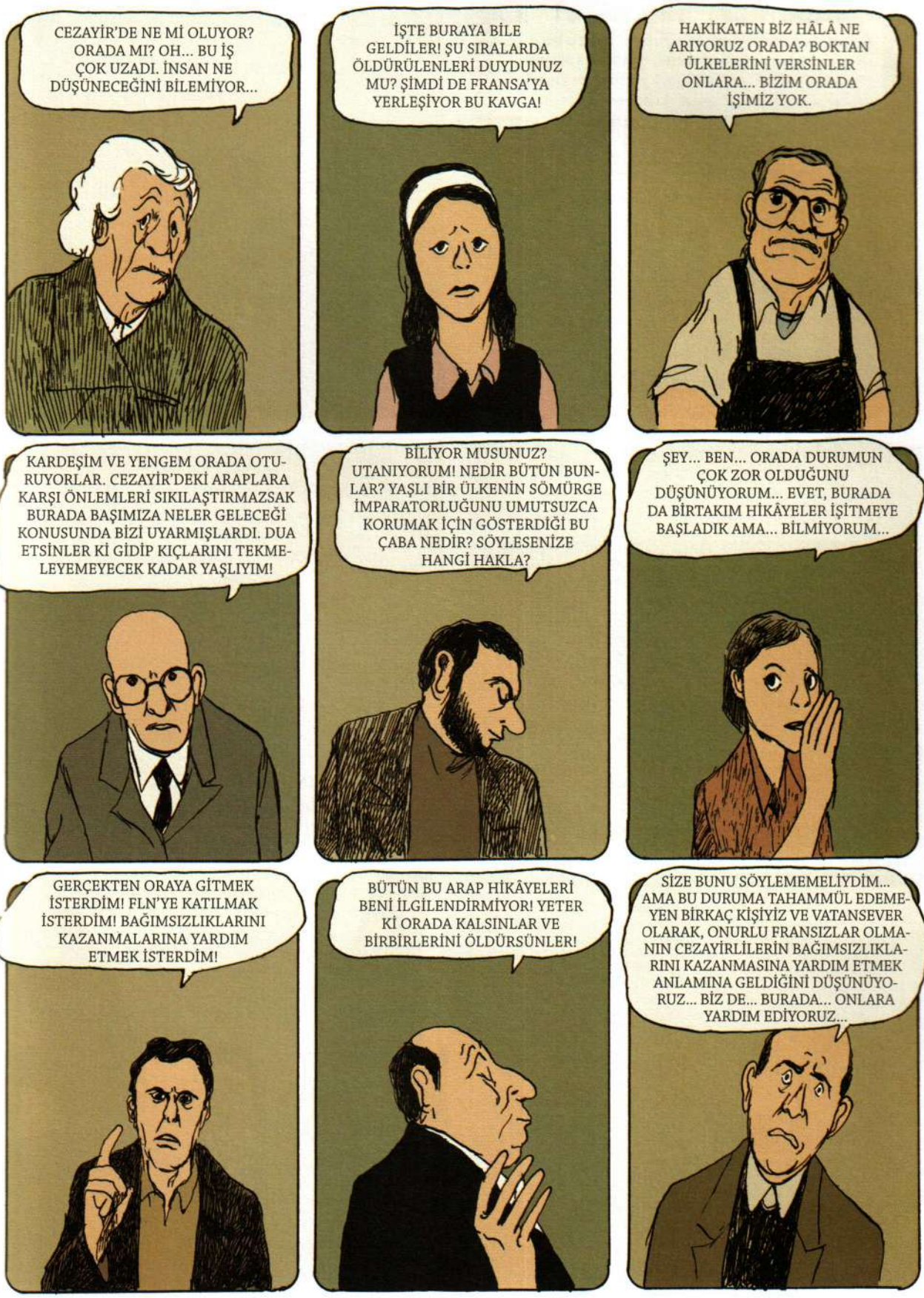
CEZAYİR'DE NE Mİ OLUYOR? ORADA MI? OH... BU İŞ ÇOK UZADI. İNSAN NE DÜŞÜNECEĞİNİ BİLEMİYOR...
İŞTE BURAYA BİLE GELDİLER! ŞU SIRALARDA ÖLDÜRÜLENLERİ DUYDUNUZ MU? ŞİMDİ DE FRANSA'YA YERLEŞİYOR BU KAVGA!
HAKİKATEN BİZ HÂLÂ NE ARIYORUZ ORADA? BOKTAN ÜLKELERİNİ VERSİNLER ONLARA... BİZİM ORADA İŞİMİZ YOK.
KARDEŞİM VE YENGEM ORADA OTURUYORLAR. CEZAYİR'DEKİ ARAPLARA KARŞI ÖNLEMLERİ SIKILAŞTIRMAZSAK BURADA BAŞIMIZA NELER GELECEĞİ KONUSUNDA BİZİ UYARMIŞLARDI. DUA ETSİNLER Kİ GİDİP KIÇLARINI TEKMELEYEMEYECEK KADAR YAŞLIYIM!
BİLİYOR MUSUNUZ? UTANIYORUM! NEDİR BÜTÜN BUNLAR? YAŞLI BİR ÜLKENİN SÖMÜRGE İMPARATORLUĞUNU UMUTSUZCA KORUMAK İÇİN GÖSTERDİĞİ BU ÇABA NEDİR? SÖYLESENİZE HANGİ HAKLA?
ŞEY... BEN... ORADA DURUMUN ÇOK ZOR OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM... EVET, BURADA DA BİRTAKIM HİKÂYELER İŞİTMEYE BAŞLADIK AMA... BİLMİYORUM...
GERÇEKTEN ORAYA GİTMEK İSTERDİM! FLN'YE KATILMAK İSTERDİM! BAĞIMSIZLIKLARINI KAZANMALARINA YARDIM ETMEK İSTERDİM!
BÜTÜN BU ARAP HİKÂYELERİ BENİ İLGİLENDİRMİYOR! YETER Kİ ORADA KALSINLAR VE BİRBİRLERİNİ ÖLDÜRSÜNLER!
SİZE BUNU SÖYLEMEMELİYDİM... AMA BU DURUMA TAHAMMÜL EDEMEYEN BİRKAÇ KİŞİYİZ VE VATANSEVER OLARAK, ONURLU FRANSIZLAR OLMANIN CEZAYİRLİLERİN BAĞIMSIZLIKLARINI KAZANMASINA YARDIM ETMEK ANLAMINA GELDİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUZ... BİZ DE... BURADA... ONLARA YARDIM EDİYORUZ...

Fransa'da kamuoyu adı telaffuz edilmeyen bu savaşın fazla uzun sürdüğünü, oğullarını ölüme gönderdiğini, halkı böldüğünü ve ülkenin yurtdışındaki imajını bozduğunu düşünmeye başlamıştı.

Fransa'da yaşayan Fransızlar FLN'nin eylemlerini gizlice desteklemeye geliyorlardı.

FLN hesabına düzenli olarak para ve sahte kimlik toplayıp, kimi zaman silah taşıyan bir şebeke oluştu. Bu şebekenin üyelerine "valiz taşıyıcılar" deniyordu.

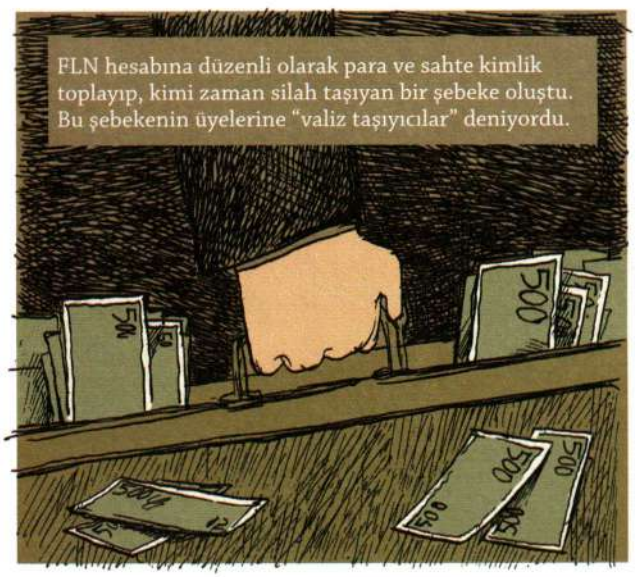

Muhalif komünistler, sol Hıristiyanlar, sendikacılar, Troçkistler ve entelektüeller filozof Francis Jeanson yönetiminde faaliyet gösteriyorlardı.

Jeanson şebekesi Şubat 1960'ta çökertildi. Altı Cezayirli ve on sekiz Fransız aleyhine dava açıldı. Avukatları duruşmaları uzatmaya ve kamuoyunun Cezayir davası konusundaki duyarlılığını artırmaya gayret ettiler.

Fransa'ya ihanetle suçlanan Francis Jeanson, Cumhuriyetçi ideallere bağlı kaldığını söyleyerek kendini savundu.

JEAN-PAUL RIBES

Gazeteci ve yazar

Cezayir'de ekonomi zor durumdaydı, ama Fransa'da ekonomik durum düzeliyordu.

Askerler kırsal alanları yavaş yavaş denetimleri altına aldılar.

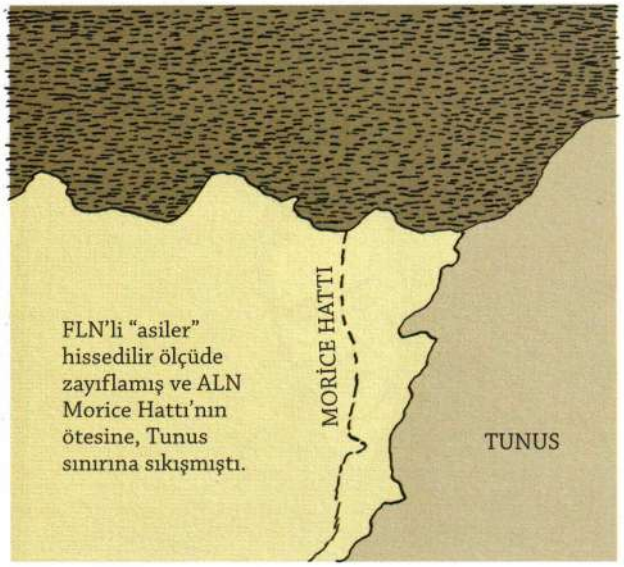
FLN'li "asiler" hissedilir ölçüde zayıflamış ve ALN Morice Hattı'nın ötesine, Tunus sınırına sıkışmıştı.
MORİCE HATTI
TUNUS

General Challe'in saldırıları sonuç almış gibiydi.

Bununla birlikte... 16 Eylül 1959'da:
CEZAYİR'DEKİ, AYRICA ULUSAL VE ULUSLARARASI TÜM VERİLERİ DİKKATE ALARAK, BUGÜN ARTIK KADERİNİ TAYİN HAKKINA BAŞVURMANIN ZORUNLU OLDUĞUNU DEĞERLENDİRİYORUM. SORUYU BİRER BİREY OLARAK CEZAYİRLİLERE SORACAĞIM. ÇÜNKÜ DÜNYA KURULDU KURULALI, CEZAYİR'DE BİRLİK, HELE ULUSAL EGEMENLİK HİÇ OLMAMIŞTIR: ÜLKEYE SIRASIYLA KARTACALILAR, ROMALILAR, VANDALLAR, BİZANSLILAR, SURİYE ARAPLARI, KORDOBA ARAPLARI, TÜRKLER, FRANSIZLAR GELMİŞLER, AMA HİÇBİR ZAMAN BİR CEZAYİR DEVLETİ KURULMAMIŞTIR. OYLAMA TARİHİNİYSE ZAMANI GELDİĞİNDE SAPTAYACAĞIM, AMA BU TARİH EN GEÇ BARIŞ GELDİKTEN 4 YIL SONRA OLACAK. BARIŞ DERKEN, PUSULAR VE SALDIRILARIN YILDA 200'DEN FAZLA KİŞİNİN HAYATINA MAL OLMADIĞI BİR DÖNEMİ KASTEDİYORUM.

Söz ağızdan çıkmıştı.

Kaderini tayin hakkı Cezayir halkının kendisi hakkında karar verebilmesini sağlayacaktı. Yani Fransa ile ortaklık, Fransa'ya katılma veya ayrılma konusunda karar verilecekti.

KADERİNİ TAYİN HAKKI

De Gaulle 16 Eylül 1959'da yaptığı bu konuşmayla ortaklık çözümüne, Fransa'ya bağlı bağımsız bir Cezayir çözümüne yöneliyordu.

Bu, izlenen politikada belirleyici bir değişiklikti.

General De Gaulle'ü iktidara Fransız Cezayiri'ni savunanlar taşımıştı; şimdi bu politika değişikliği nazıl izah edilebilirdi?

Geriye dönüp bakıldığında, General'in 13 Mayıs 1958'de söylediği "Sizi anladım" sözünün, bir taahhütten çok bir saptama niteliğinde olduğu anlaşılıyor.

Ve Mostanagem'de "Yaşasın Fransız Cezayiri!" dese de bunu bir daha asla yinelemedi.

O günden sonra gerçek niyetleri hakkında hep kuşkular dolaşmasına bilinçli olarak izin verdi:

CEZAYİR'İN ZORUNLU EVRİM SÜRECİ FRANSIZ ÇERÇEVESİ İÇİNDE GERÇEKLEŞMELİDİR

BABALARIMIZIN CEZAYİR'İ ÖLDÜ VE BUNU ANLAMAZSAK BİZ DE ONUNLA BİRLİKTE ÖLECEĞİZ.

Bu ikircimli tavır, 13 Mayıs'ın anısına takılı kalan Fransız Cezayiri taraftarlarınca yeterince algılanmamıştı.

SİZİ ANLADIM

De Gaulle'ün 16 Eylül 1959 tarihli konuşmasında Cezayir halkının kendi kaderini tayin hakkını kullanmasından söz etmesi, onların üzerinde soğuk duş etkisi yarattı. Bir anda "İhanet!" çığlıkları yükseldi.

De Gaulle'cü cephe bölünmüştü. Dokuz milletvekili partiden ayrıldı ve II. Dünya Savaşı'nda Jean Moulin'in ölümünden sonra Fransız Direniş Hareketi Ulusal Konseyi'nin başkanlığını üstlenmiş olan Georges Bidault, Fransız Cezayiri İçin Birleşme hareketini kurdu. Ona katılanlar arasında Jean-Marie Le Pen de vardı.

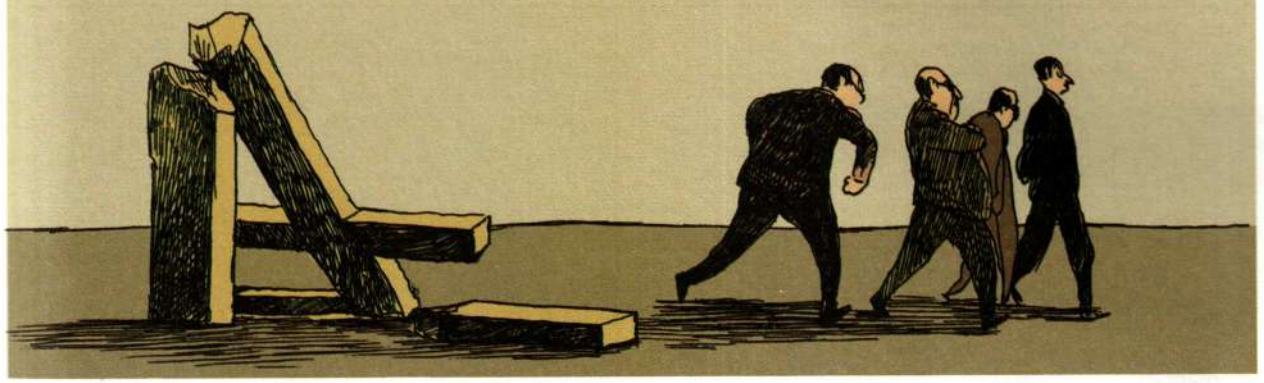

18 Ocak 1960'ta Alman gazetesi *Süddeutsche Zeitung*'da General Massu ile yapılmış bir söyleşi yayınlandı. Massu, artık De Gaulle'ün Cezayir politikasını anlayamadığını ifade ederek, ordunun "gücü vardır" ve "durum gerektirirse müdahale edecektir" dedi.

Massu bu sözleri yalanlasa da derhal görevden alındı ve yerine General Jean Crépin atandı.

FRANSIZ CEZAYİRİ

1960 başında Cezayir Savaşı yeni bir evreye girmiş ve Fransızlar arası çatışma sayfası açılmıştı. Bazıları "Cezayir için ölürüz" demeye başlayacaklardı.

KARA AYAKLAR

"Pieds-noirs", "kara ayaklar" deyimi Fransız basınında 1962'de ilk kez kullanıldı ve deyimin o sırada aşağılayıcı bir anlamı vardı. Daha ileriki dönemlerde, esas olarak 1830'dan sonra Cezayir'e gidip yerleşen Avrupalıları ifade etmek için gururla kullanılacaktı.

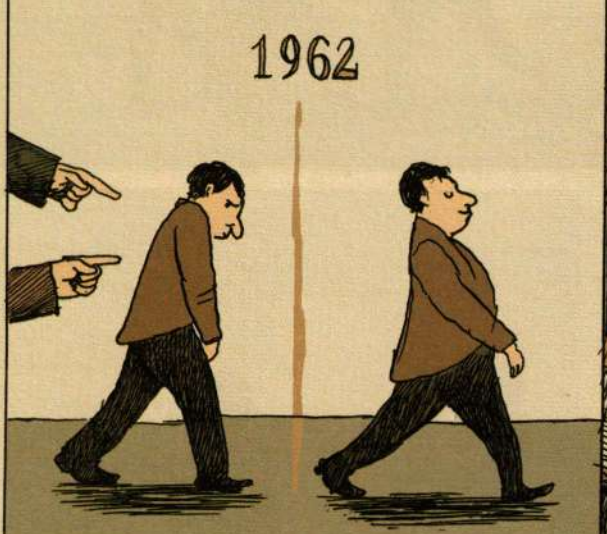

Bir asrı aşkın bir zaman diliminde oluşan bu topluluğun bünyesinde başka Fransız yurttaşları da vardı: 1876 tarihli Crémieux Kararnamesi ile Fransız vatandaşlığına alınan Cezayir Yahudileri.

Aslında tehlikeli koşullarda yaşasalar da umursamazlıklarını uzun süre korudular. "Müslüman yerli ahali"ye siyasal eşitlik tanınmasına çoğunlukla karşı çıkarak, bu sömürge toplumunun ilerleme kaydetmesini engellediler.

Akdeniz yaşam tarzını benimsemişlerdi: Güneşe ve plajlara tapıyorlardı. Müslüman dünyadan kuskus gibi birçok mutfak geleneğini almışlardı. Bazıları, özellikle de kırsal alanlarda yaşayanlar yavaş yavaş Arapça da öğrenmişlerdi. Sonunda onlar da kendilerinin ülkenin "yerlisi" olarak görmeye başladılar. Ve sık sık söyledikleri en sevilen şarkının başlığı şuydu:

Cezayir'in kara ayakları o topraklara kök salmışlardı.

CEZAYİR

Ailelerin içinde, kimilerinde 1830'dan ber, pek çok kuşak birbirini izlemişti. Bazıları Cezayir'den hiç ayrılmamıştı. Onların gözünde Fransa uzak bir ülkeydi.

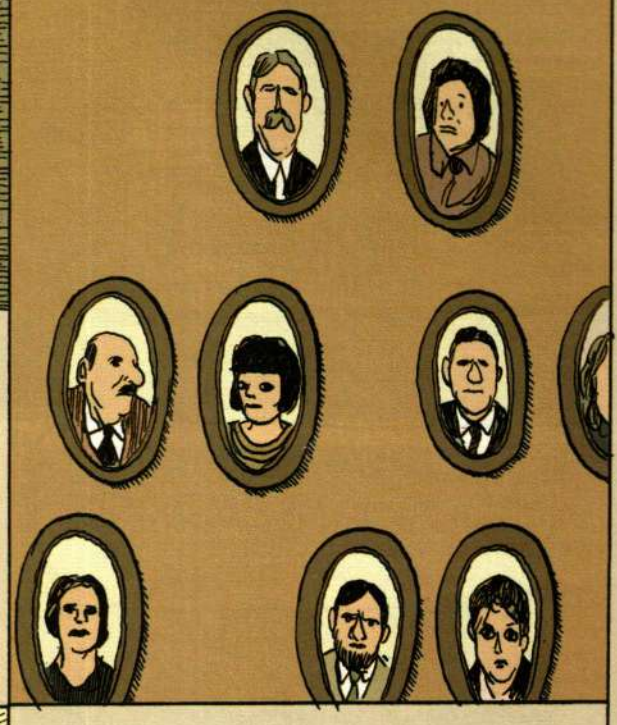

De Gaulle'ün yaptığı açıklamanın ertesinde, pek çoğu terk edilmişlik duygusuna kapıldı.

Özellikle de kaygı duydular, çünkü azınlıkta oldukları o topraklarda, eğer ordu ülkeyi terk ederse acılı bir ikilemle karşı karşıya kalacaklardı: Gitmek veya ölmek.

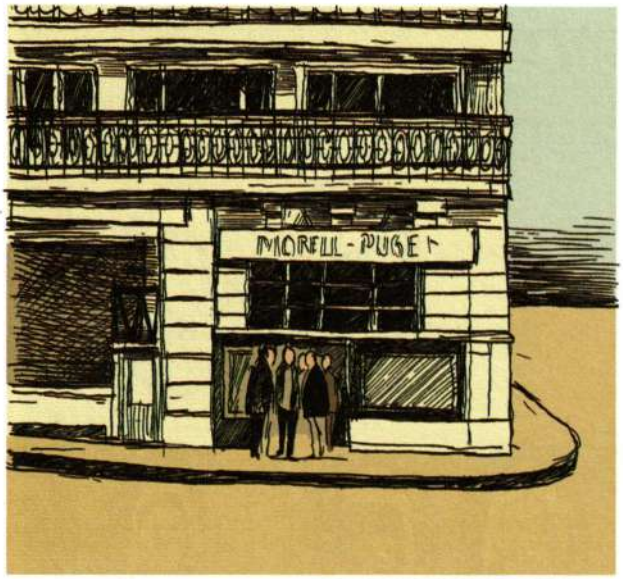
MOREUL-PUGET

BURADA ONLARIN SÖZÜ GEÇMEYE BAŞLARSA, İŞİMİZ BİTTİ DEMEKTİR! ÖLÜRÜZ!
ABARTMA! ÜLKELERİNİ ALMIŞ OLURLAR, BİZİ DE BURADA RAHAT BIRAKIRLAR...

BU KADAR SAF MISIN? AYRIMCILIK, ŞİDDET, İŞKENCE, VERDİKLERİ TÜM ÖLÜLER... NE SANIYORSUN YANİ? ORDU BURADAN GİDİNCE KARŞILARINA ÇIKACAK HER FRANSIZDAN İNTİKAM ALMAK, BOĞAZLAMAK İSTEYECEKLER. DE GAULLE BİZİ DESTEKLEMEK ZORUNDA! BURASI BİZİM EVİMİZ.

NE YAPIYORUZ PEKİ? GİDELİM Mİ?
BAŞKA BİR SEÇENEK VAR MI SENCE?

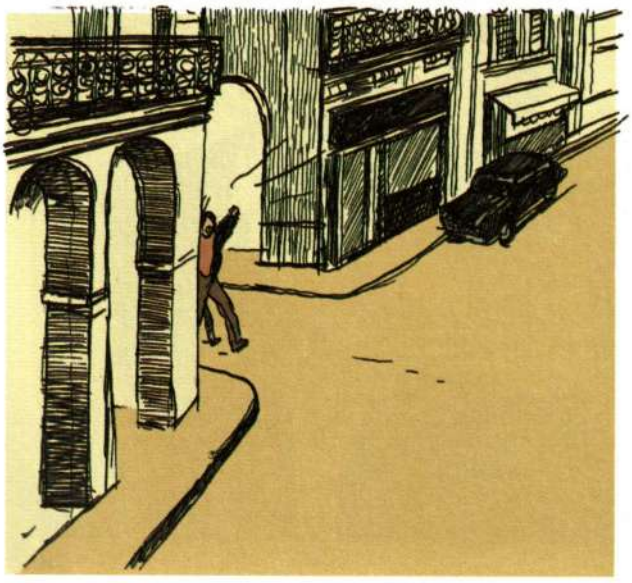

24 Ocak 1960

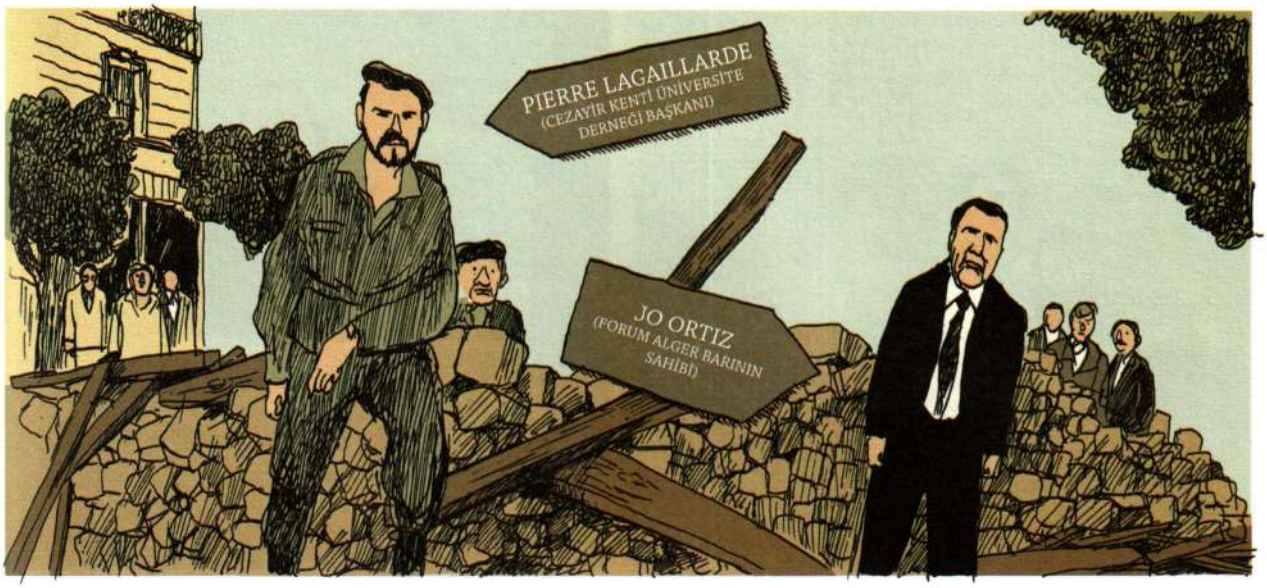
PIERRE LAGAILLARDE
(CEZAYİR KENTİ ÜNİVERSİTE DERNEĞİ BAŞKANI)
JO ORTIZ
(FORUM ALGER BARININ SAHİBİ)

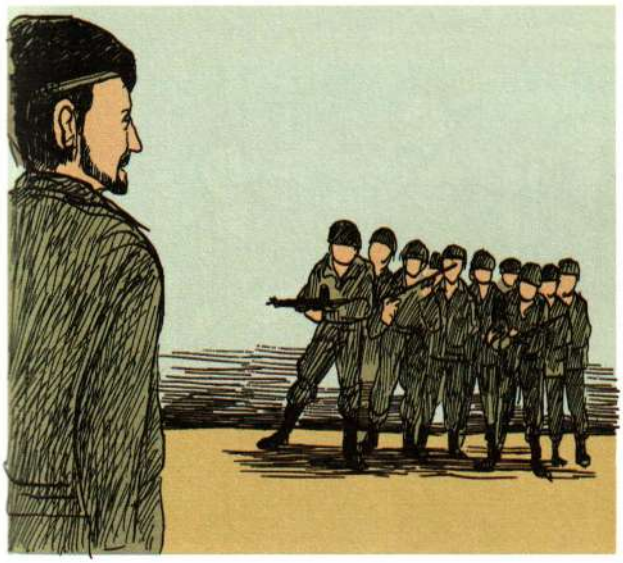

Cezayir kentinde Laferrière Bulvarı'ndaki çatışmaların ilk günü: Jandarmalardan 14, göstericilerden 6 ölü.

29 Ocak 1960

Cezayir kentinin merkezindeki mevzilerde bir hafta direndikten sonra, Ortiz kaçtı, Lagaillarde ise tutuklandı.

"Barikatlar haftası", De Gaulle'ün politikasını destekleyenler ile Cezayir'in Avrupalı nüfusu arasında artık tam anlamıyla bir kırılma yaşandığını ortaya koymuştu.

Ertesi gün, De Gaulle subaylarının yeni bir isyana kalkışacaklarından kaygı duymaya başladı.

General Challe'i görevden aldı.
Soustelle hükümetten ayrıldı.

Millet Meclisi, "asayişin korunması ve devletin bekası" için özel yetkileri bir yıllığına yeniden uzattı.
ÖZEL YETKİLER

De Gaulle 3-5 Mart 1960 tarihlerinde Cezayir'deki askeri birlikleri dolaştı ve askerlerin içini ferahlatıp heyecanlandırmak için, Cezayir sorununun ancak Fransa'nın kazanacağı askeri bir zaferle halledilebileceğini söyledi.

Oysa siyasal bir çözüm gerektiğini biliyordu.

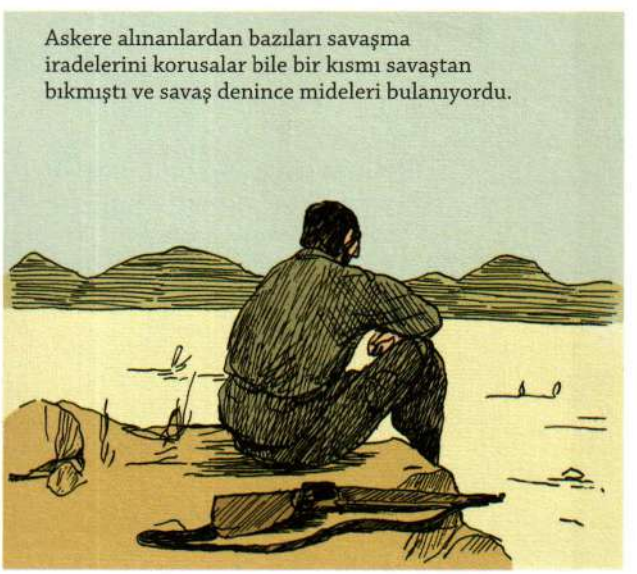
Askere alınanlardan bazıları savaşma iradelerini korusalar bile bir kısmı savaştan bıkmıştı ve savaş denince mideleri bulanıyordu.

1956. Noël Favrelière askere alınıp bir paraşütçü alayıyla Cezayir'e gönderilmişti. Kendisine yaralı bir "asi"yi infaz etme görevi verildiğinde tutsağı serbest bırakıp onunla birlikte kaçtı.

CEZAYİR AİLE CÜZDANI

KİMLİK NO: 761 02B5

AİLE REİSİNİN ADI: Favrelière Noël

ADRES: Tunus

CEZAYİR'DEKİ İKAMETİ: Cezayir
TUNUS'A GELİŞ TARİHİ: 1957
CÜZDANIN VERİLDİĞİ TARİH: 1-1-62
VEREN VALİLİK: Tunus
DELEGASYON:

TOPLAM KİŞİ SAYISI: 1

Sevgili annem ve babam,
Kurtulduk!

Bu gece deve sırtında sınırı geçtik. Şimdi serbest bıraktığım gencin ailesinin yanındayız. Yirmi yaşında, adı Muhammed. Ailesi öldü sandıkları evlatlarını görünce öyle sevindiler ki gelecekte benim başıma gelebilecek kötülükler bu manzaranın yanında hiç kalır. Gelecekte beni ne bekliyor olursa olsun, yaptığımdan pişman olmayacağım, çünkü kendimi hiç bu kadar kendimle barışık ve bu kadar özgür hissetmemiştim.

Jaurès şöyle diyordu: "Özgür insan, inandıkları uğruna sonuna kadar gidendir." Ben de sonuna kadar gittim ve orada kalmaya da kararlıyım. Böyle olunca insan rahat uyuyor.

Baba, ülkeme ihanet etmediğimi gayet iyi biliyorsun; tam tersine, Cezayirlilerin bir zamanlar sevdikleri Fransa'dan nefret etmelerini engelleyerek ülkeme hizmet ediyorum. Ben onların arasında bütün Fransızların sömürgeci, bütün paraşütçülerin de SS olmadıklarının kanıtıyım. Başka türlü davransaydım, Muhammed'in öldürülmesine göz yumsaydım, senin, bana "Asla bir Alman domuzu olma!" diye haykıran o direnişçinin yüzüne bir daha hiç bakamazdım.

Yanımda olduğunu biliyorum, buna eminim, ama bunu bana söylemeni istiyorum. Bu olursa, bana ne derlerse desinler, ne yaparlarsa yapsınlar, mutluluğumu hiçbir şey engelleyemez. Seni yanımda bilmenin ve haklılığımdan emin olmanın vereceği mutluluk. Haklı olduğumuz için, gelecekte de haklı çıkacağız.

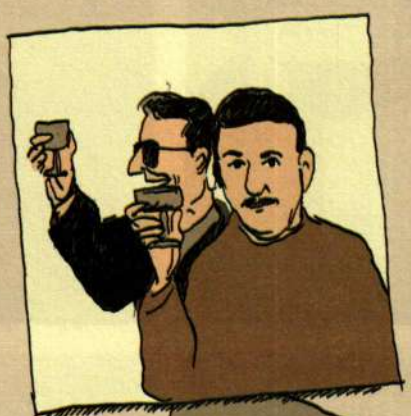

Size çok yakında yine yazacağım; belki o zaman bir adres de verebilirim.

Sizi seviyorum ve kucaklıyorum.

Noël

Noël Favrelière hakkında verilen mahkûmiyet kararları ancak 1966'da kaldırılacaktı. Askerden kaçanların ve verilen emirlere itaatsizlik gösterenlerin sayısının bin civarı olduğu tahmin edilmektedir.

1960 ilkbaharında Fransız ordusu sahada savaşı kazandığı kanaatindeydi. Oran bölgesinin kırsal alanlarında askeri eşlik olmadan arabayla dolaşmak yeniden mümkün hale gelmişti.

CCGH Eylül 1959'da Fransa ile özerklik değil, ancak bağımsızlık amacıyla müzakere masasına oturacağını net bir dille açıklamıştı. Fransız hükümeti bunu reddetti.

Bununla birlikte ülkedeki bazı milliyetçi liderler Fransız subaylarıyla temas kurarak Fransa ile müzakereleri başlatma gayreti içindeydiler.

FRANSA

FLN ile Fransız makamları arasındaki ilk görüşmeler 25 Haziran 1960'ta Melun'de başladı.

Gizli bir buluşma söz konusuydu, ama dışarıya çeşitli bilgiler sızıyordu. Fransa'da barışın ve askerlerin geri geleceği konusunda muazzam bir umut doğdu

Ferhat Abbas ve Lehdar Bin Tobbal CCGH adına tüm dünyayı dolaşarak uluslararası diplomasinin desteğini kazanmaya çalışıyorlardı.

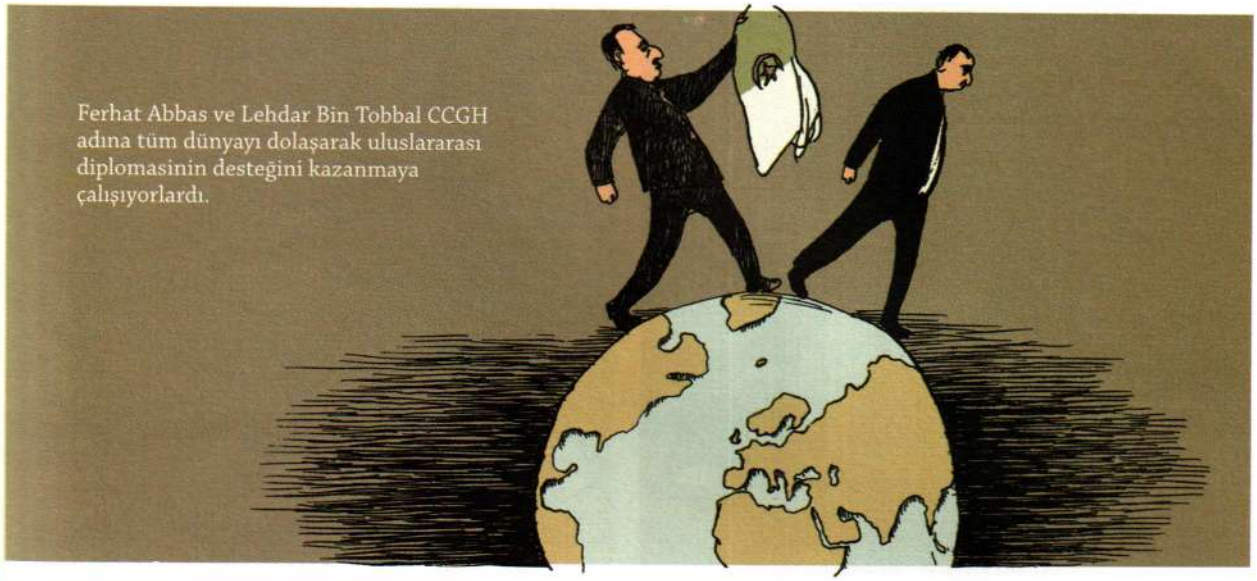

BM dışında, Afrikalı müttefikleri nezdinde de bir Cezayir devletinin meşruiyeti fikrini yerleştirdiler. 9 bağımsız Afrika ülkesini bir araya getiren konferans, Fransa'dan Cezayir halkının kendi kaderini tayin hakkını tanımasını istedi.

Fransa'da, 30 Haziran 1960'ta, UNEF (Fransa Üniversite Öğrencileri Ulusal Birliği) ve CGT (İşçi Sendikaları Konfederasyonu), CCGH ile müzakereye başlanmasını isteyen ortak bir açıklama yayınladılar.

Challe planı kırsal alandaki gerilla gruplarının üzerinden buldozer gibi geçmiş, ama baskılar Cezayir halkını büyük çoğunluğuyla CCGH saflarına itmişti.

Silahlarla yitirilen diploması ve politikayla kazanılmıştı; "Babalarımızın Cezayir'i" bir daha geri gelmeyecek biçimde silinmişti.

De Gaulle süreçteki kaçınılmazlığın farkındaydı ve Cezayir meselesinin çözümünü hızlandırmak istiyordu.

4 Kasım 1960'ta televizyondan yayınlanan bir konuşmada, Cezayir'in kendi kaderini tayin etmesi için bir referandum düzenleneceğini duyurdu, hatta "Cezayir Cumhuriyeti" ifadesini kullandı.

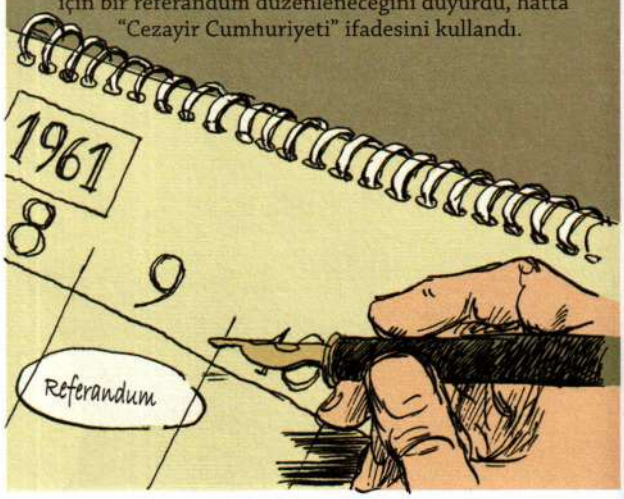

Akdeniz'in diğer yakasında iki cepheden yükselen tepkiler gecikmedi. Aralık 1960'ta Cezayir'deki Avrupalılar kitlesel protesto gösterileri düzenlediler.

Ama yeni bir olay da yaşandı: Müslümanlar da "Müslüman Cezayir!" ve "Yaşasın FLN!" sloganlarıyla sokağa çıktılar.

Karşılarına çıkan jandarmalar ve CRS'ler (Fransız Çevik Kuvvet polisleri denebilir) ateş açtılar.

Cezayir kentindeki resmi bilançoya göre 112 Cezayirli ölmüştü.

8 Ocak 1961'de sandık başına gidildi. Sonuç çok açıktı: Fransa'da oy kullananların %75'i, Cezayir'de oy kullananların da %69'u General De Gaulle'ün politikasını onaylamışlardı.

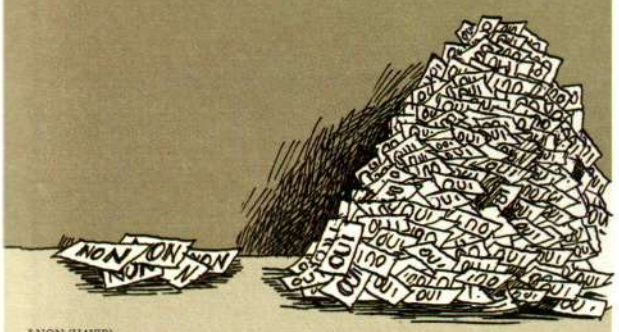

* NON (HAYIR)
* OUI (EVET)

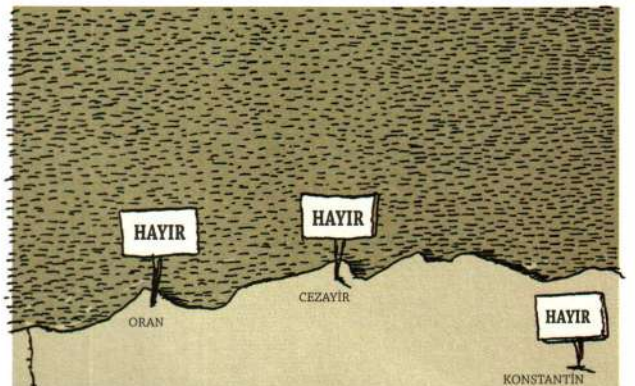

Cezayir'de Avrupalı nüfusun yoğunlaştığı büyük kentler daha çok "hayır" oyu kullanmıştı.

Fransız Cezayiri taraftarları harekete geçtiler.

Hükümet süreci hızlandırmak istedi. Georges Pompidou, yeni, müzakereleri ayarlamak amacıyla gizlice İsviçre'ye gitti. Müzakereler Nisan 1961'de Évian kentinde resmen başlayacaktı.

Aynı ay De Gaulle politikasını teyit etti:

Cezayir'deki ordunun bu açıklamaya tepki duyan yüksek rütbeli subayları devlet başkanından koptular. Haftalarca gizli kapaklı bir tür karşı-devrim hazırlığına giriştiler.

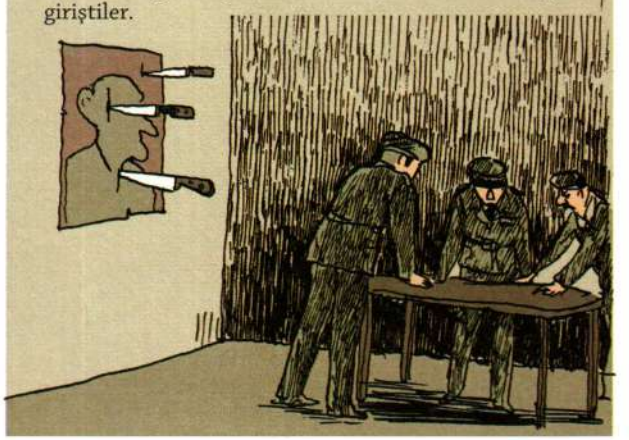

SONU GELMEYEN SAVAŞLAR

ARALIK 1960-YAZ 1962

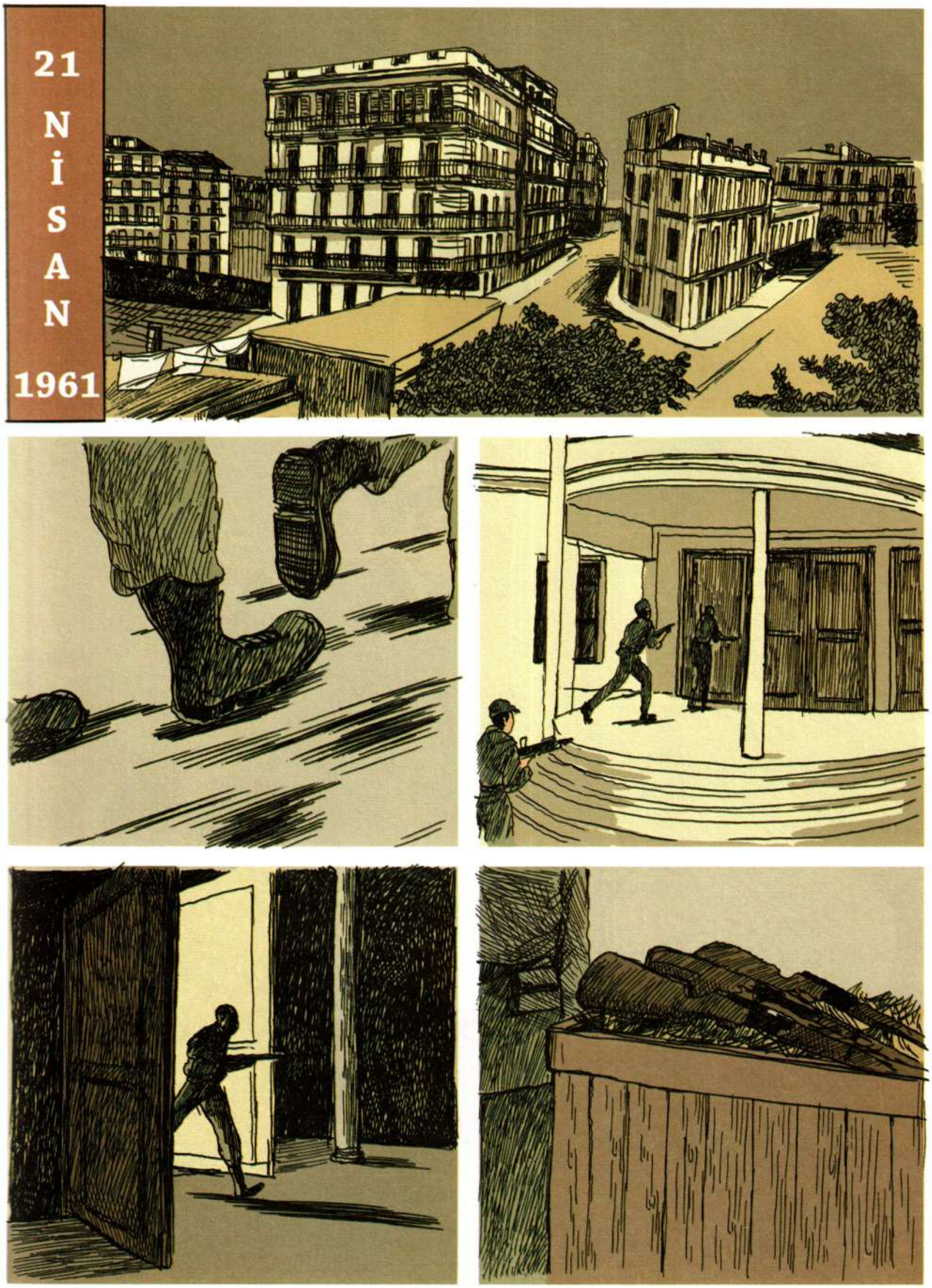
21
NİSAN
1961

22 NİSAN 1961

GENERAL ZELLER VE GENERAL JOUHAUD İLE BİRLİKTEYİM VE GENERAL SALAN İLE DE BAĞLANTIDAYIM; AMACIMIZ YEMİNİMİZE, ORDUNUN CEZAYİR'İ KORUMA YEMİNİNE SADIK KALMAKTIR; BÖYLECE ÖLÜLERİMİZ BİR HİÇ UĞRUNA ÖLMEMİŞ OLACAKLAR.

21 Nisan'ı ayın 22'sine bağlayan gece, Zeller, Jouhaud, Salan ve Challe emirlerindeki en fazla 1.000 adamla genel valilik binasını, hava alanını, radyo ve belediye binalarını ele geçirdiler. Birkaç alay da onların emrine girdi.

FRANSIZ CEZAYİRİ!

FRANSIZ CEZAYİRİ!

Dört subay kalabalık tarafından alkışlandı.

23 NİSAN 1961
ŞİMDİ KARŞINIZDA CUMHURBAŞKANI...

CEZAYİR'DE BİR ASKERİ DARBE YAPILDI VE İSYANCI BİR İKTİDAR KURULDU. BU YETKİ GASPININ FAİLLERİ, BAZI ÖZEL BİRLİKLERDEKİ SUBAYLARIN HEYECANINI, AVRUPA KÖKENLİ NÜFUSUN KAYGILAR VE YALANLARLA YOLDAN ÇIKMIŞ BİR BÖLÜMÜNÜN ATEŞLİ KATILIMINI, ASKERLERİN BASKILARINA DİRENEMEYEN SORUMLULARIN ACİZLİĞİNİ İSTİSMAR ETMİŞLERDİR.
BU İKTİDARIN BİR DIŞ GÖRÜNÜŞÜ VAR: EMEKLİ GENERALLERDEN OLUŞAN DÖRTLÜ ÇETE. BİR DE GERÇEKLİĞİ VAR: PARTİZAN, İHTİRASLI VE FANATİK BİR GRUP SUBAY. BU GRUP VE BU DÖRTLÜ ÇETE ÇOK ASKERİ NİTELİKTE, SINIRLI BİR BECERİYE SAHİPLER; AMA ULUSU VE DÜNYAYI HEZEYANLARININ PRİZMASINDAN, ÇARPITILMIŞ BİR HALDE GÖRÜYOR VE BİLİYORLAR.

DEVLETLE ALAY EDİLİYOR, ULUSA MEYDAN OKUNUYOR, GÜCÜMÜZ YIPRATILIYOR, ULUSLARARASI İTİBARIMIZ AŞINDIRIYOR, AFRİKA'DA ROLÜMÜZ VE YERİMİZ TEHLİKEYE ATILIYOR. KİMİN TARAFINDAN? HEYHAT! HEYHAT! HEYHAT Kİ DEVLETE HİZMET VE İTAATİN ÖDEV, ONUR, VARLIK SEBEBİNİ OLUŞTURDUĞU ADAMLAR TARAFINDAN! TÜM İMKÂNLARIN, TEKRAR EDİYORUM TÜM İMKÂNLARIN SEFERBER EDİLEREK BU ADAMLARIN ÖNÜNÜN KESİLMESİNİ FRANSA ADINA EMREDİYORUM. SONRA SIRA ONLARA BOYUN EĞDİRMEYE GELECEK. TÜM FRANSIZLARIN, ÖNCELİKLE DE ASKERLERİN BU ADAMLARIN EN UFAK BİR EMRİNE BİLE İTAAT ETMELERİNİ YASAKLIYORUM. FRANSA'NIN DÖNÜŞMEKTE OLDUĞU HALDEN NASIL BİR DURUMA YÖNELME TEHLİKESİ İÇİNE GİRDİĞİNİ GÖRÜN. FRANSIZ KADINLARI VE ERKEKLERİ! BANA YARDIM EDİN!

24 NİSAN 1961

İsyancı askerlerin Paris bölgesine inmesinden korkan Başbakan Michel Debré, Cezayir'in yerel nüfusuna uçakların havalanmasını her türlü yola başvurarak engellenmesi çağrısında bulundu:

Paris'te askerin tepkisi etkileyici oldu. Millet Meclisi'nin önüne tanklar mevzilendi.

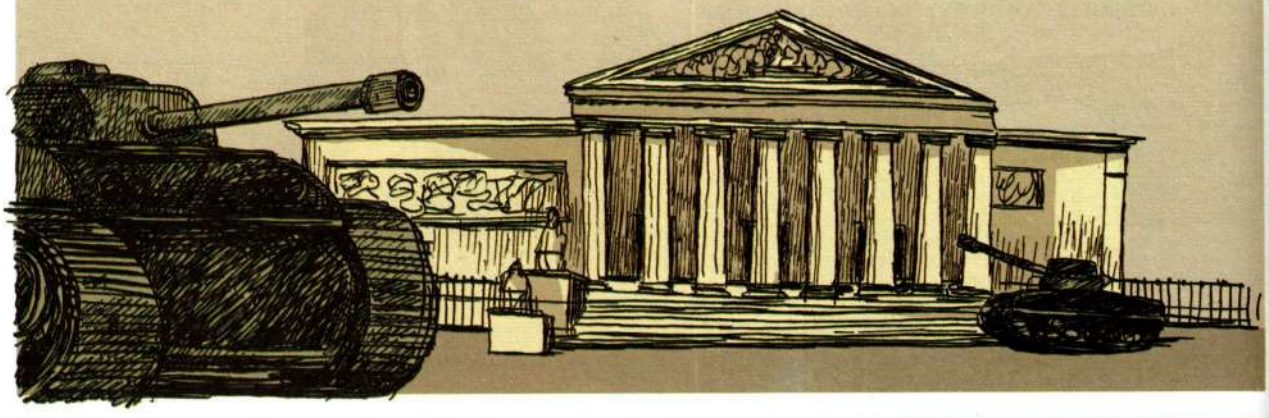

Fransa kamuoyu darbeci generallere karşı ayağa kalktı. Sendikaların örgütlediği bir saatlik sembolik greve katılım büyüktü.

25 NİSAN 1961

Generallerin darbesi başarısızlığa uğradı. Askerlerin ve subayların büyük çoğunluğu De Gaulle'ün çağrısına uydu.

İsyancılar kendi birlikleri içinde tutuklandılar. 1. REP (Yurtdışı Paraşütçü Alayı) dağıtıldı.

Paraşütçü alayı komutanı de Saint Marc ve General Challe, yenilgiyi kabul ederek 26 Nisan'da yetkililere teslim oldular. Zeller de 6 Mayıs'ta onları takip etti.

Salan ve Jouhaud ise kaçtılar ve iki ay önce kurulan OAS'a (Gizli Ordu Örgütü) katılarak illegale geçtiler.

MICHÈLE BARBIER

HAİNLER
GERİ BASIN!
BİZ FRANSA DA KALMAK
OAS
İSTİYORUZ

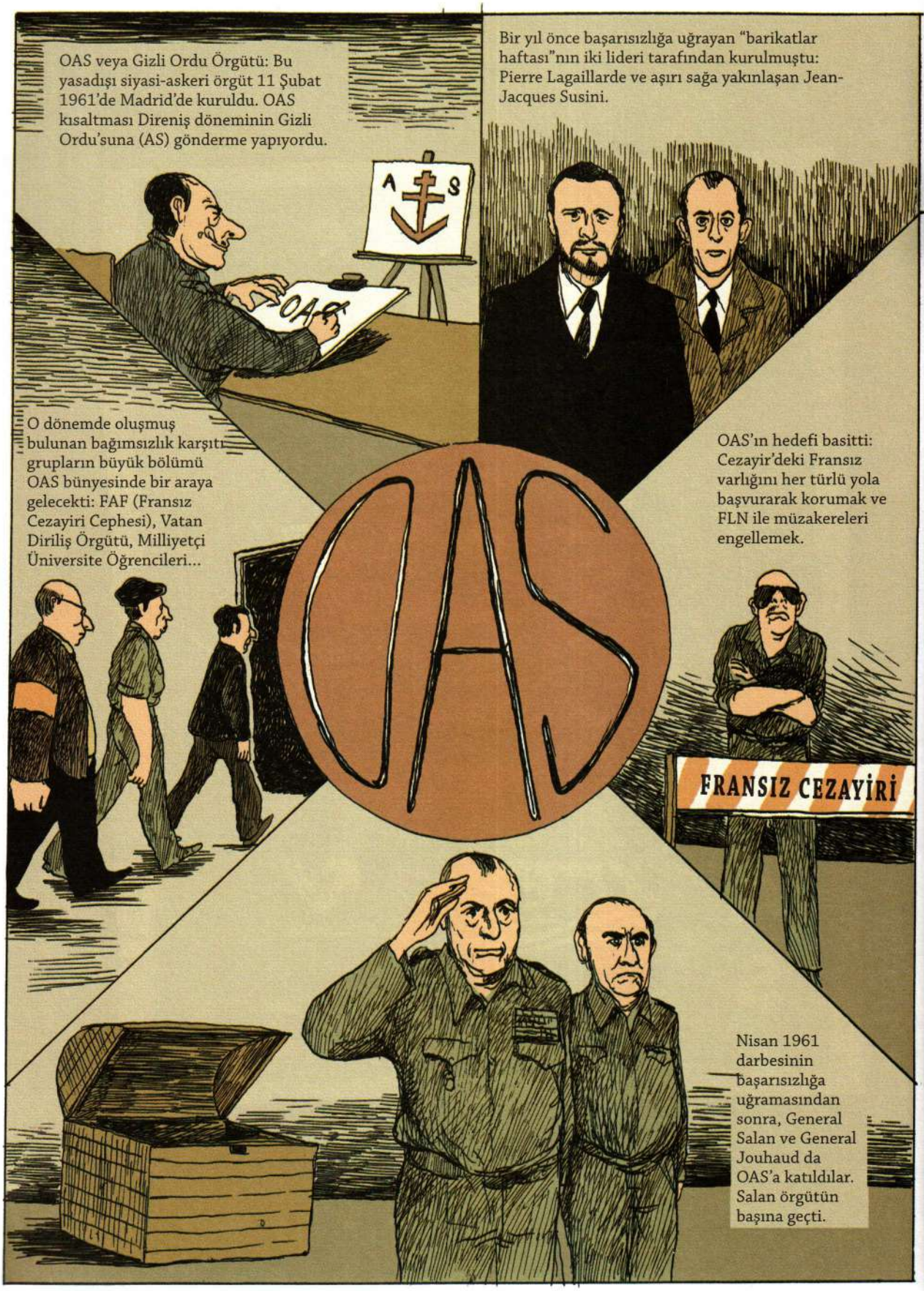
OAS veya Gizli Ordu Örgütü: Bu yasadışı siyasi-askeri örgüt 11 Şubat 1961'de Madrid'de kuruldu. OAS kısaltması Direniş döneminin Gizli Ordu'suna (AS) gönderme yapıyordu.
A S
OAS
Bir yıl önce başarısızlığa uğrayan "barikatlar haftası"nın iki lideri tarafından kurulmuştu: Pierre Lagaillarde ve aşırı sağa yakınlaşan Jean-Jacques Susini.
O dönemde oluşmuş bulunan bağımsızlık karşıtı grupların büyük bölümü OAS bünyesinde bir araya gelecekti: FAF (Fransız Cezayiri Cephesi), Vatan Diriliş Örgütü, Milliyetçi Üniversite Öğrencileri...
OAS
OAS'ın hedefi basitti: Cezayir'deki Fransız varlığını her türlü yola başvurarak korumak ve FLN ile müzakereleri engellemek.
FRANSIZ CEZAYİRİ
Nisan 1961 darbesinin başarısızlığa uğramasından sonra, General Salan ve General Jouhaud da OAS'a katıldılar. Salan örgütün başına geçti.

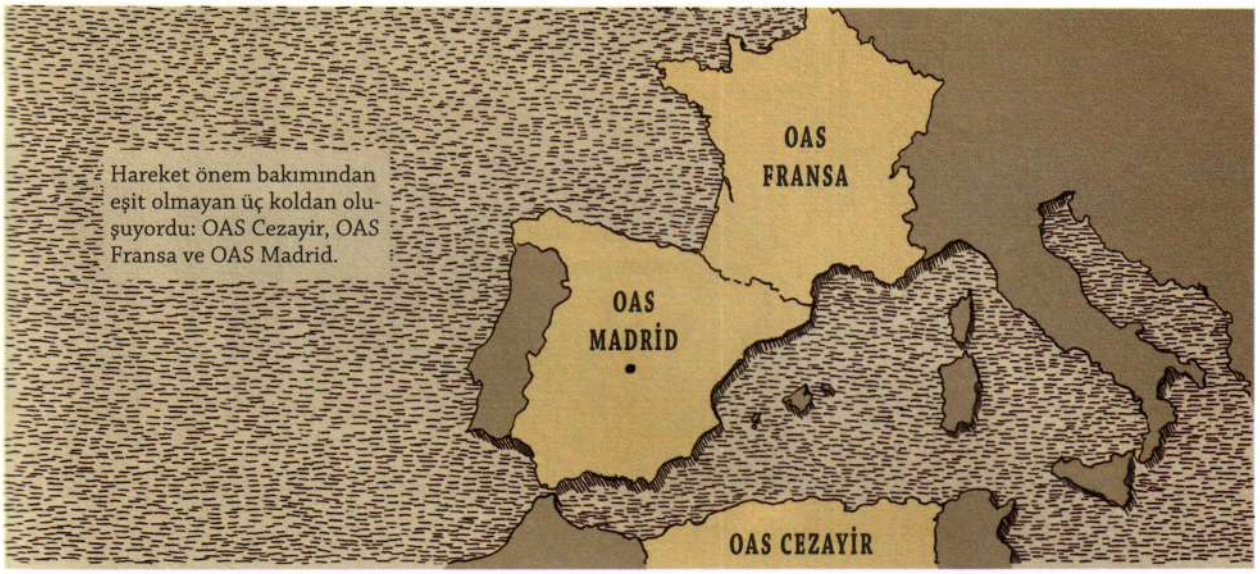
Hareket önem bakımından eşit olmayan üç koldan oluşuyordu: OAS Cezayir, OAS Fransa ve OAS Madrid.
OAS FRANSA
OAS MADRİD
OAS CEZAYİR

Cezayir'in Avrupalı nüfusu üzerindeki OAS etkisi arttı ve "Büyük Zühre" lakabı takılan General De Gaulle artık yuhalanan, nefret edilen bir kişilik haline geldi.

OAS militanları çok geçmeden bir saldırı kampanyası başlattılar.

Müslüman esnafı, polisi veya Fransız idaresini temsil eden öğretmenleri hedef alıyorlardı.

Şiddet olayları ivme kazandı.

OAS, Évian'daki müzakere masasında bir yer talep edeceğine, intiharı andıran bir koşu tutturmuştu.

Ekim ayında, Salan yıl sonuna doğru silahlı ve disiplinli, 100.000 kişilik bir ordunun emrinde olacağını gururla açıkladı.

Örgütün gücündeki bu artışa, Fransa ve Cezayir'de özellikle devlet kurumlarına ve gazetelere yönelik bombalı saldırılardaki tırmanış eşlik etti.

18 Haziran 1961'de Paris-Strasburg seferi yapan bir tren raydan çıktı ve 28 kişi öldü: OAS'a yüklenen bu saldırı Fransa'da büyük bir infial yarattı.

Bu şiddet eylemleri karşısında polis bir cevap vermeye hazırlandı. Askeri Güvenlik mensuplarından, Görev ve Arama Birimi adında özel bir yapı oluşturuldu.

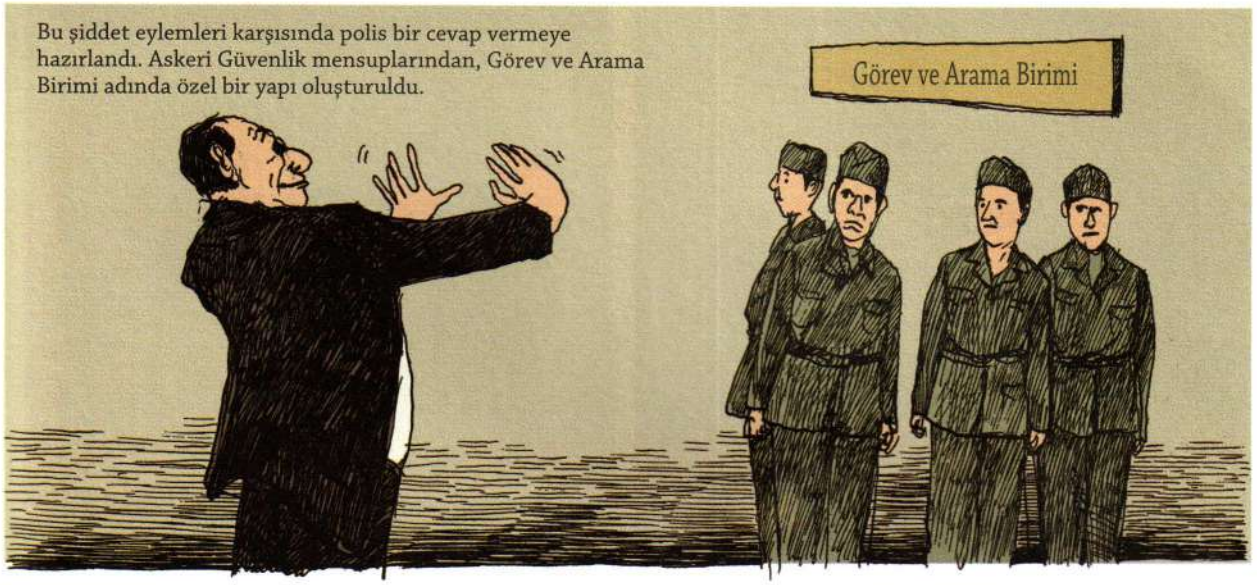

Meclis içinde bile OAS'a olumlu bakan milletvekilleri vardı. Örgütün polis, ordu, idare ve hükümet içinde de destekleri olması kayda değer bir olaydır.

Aralık 1961'de, örgütle mücadele etmekle görevlendirilmiş kişilerin tamamını bir araya getiren Bağlantı Bürosu kuruldu. Böylece OAS'a karşı mücadele etkinlik kazandı.

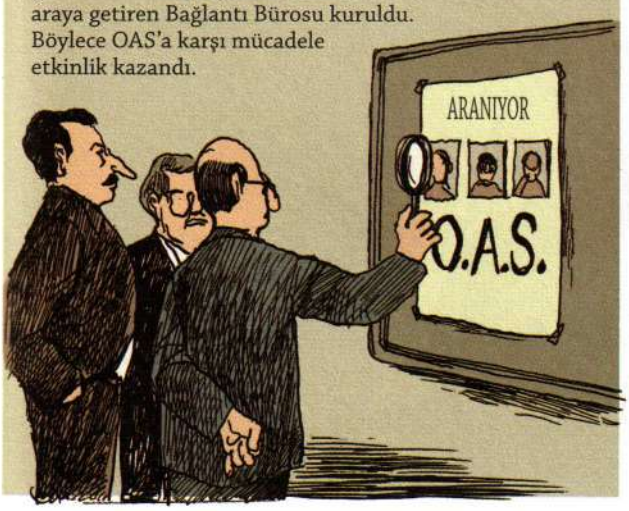

OAS hem FLN hem de Fransız polisiyle mücadele etmek zorunda kaldı.

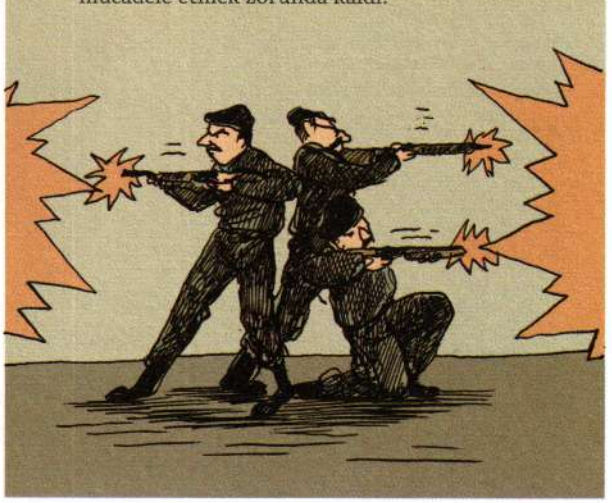

OAS'a karşı yasadışı yöntemlere de başvurarak mücadele etmekle görevlendirilmiş paramiliter komandolar için kullanılan "takma sakal" (barbouze) lakabı bu dönemde ortaya çıktı.

Bu komandolar çeşitli menşelerdendi: Serseriler, gayri resmi polis memurları. Siyasal iktidarın kısmen denetimi dışına çıkan paralel bir âlem oluşmuştu.

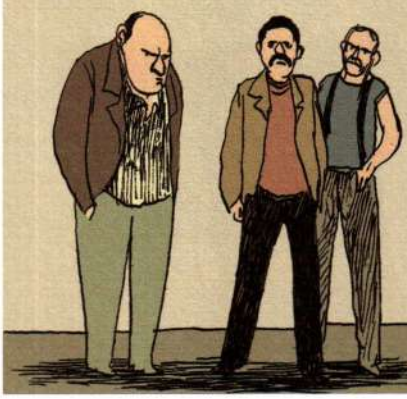

İlk "takma sakallar" Cezayir'e Kasım 1961 sonunda geldiler. Terör eylemleri de yapıyorlardı: OAS militanlarının gittikleri barları hedef alan saldırılar düzenlediler.

Bombalı saldırılar, işkenceli sorgular... Takma sakallar, Askeri Güvenlik teşkilatının resmen başvuramayacağı yöntemleri kullanabiliyorlardı.

OAS, indirdiği korkunç darbelerle bu yasadışı örgütlenmeyi çok zayıflattı.

OAS militanları, FLN militanlarının kaçırma ve bombalı saldırı eylemlerinin de hedefi oluyorlardı.

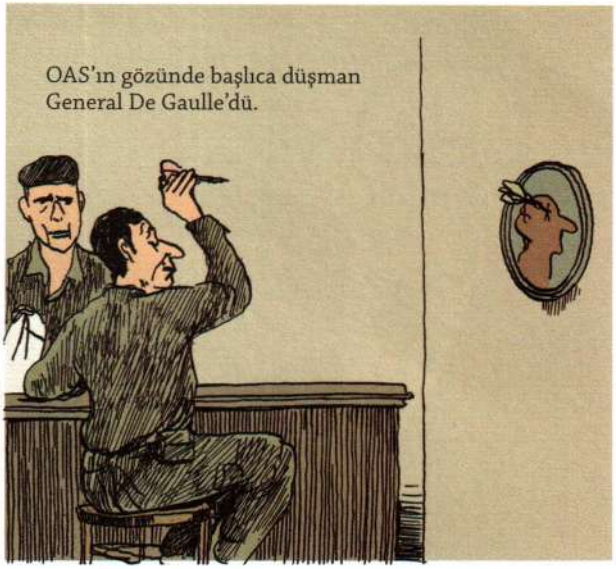
OAS'ın gözünde başlıca düşman General De Gaulle'dü.

Ama OAS, FLN eylemlerine aynı şiddetle karşılık verdi: Terör terörü getiriyordu. Şiddet iki cephede birden tırmanışa geçti.

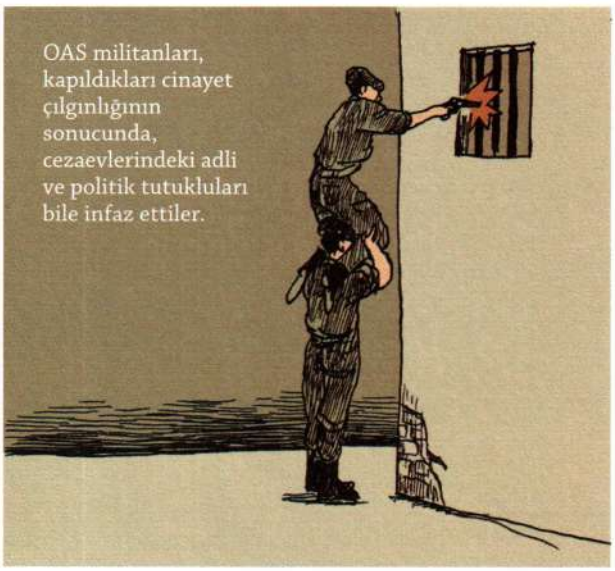
OAS militanları, kapıldıkları cinayet çılgınlığının sonucunda, cezaevlerindeki adli ve politik tutukluları bile infaz ettiler.

OAS'ın amacı, FLN ile Fransa arasında süren müzakereleri başarısızlığa uğratmaktı.

O sırada iki taraf da karşıdakine üstünlük sağlama gayreti içindeydi.

FLN ile başlayan görüşmelerde, Fransız yetkililer müzakereleri egemen bir pozisyonda sürdürmek istiyorlardı.

4 Ekim 1961'de Fransa'da yaşayan Cezayirliler için saat 20'den sonra sokağa çıkma yasağı kondu.

FLN Fransa Federasyonu 17 Ekim akşamı Paris'te bir protesto gösterisi düzenlemeye karar verdi. 30.000 Cezayirli yasağa meydan okuyarak sokağa çıktılar.

Paris Emniyet Müdürü Maurice Papon'un yönetimindeki polis güçleriyle göstericileri çok kanlı bir biçimde dağıttı. Yaklaşık 100 gösterici öldürüldü. Çok sayıda yaralı vardı ve 12.000 Cezayirli tutuklandı.

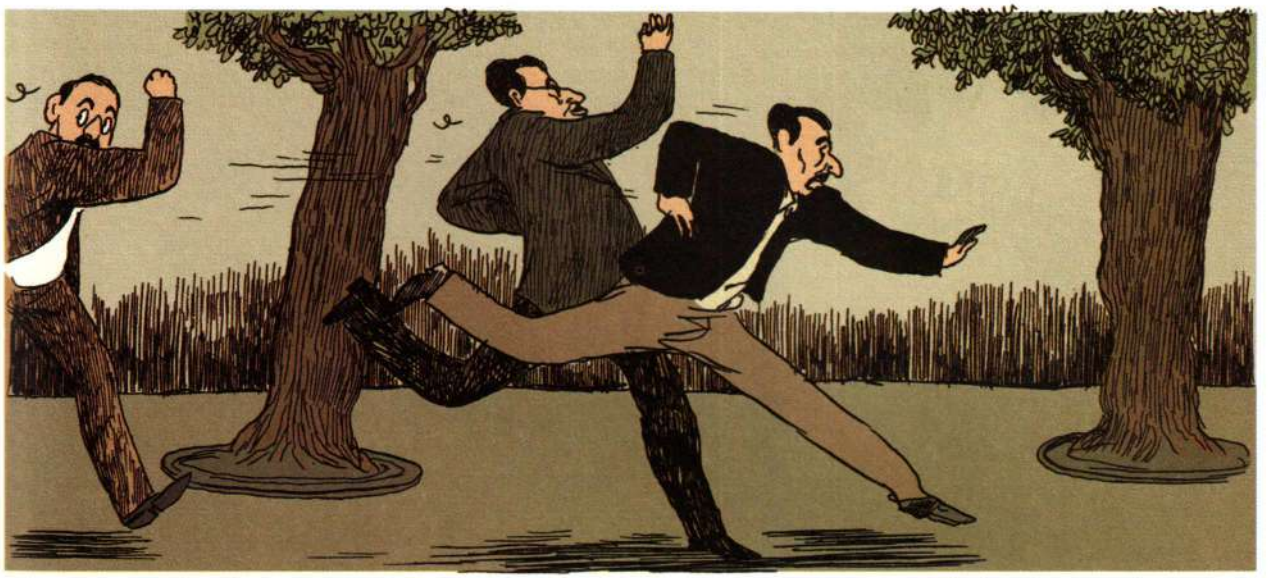

BAK, ORADA DA BİRİ VAR!

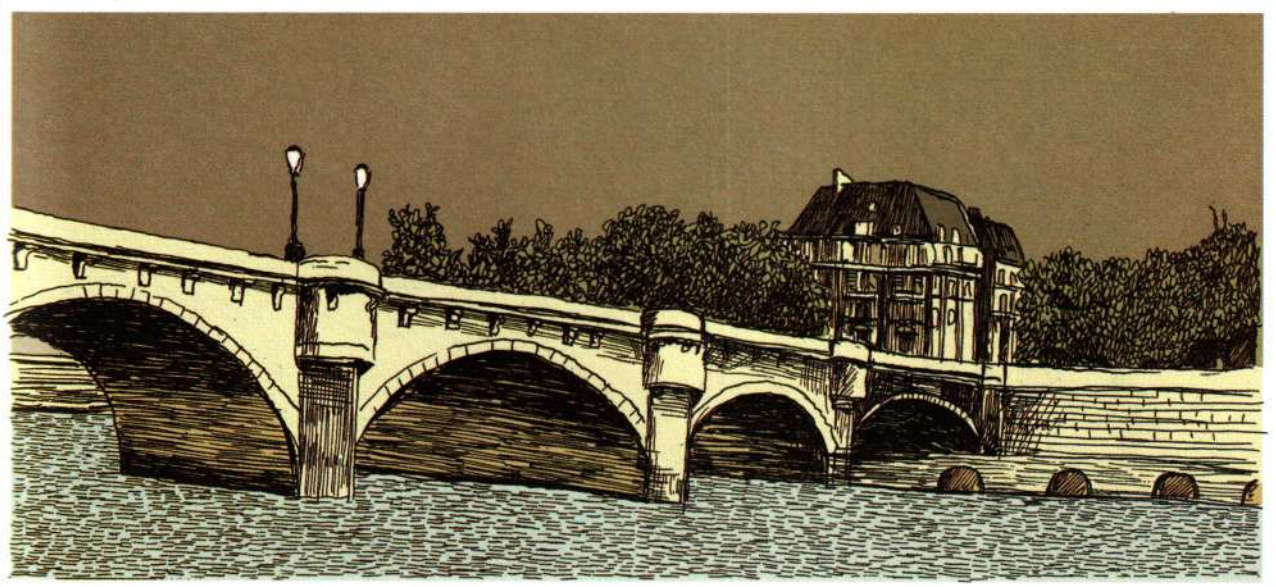

Paris'teki bu şiddet Fransız halkında derin bir kaygı yarattı. 1962başında OAS'ın şiddet eylemleri çok büyük bir ivme kazandı. 1962'nin Ocak ayında gerçekleştirilen 800 bombalı saldırıda kurban sayısı 500'ü geçti (ölü ve yaralı olarak).

Bu yüzden de kamuoyu giderek OAS'ın aleyhine döndü. 7 Şubat 1962'de André Malraux'nun dairesine bombalı bir saldırı düzenlendi.

Apartmanın zemin katında oynayan Delphine Renard adında, dört yaşındaki kız çocuğu patlamada ağır yaralandı ve bir gözünü kaybetti.

Küçük kızın *Paris-Match*'ta çıkan fotoğrafları tam bir şok etkisi yarattı. Fransız kamuoyu olduğu gibi OAS'ın karşısında cephe aldı.

HEP BİRDEN!

Bu akşam 18.30'da Bastille meydanına

OAS katilleri eylemlerini iyice artırdılar. OAS Çarşamba günü siyasal, sendikal şahsiyetlere, üniversite hocalarına, basın mensuplarına ve edebiyatçılara yönelik birçok saldırı düzenledi. Birçok yaralı var; yazar Pozner'in durumu ağır. 4 yaşında bir kız çocuğu çok ağır yaralandı. Faşist katillerin bu eylemlerine bir son vermeliyiz. Onların kimseye zarar veremeyecek bir hale getirilmesini dayatmalıyız. Tüm resmi söylevlere ve açıklamalara karşın, iktidardan yana istifade ettikleri suç ortaklıkları ve cezasızlık durumu OAS'ın canice eylemlerini teşvik ediyor.

Antifaşistlerin kendi güçlerinden, kendi birliklerinden, kendi eylemlerinden başka bir şeye güvenemeyecekleri bir kez daha kanıtlandı. Aşağıda imzası bulunan örgütler, Paris bölgesinin emekçilerini ve tüm antifaşistlerini bu olaylar karşısındaki öfkelerini haykırmak, faşizmi mağlup etmek ve Cezayir'e barışı getirme iradelerini ifade etmek üzere toplanmaya çağırıyor.

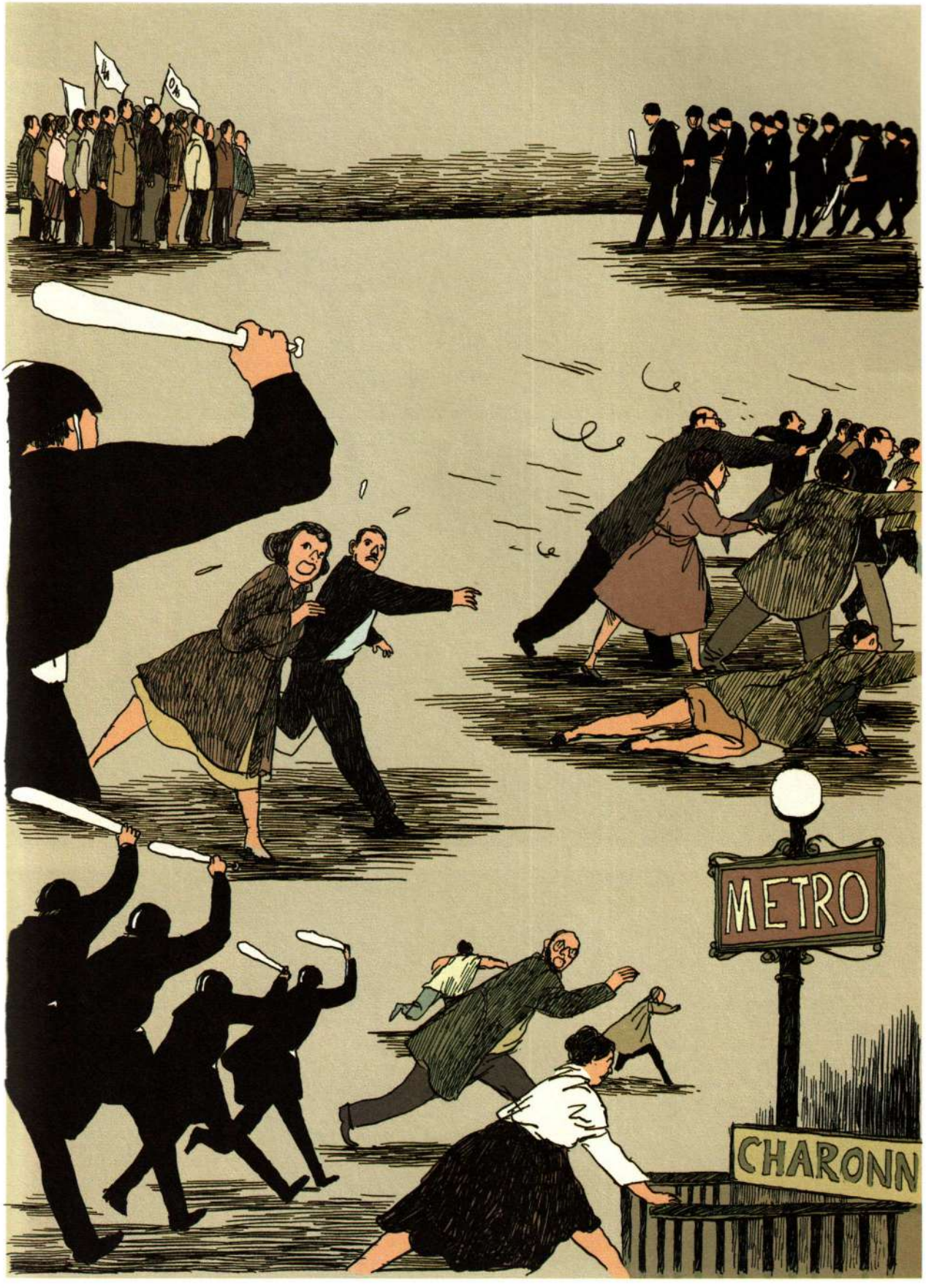
METRO
CHARONN

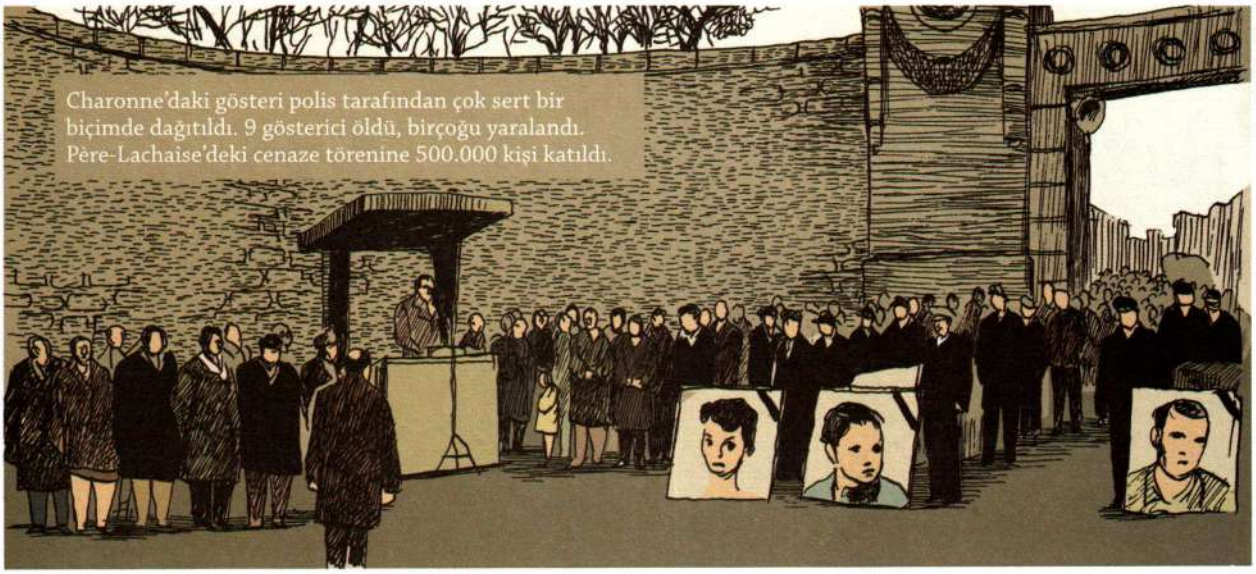
Charonne'daki gösteri polis tarafından çok sert bir biçimde dağıtıldı. 9 gösterici öldü, birçoğu yaralandı. Père-Lachaise'deki cenaze törenine 500.000 kişi katıldı.

Fransa, Fransız Cezayiri'nin sonunun geldiğini kabul edenler ile etmeyenler arasında ikiye bölünmüştü.

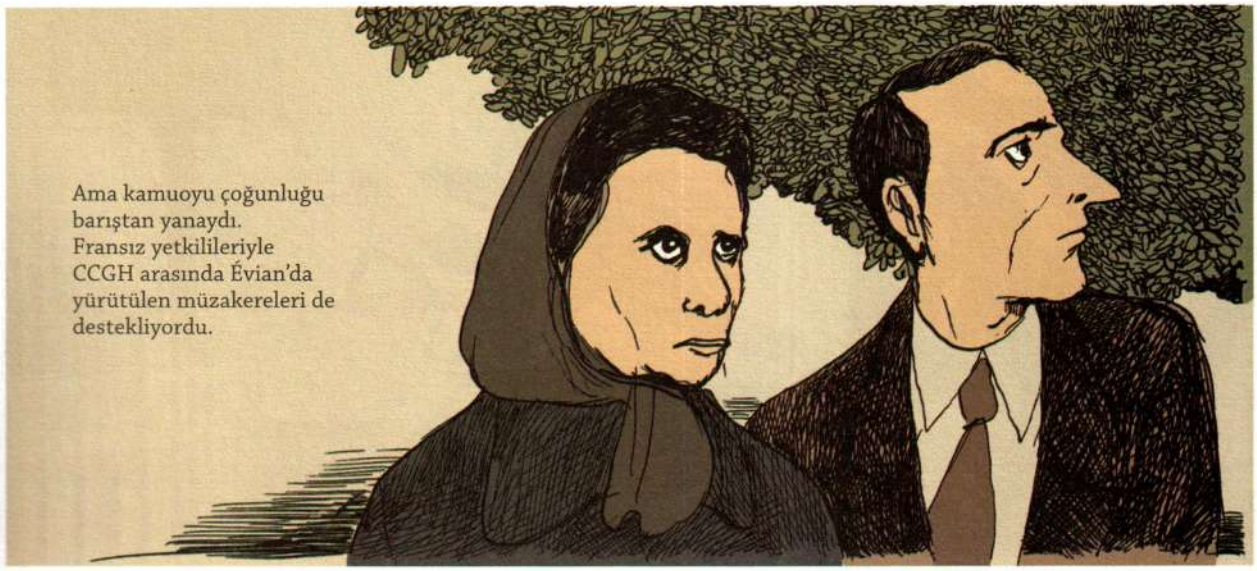
Ama kamuoyu çoğunluğu barıştan yanaydı. Fransız yetkilileriyle CCGH arasında Évian'da yürütülen müzakereleri de destekliyordu.

18 Mart
1962, Évian.

ÉVIAN M

Birçok nokta uzun uzun tartışılmıştı:

Hemen ertesi gün uygulamaya konabilecek bir ateşkes anlaşması.

Avrupalıların hakları: Üç yıl boyunca çifte vatandaşlıktan yararlanacak, sonra Cezayir vatandaşlığı ile imtiyazlı yabancı mukim statüsü arasında seçim yapacaklardı.

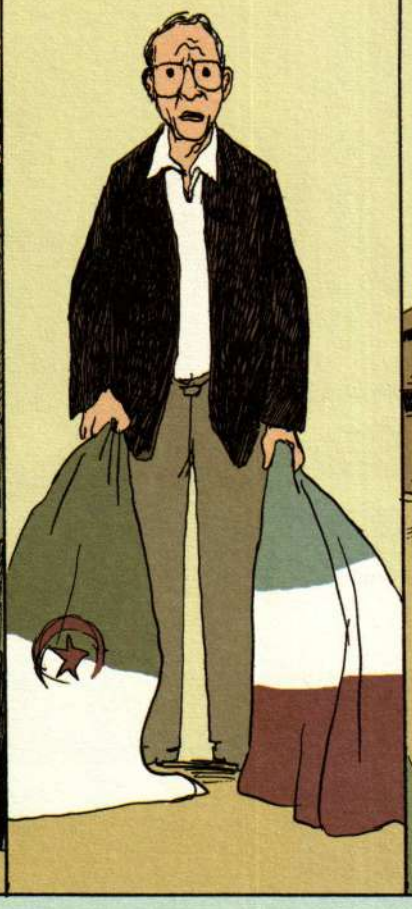

Ekim 1958'de açıklanan ekonomik kalkınma programı "Konstantin planı"nın sürdürülmesi: Konutlar ve fabrikaların inşa edilmesi, Müslüman çiftçilere yeni topraklar dağıtılması, Fransa ile ücret eşitliği sağlanması, tüm Cezayirli çocuklara eğitim zorunluluğu getirilmesi.

TABAKATI

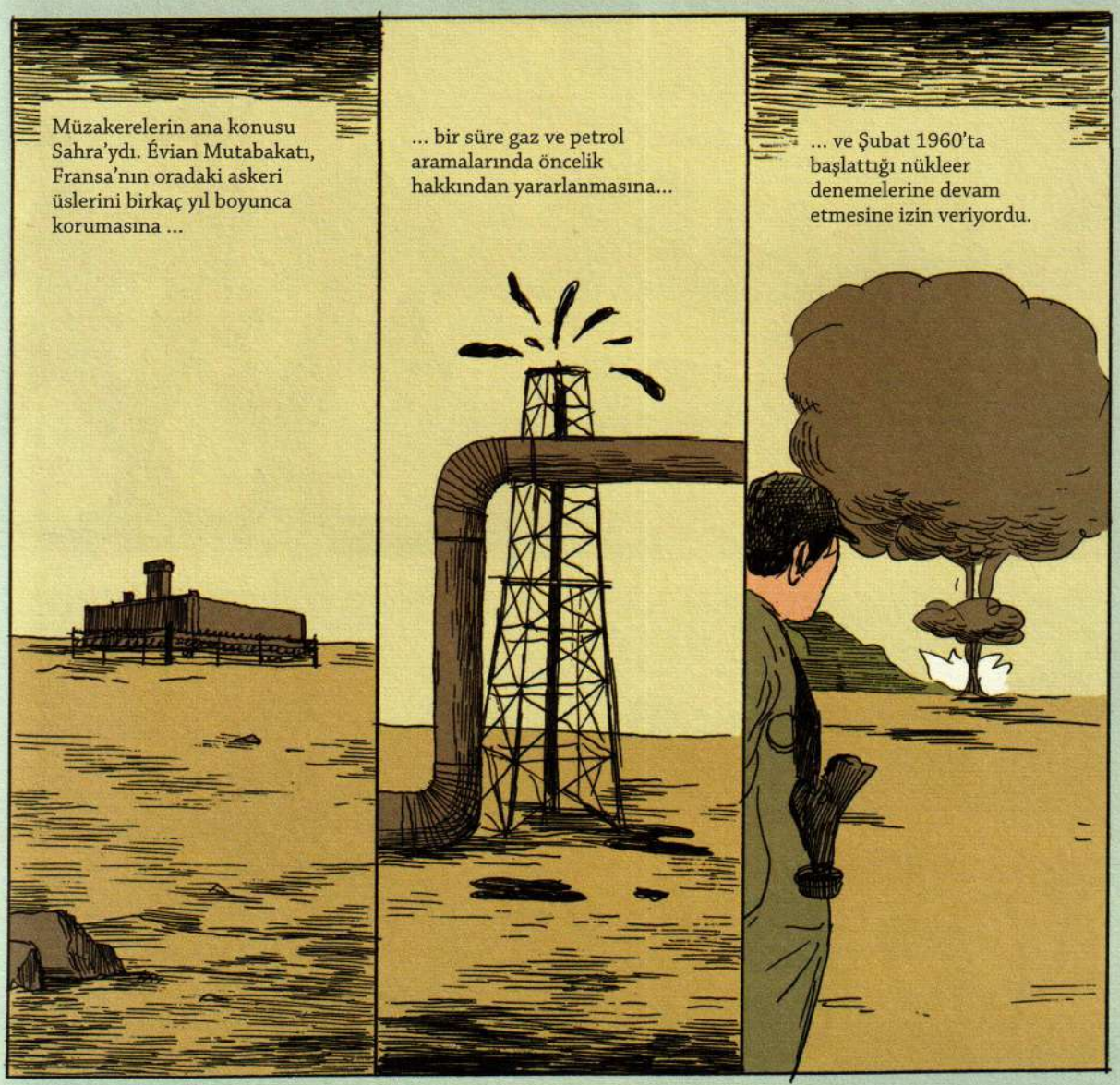
Müzakerelerin ana konusu Sahra'ydı. Évian Mutabakatı, Fransa'nın oradaki askeri üslerini birkaç yıl boyunca korumasına ...
... bir süre gaz ve petrol aramalarında öncelik hakkından yararlanmasına...
... ve Şubat 1960'ta başlattığı nükleer denemelerine devam etmesine izin veriyordu.

Halk en çok Cezayir topraklarının tamamında silahlı mücadeleye son veren ateşkes ilanına odaklanmıştı. Böylece askere alınanlar da evlerine geri dönebileceklerdi.

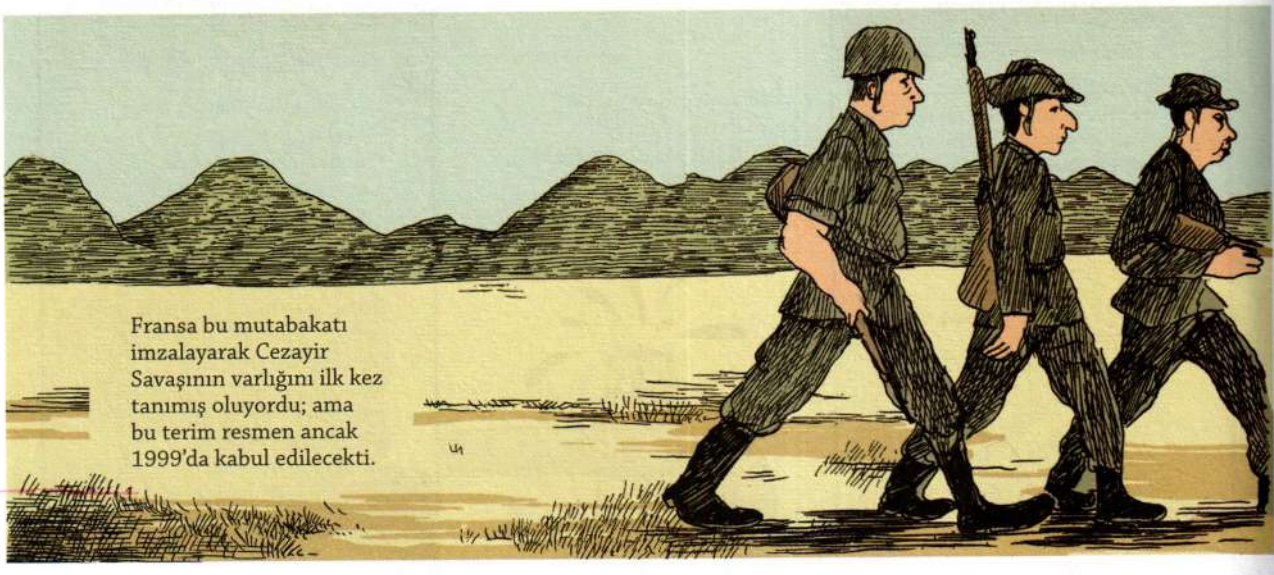

Fransa bu mutabakatı imzalayarak Cezayir Savaşının varlığını ilk kez tanımış oluyordu; ama bu terim resmen ancak 1999'da kabul edilecekti.

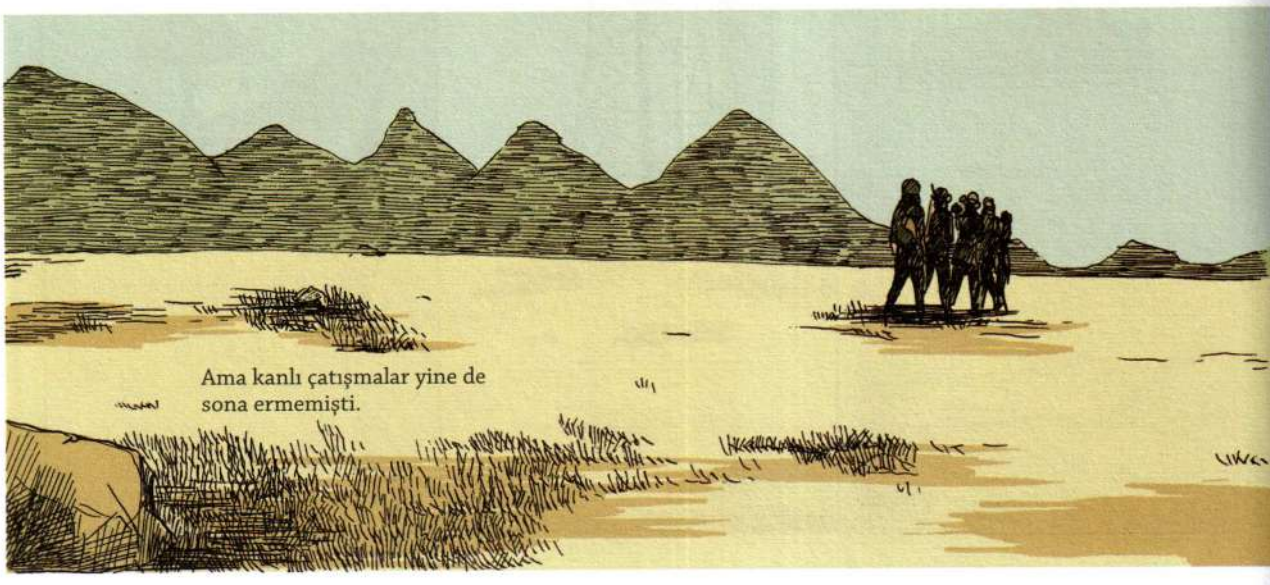

Ama kanlı çatışmalar yine de sona ermemişti.

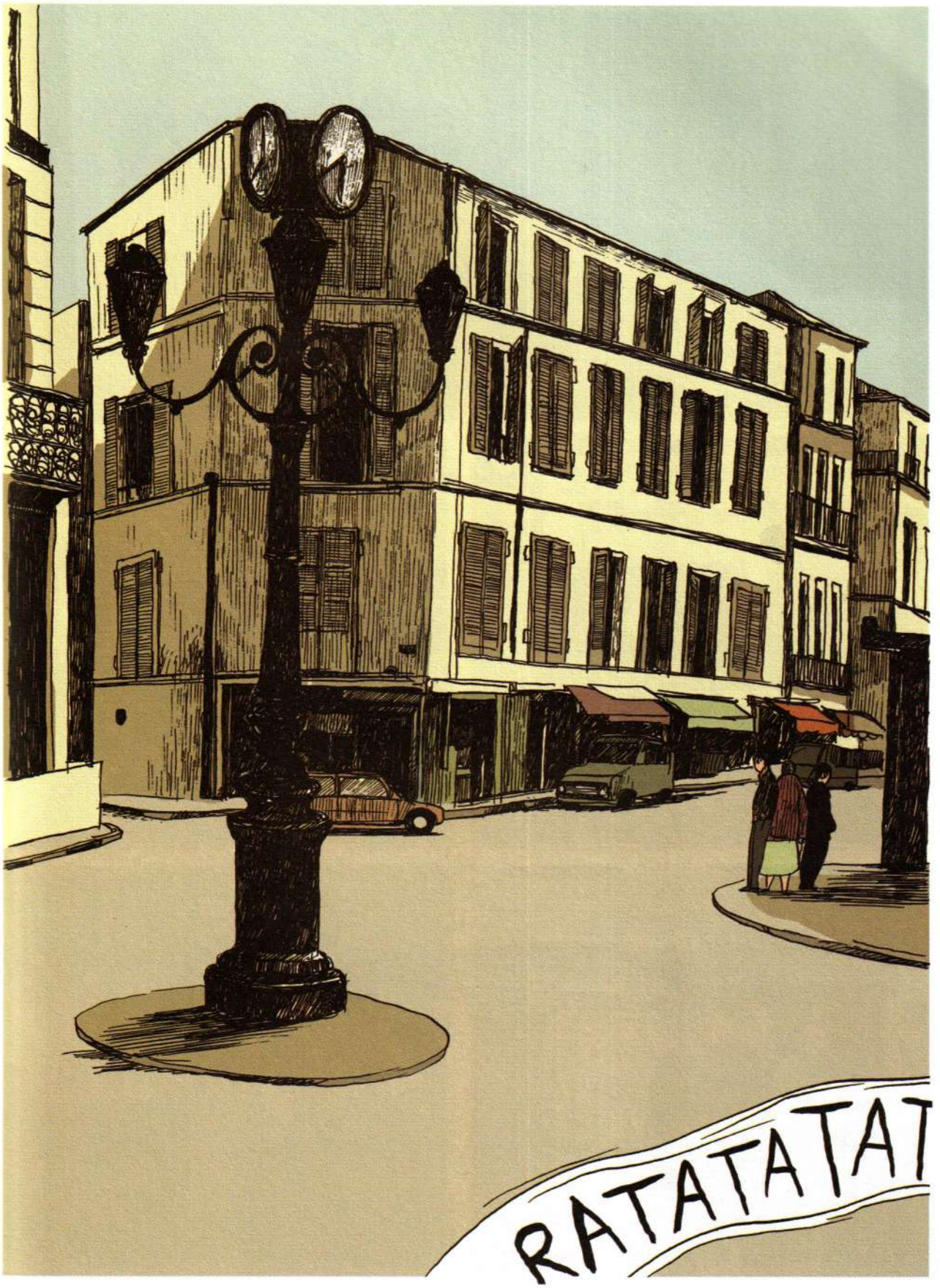
RATATATAT

GİZLİ ORDU ÖRGÜTÜ
Orleans Marine Seksiyonu

M. DE GAULLE'ün ateşkesi FRANSA'NIN ateşkesi anlamına gelmemektedir.

BİZİM SAVAŞIMIZ ŞİMDİ BAŞLIYOR...

GİZLİ ORDU ÖRGÜTÜ
Orleans Marine Seksiyonu

Güvenlik kuvvetlerini, seyyar jandarma kuvvetlerini, C.R.S.'leri ve asayiş birimlerini sınırları PELISSIER kışlası, ORLEANS kışlası, Climat de FRANCE ve St. EUGENE mahalleleri (Cezayir kentinin mahalleleri) tarafından çizilen bölgede hiçbir eyleme geçmemeye çağırıyoruz.

Subaylara düşünmeleri için 48 saat mühlet veriyoruz. 22 Mart 1962 Perşembe günü saat 00:00'dan itibaren yabancı bir hükümetin askerleri olarak kabul edilecek astsubaylar ve erat

OAS taraftarları Cezayir kentinde Avrupalıların mahallesi olan Bab el-Uved'in kontrolünü ele geçirdiler.

Fransız ordusu mahalleyi kuşatıp arama yapmaya başladı.

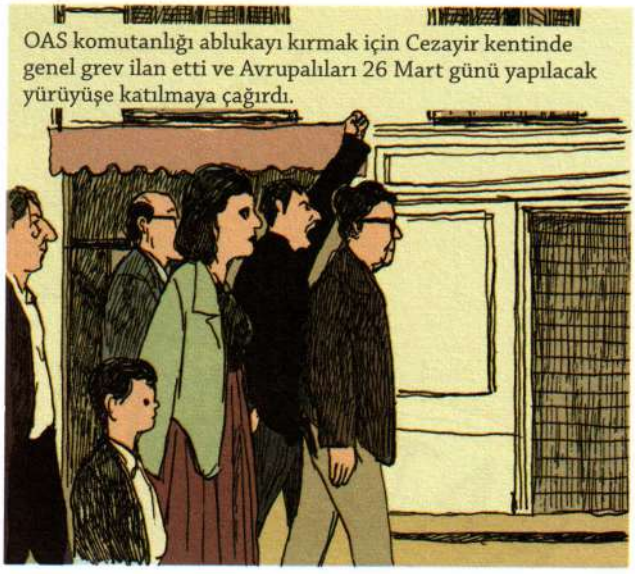

OAS komutanlığı ablukayı kırmak için Cezayir kentinde genel grev ilan etti ve Avrupalıları 26 Mart günü yapılacak yürüyüşe katılmaya çağırdı.

TEĞMEN DAOUD, NE YAPIYORUZ?
HİÇ. PARİS'TEN KENDİMİZİ TUTMAMIZI SÖYLEDİLER.

PEKİ KARŞIDAKİLER KENDİLERİNİ TUTMAZLARSA NE OLACAK?

PARİS NET KONUŞTU: ISRAR EDERLERSE ATEŞ AÇACAĞIZ.

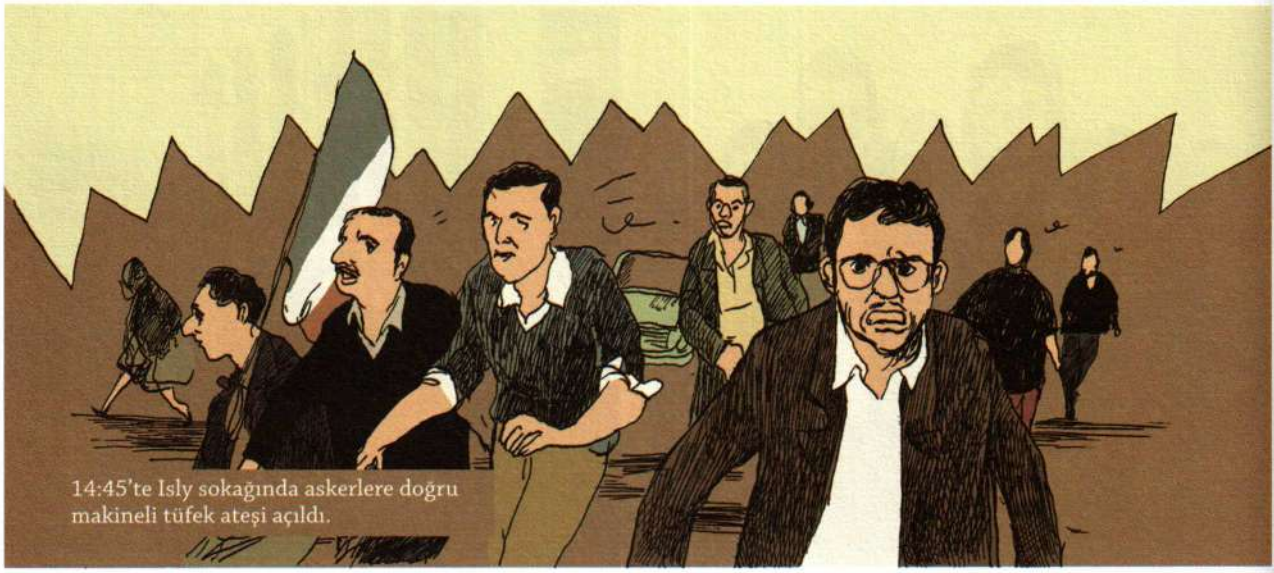
14:45'te Isly sokağında askerlere doğru makineli tüfek ateşi açıldı.

Alay komutanı cevap verilmesini emretti. Pasteur Bulvarı ile Isly Sokağı'nın kesiştiği köşedeki mitralyöz göstericileri taradı.

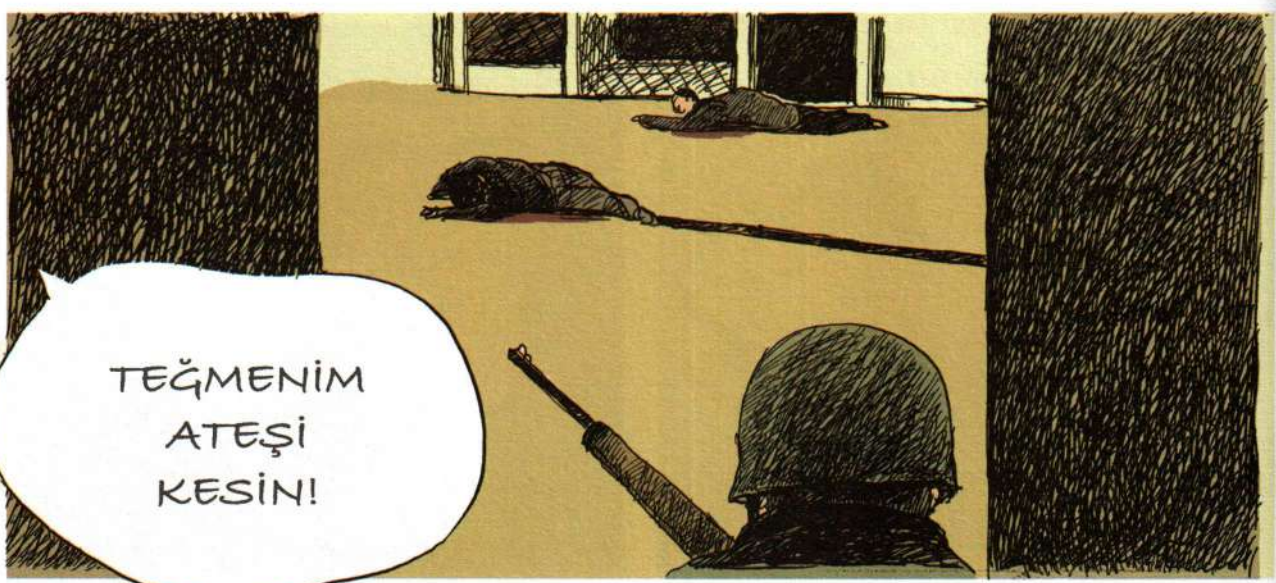
TEĞMENİM ATEŞİ KESİN!

Elliden fazla ölü ve onlarca yaralı vardı.

OAS ağır bir darbe yemişti. Zaten tırmanmış olan şiddet olayları iyice hız kazandı.

Ama Évian mutabakatı hakkında düzenlenen referandumda, ezici bir çoğunlukla (%90'dan fazla) "Evet" çıktı.

EVET

OAS yöneticileri çılgınca bir saldırı kampanyası başlattılar. Bunun adı, "Yanmış toprak politikası"ydı.

Cehennemi bir ritimle peş peşe sıralanan bombalamalar ve makineli tüfek saldırıları kentlerde dehşet atmosferi yarattı.

Bu intihar siyaseti, Fransız Cezayiri taraftarlarına "valizini alıp gitmek ile tabutta gitmek" dışında fazla bir seçenek bırakmıyordu.

MAURICE BENASSAYAG

Oran asıllı

Mayıs ayında Oran'da OAS tarafından her gün Cezayirliler öldürülüyordu. Herkes evine kapanıp elinden geldiğince kendini korumaya baktı.

Bazı Cezayirli Müslümanlar kenti terk edip, Avrupalı nüfusun yoğun olmadığı civar semtlerde veya köylerde yaşayan ailelerinin yanına gittiler.

CCGH ateşkese uyulmasını sağlamaya çalışıyordu.

FLN'nin siyasi komiserleri gündelik hayatı düzenlemek üzere ortaya çıktılar: İaşe, çöplerin toplanması...

"Yanmış toprak politikası" 7 Haziran 1962'de doruk noktasına çıktı: OAS Cezayir kenti kitaplığını ve içindeki 60.000 kadar kitabı yaktı. Belediye binası, belediye kitaplığı, dört okul ve petrol rafinerisinin tankları kül oldu.

Fransız makamları Salan ve Jouhaud'yu tutuklayarak OAS'a ciddi bir darbe indirdiler.

Cezayir kentinde OAS sorumlularından Susini, FLN yöneticileriyle siyasal bir anlaşma imzalamayı denedi, ama başarılı olamadı.

Bu anlaşma reddedildi. Oran'daki OAS komandoları kundaklama eylemlerine hız verdiler ve kentteki birçok bankaya saldırdılar.

Ama OAS sorumlularının çoğu, ağızlarına kadar silah ve para yüklü şalupalarla İspanya veya Fransa'ya doğru kaçmaya başlamışlardı.

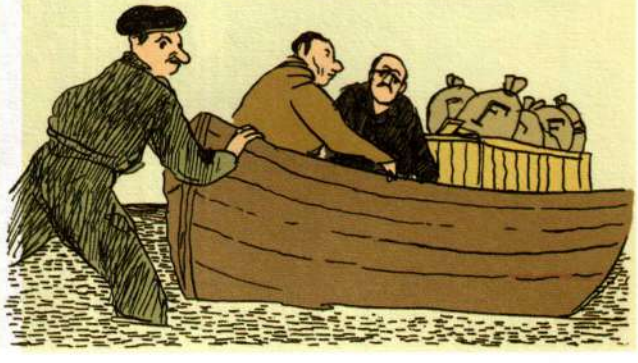

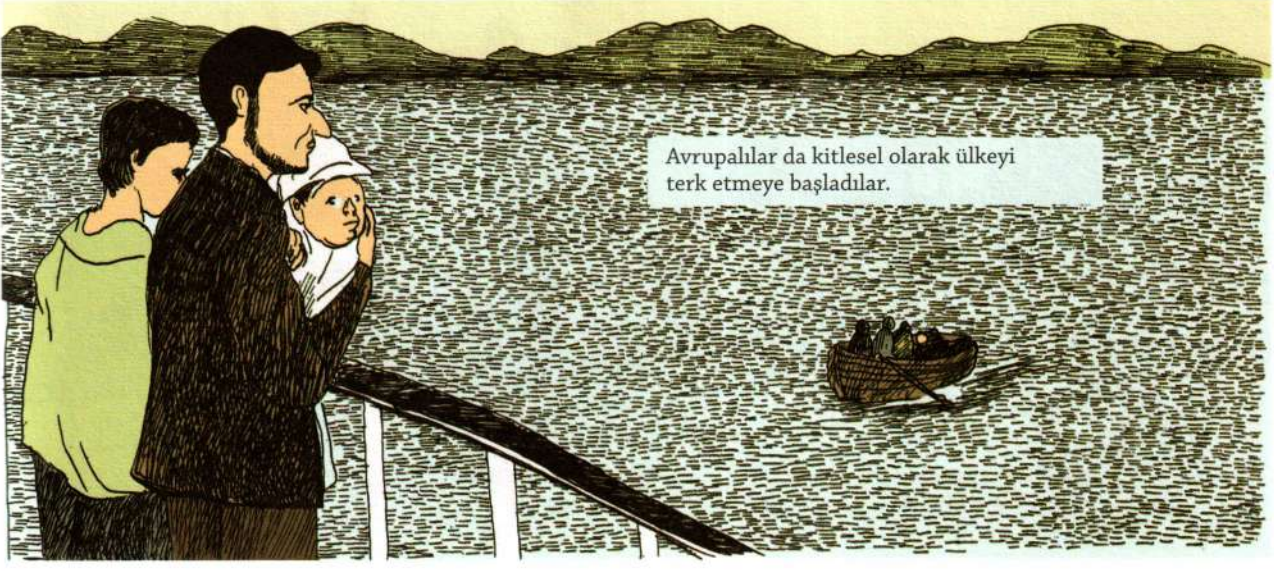

Nisan 1962'den itibaren tam anlamıyla göç başladı. Aylarca sürecek bu göçte 600.000 kara ayak doğdukları topraklardan kopacaklardı.

Avrupalılar artık Cezayir'de yerleri olmadığını anlamışlardı.

Amansız bir savaşla geçen yedi kanlı yılın ardından, Cezayir halkının intikamından korkuyorlardı. "Ya valiz ya tabut" şiarını benimsediler.

Fransa'da yeni bir hayat kurmak zorunda kalacaklar...

... ama orada da kötü karşılanacaklardı.

Pek çoğu yitirilen Cezayir'in hasretini uzun süre içinde taşıyacaktı.

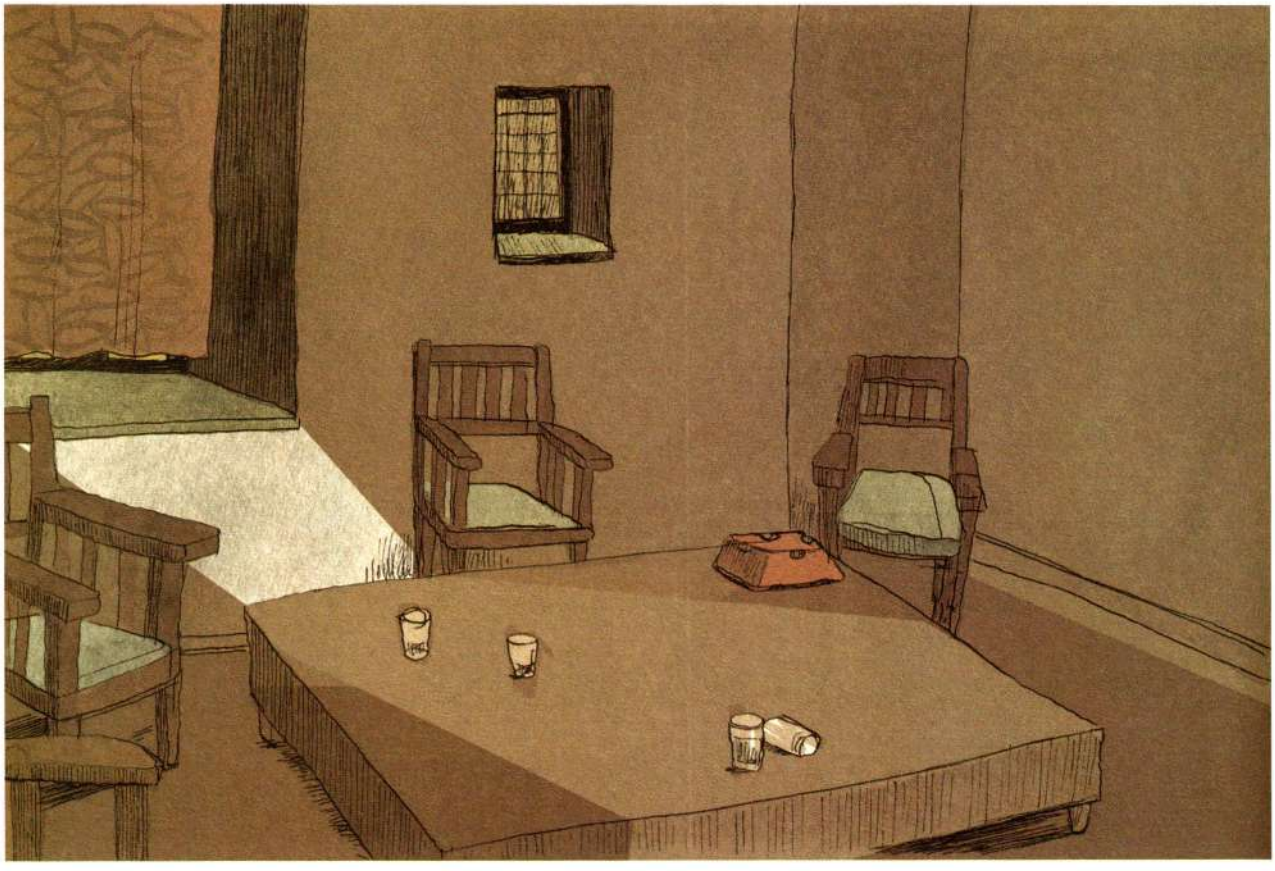

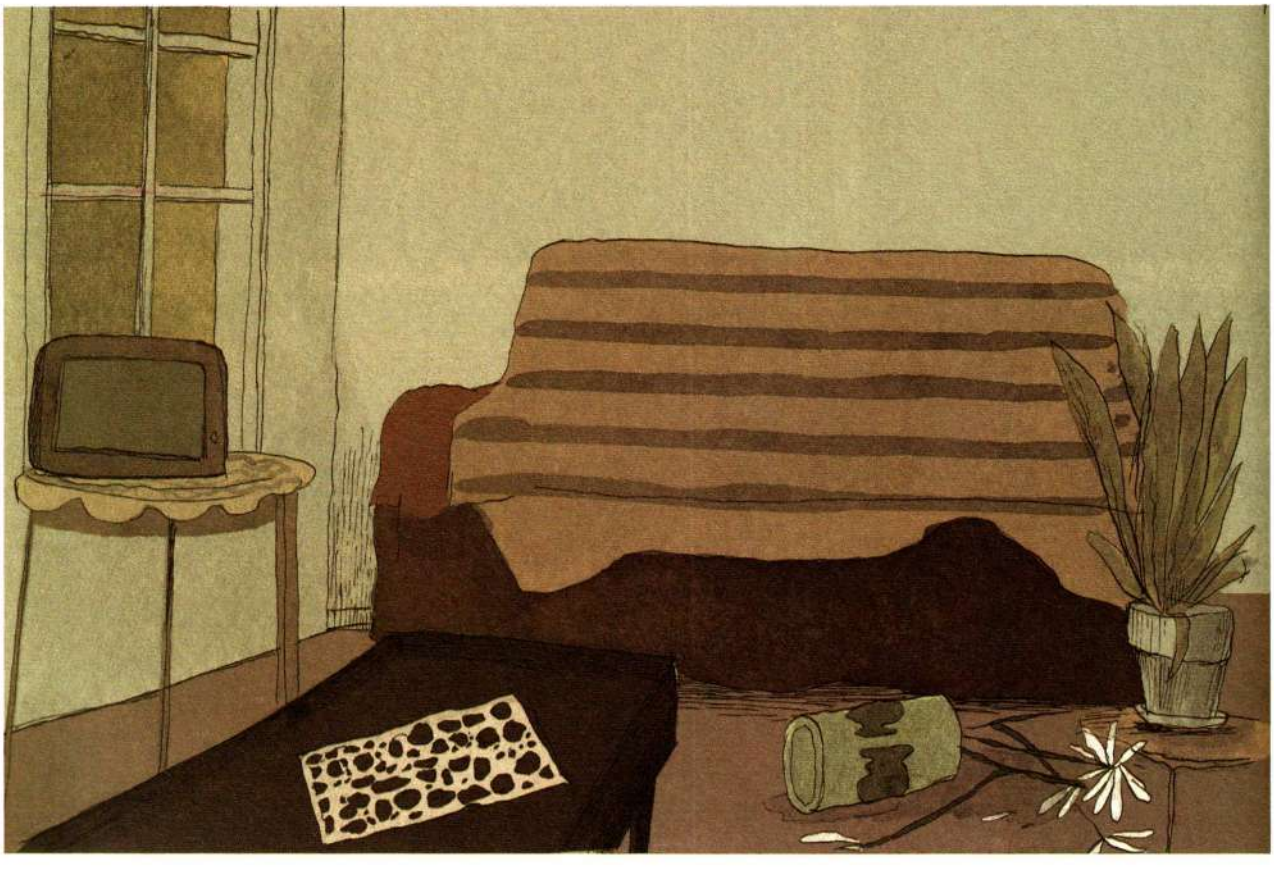

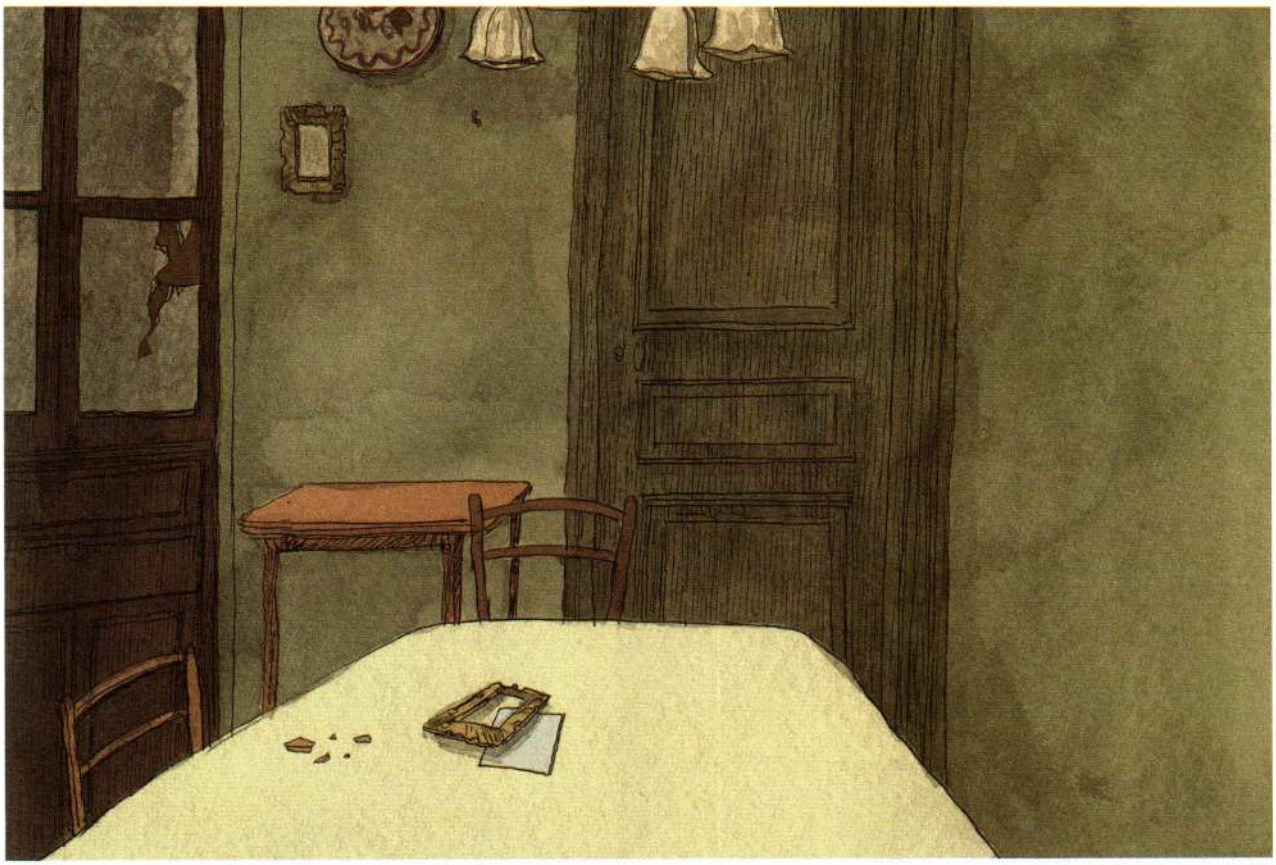

BENJAMIN STORA
Tarihçi

ŞAFAKLA BİRLİKTE BİR ASKERİ KAMYON ANNEMİ, BABAMI, KIZ KARDEŞİMLE BENİ ALIP BİR HAVA ÜSSÜNE GÖTÜRMEYE GELDİ. HER BİRİMİZDE İKİŞER VALİZ VARDI, YERDEN TASARRUF ETMEK İÇİN PALTOLARIMIZI SIRTIMIZA ATMIŞTIK. NE OYUNCAKLARIMIZI NE DE KİTAPLARIMIZI ALMIŞTIK. SADECE GİYSİLERİMİZ.

UÇAĞA İLK KEZ BİNİYORDUK. ANNEM DAİREMİZİ TEMİZLEMİŞ, BABAM DA KAPIYI KİLİTLEMİŞTİ, SANKİ BİRKAÇ GÜNLÜĞÜNE TATİLE GİDİYORDUK. HALBUKİ BİR DAHA GERİ DÖNMEYECEKTİK.

ANNEMLE BABAM NİSAN 1962'DE GİTMEYE KARAR VERMİŞLERDİ. BİZE HİÇBİR ŞEY AÇIKLAMADILAR, DURMADAN İÇİMİZİ RAHATLATMAYA UĞRAŞIYORLARDI. AMA KIZ KARDEŞİM VE BEN AKŞAMLARI ODA BÖLMESİNİN DİĞER YANINDA YAPTIKLARI ENDİŞELİ KONUŞMALARI DİNLİYORDUK. CEZAYİR'DEN AYRILMADAN ÖNCE GERİDE KALAN TEYZELERİM, AMCALARIM VE ÇOK SAYIDA KUZENİMLE BİR FOTOĞRAF ÇEKTİRDİK.

ANNEM YERLEŞTİĞİMİZ SARTROUVILLE'DE (PARİS BÖLGESİ) KİMSENİN ONU TANIMADIĞI YAŞAMA BİR TÜRLÜ ALIŞAMADI. NE ZAMAN ALIŞVERİŞTEN DÖNSE, İÇ GEÇİREREK SÖYLENİRDİ: "SOKAKTA TANIDIĞIM TEK BİR YÜZ GÖRMEDİM."

ANAVATANDAKİ FRANSIZLARIN GÖZÜNDE BİZ ARTIK "KARA AYAKLAR"DIK. FRANSIZ İDARESİNİN GÖZÜNDEYSE "ÜLKESİNE İADE EDİLMİŞ" KİŞİLERDİK.

Avrupalıların göçü, bir başka trajediyi, Fransız ordusunun Müslüman yardımcı kuvvetleri olan Harkilerin trajedisini gündeme getirdi.

Bazıları, özellikle de SAS subayları onların da Fransa'ya gönderilmesi işini örgütlemeye başlamışlardı ki, Devlet Bakanı Louis Joxe'un 16 Mayıs 1962 tarihli telgrafı subayları akıllarını başlarına toplamaya çağırdı:

FRANSIZ MÜSLÜMANLARIN ANAVATANA YERLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK HER TÜRLÜ BİREYSEL İNİSİYATİF YASAKLANMIŞTIR

Cezayirli milliyetçilerin gözünde Harkiler "hain"di.

NE YAPMAYI DÜŞÜNÜYORSUNUZ?
ŞEY... HİÇ... ORDUNUN PEŞİNDEN GİDECEĞİM... ONLAR ARTIK BİZİ BIRAK DEYİNCEYE KADAR.
PEKİ O ZAMAN NE YAPACAKSINIZ?
BİLMİYORUM. YENİ FATİHLERİN ELİNE GEÇTİĞİM ZAMAN... ŞEY... BİLMİYORUM... KARAR VERMEK ONLARA DÜŞECEK.
SİZCE O ZAMAN HAYATINIZ TEHLİKEDE OLACAK MI?
HAYATIM MI? EVET... ÇÜNKÜ FRANSIZ BAYRAĞINA HİZMET ETTİM... O BAYRAK ALTINDA ÇALIŞTIM.

NICOLAS D'ANDOQUE

Silah altına çağrılmış subay

Bağımsızlığın arifesinde Cezayir milliyetçiliğinin farklı eğilimleri arasında bir kriz patlak verdi.

1962 yılının Mayıs sonu, Haziran başında Trablus'ta toplanan FLN kongresinde, yöneticiler istikrarlı bir politik yönetim oluşturmak için gereken siyasal uzlaşmayı sağlayamadılar.

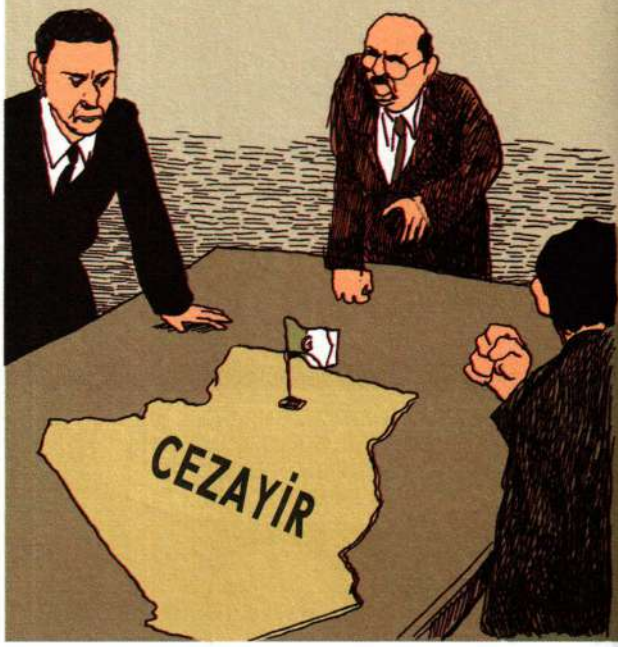

Fransa tarafından kısa süre önce serbest bırakılan liderler (Bin Bella, Ayet Ahmed, Budiaf) arasında, içerideki gerilla kuvvetleri ile CCGH arasında, farklı gerilla grupları arasında kişisel rekabetler başgösterdi. Bazı gerilla grupları, Huari Bumedyen yönetimindeki sınır ordusuna siyasal destek vermek istemiyorlardı.

Bazı FLN yöneticileri CCGH başkanı Benkhedda'ya, Évian Mutabakatını kabul ettiği için saldırdılar; onlara göre, bu mutabakat "Fransa'nın yeni tahakküm biçimini yerleştirmek ve düzenlemek için kullanmaya hazırlandığı, yeni bir sömürgeci platform" oluşturuyordu.

Bir tarafta Bin Bella ile anlaşma yapan Huari Bumedyen yönetimindeki sınır ordusu ile...

... diğer tarafta Benkhedda yönetimindeki CCGH'nin geri kalanı giderek karşı karşıya geldiler.

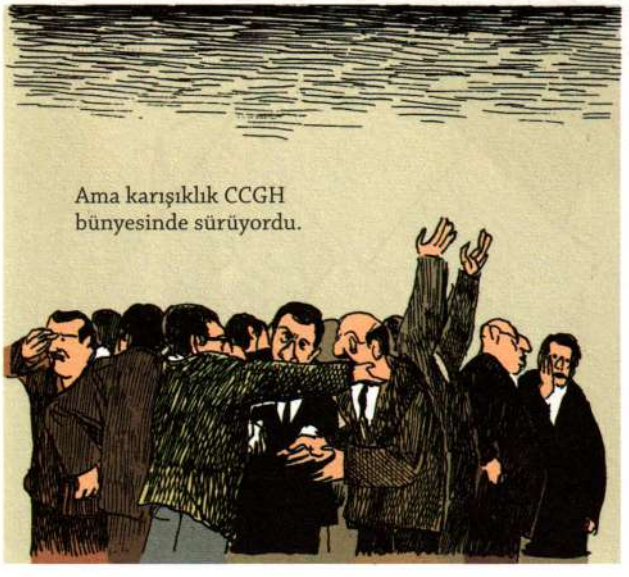

Ama karışıklık CCGH bünyesinde sürüyordu.

Tunus ve Fas sınırlarında Bumedyen 36.000 adamını Cezayir'e girmeye hazırladı.

Fransa'ya karşı verilen savaştan sonra, ülke şimdi de bir iç savaşa hazırlanıyordu.

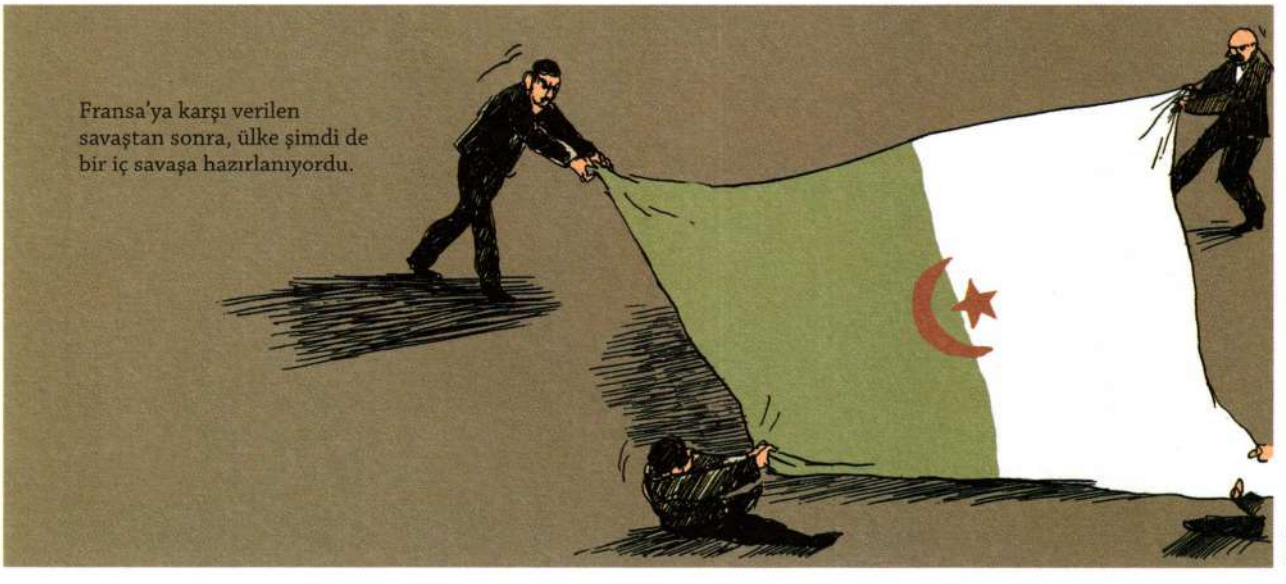

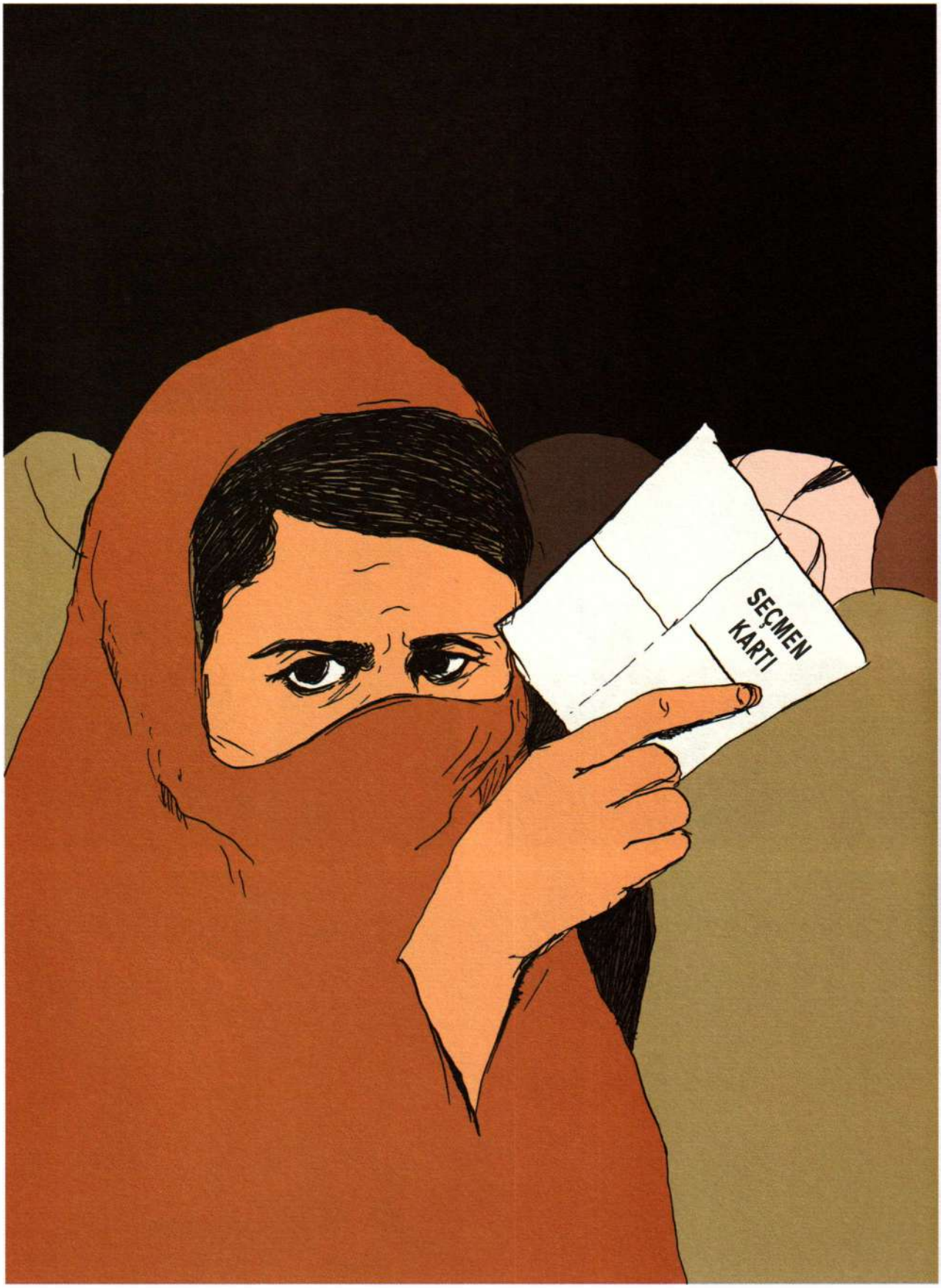
SEÇMEN
KARTI

1 Temmuz 1962'de Cezayir halkı şu soru hakkında referanduma çağrıldı: "Cezayir'in, 19 Mart 1962 deklarasyonunda tanımlanan koşullarda Fransa ile işbirliği yapan bağımsız bir devlet olmasını istiyor musunuz?"

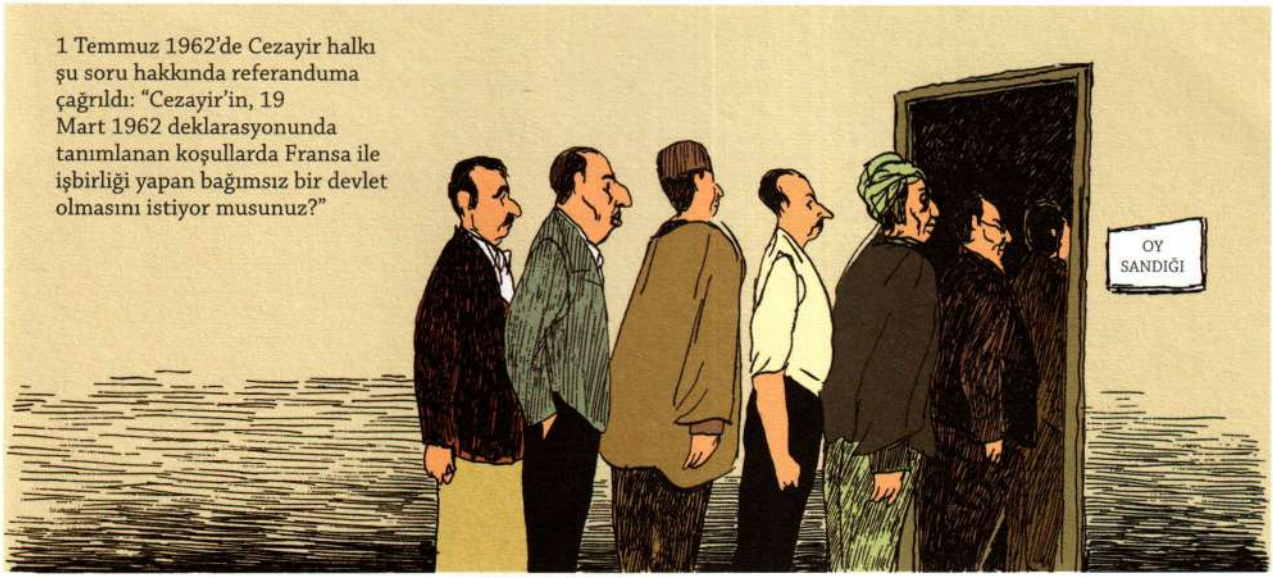

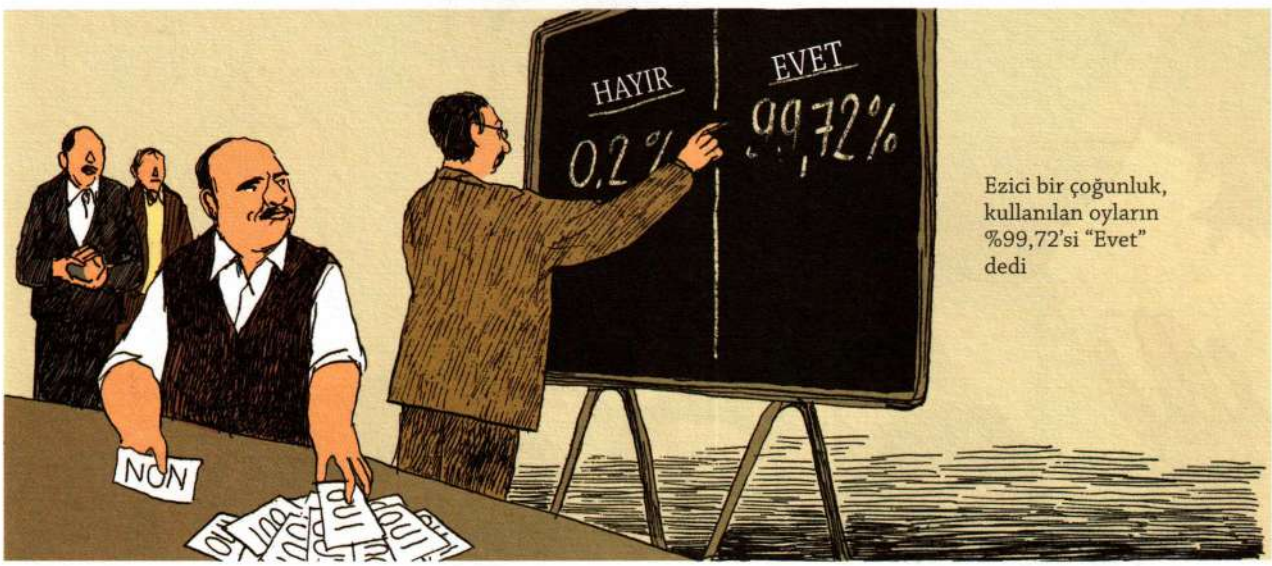

Ezici bir çoğunluk, kullanılan oyların %99,72'si "Evet" dedi

3 Temmuz'da Fransa, Cezayir'in bağımsızlığını resmen tanıdı.

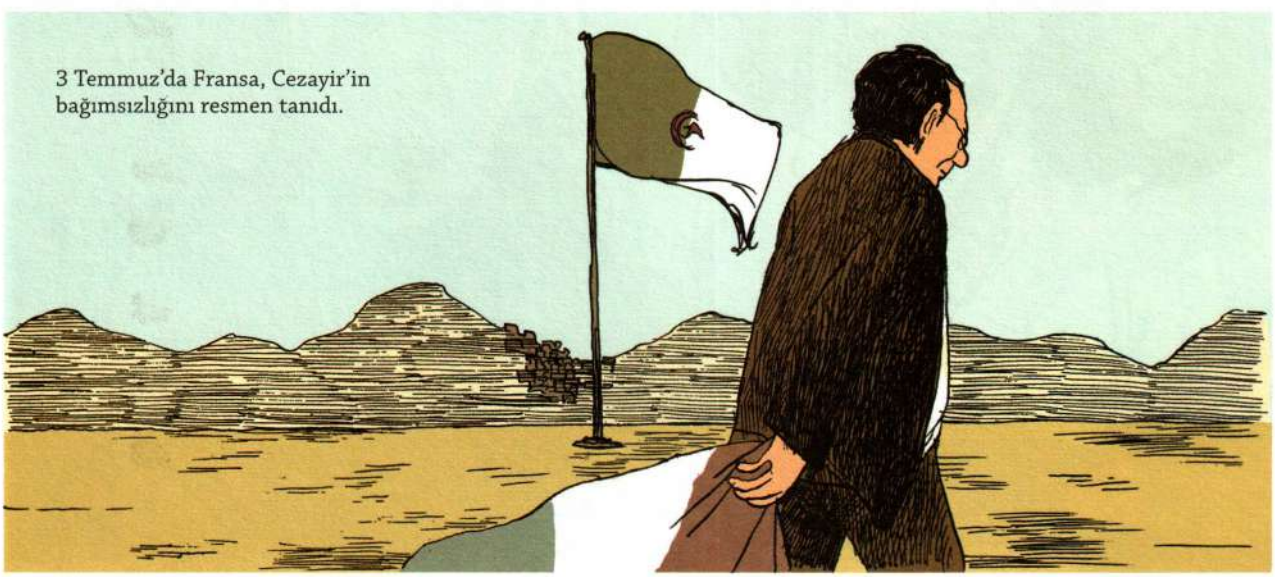

Bağımsızlık ilan edildiği sırada, bazı bölgelerde şiddet olayları devam ediyordu.

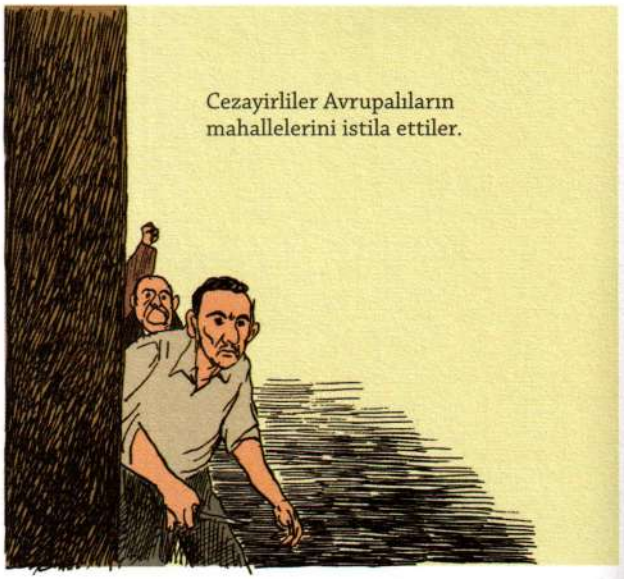
Cezayirliler Avrupalıların mahallelerini istila ettiler.

5 Temmuz'da Oran'da Fransızlar kovalanıp katledildiler.

Fransız ordusu müdahalede geç kaldı.
AAAHHH
AAAHHH

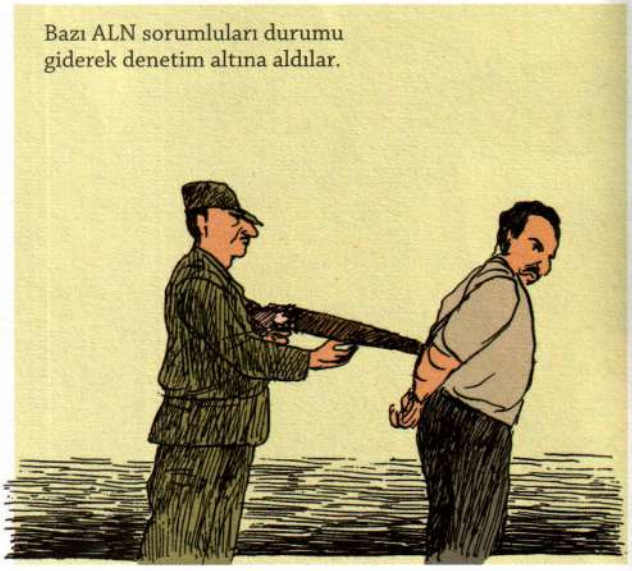
Bazı ALN sorumluları durumu giderek denetim altına aldılar.

Ama bu kanlı günlerde en az 3.000 kişi kaçırıldı... Daha sonra onlarcası ölü bulundu.

Birçok aile kayıplardan yıllarca haber alamayacaktı.

Dış İşleri Bakanlığı isteyen ailelere 1962 yazındaki "kayıplar" ile ilgili arşivini ancak 2005'te açacaktı.

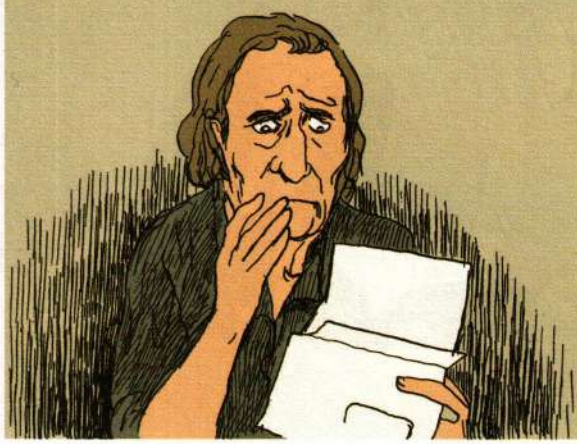

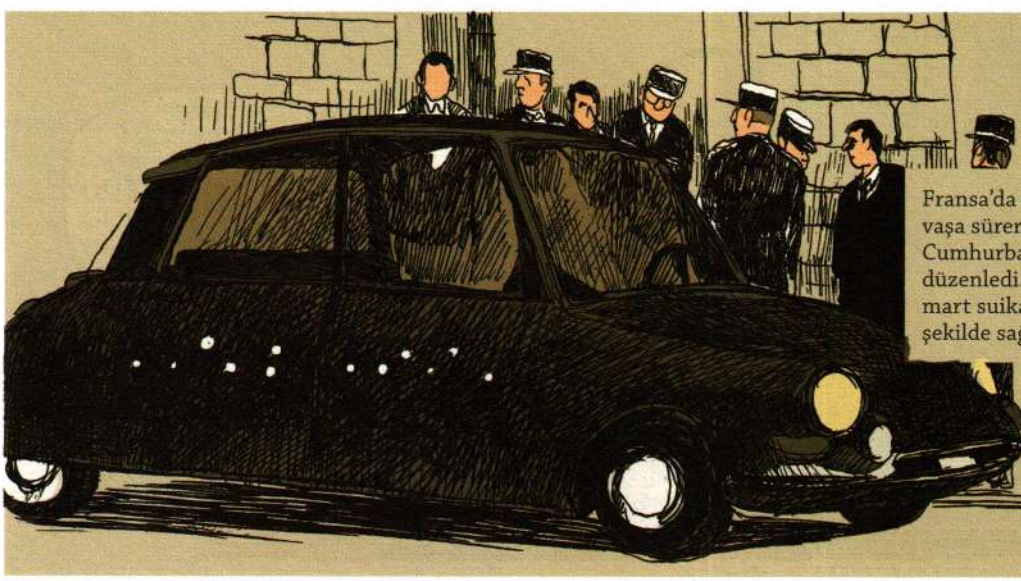

Fransa'da OAS son güçlerini savaşa sürerek, 22 Ağustos 1962'de Cumhurbaşkanı'na suikast düzenledi. De Gaulle "Petit-Clamart suikastı"ndan mucizevi bir şekilde sağsalim kurtuldu.

Yedi yıl süren çatışmaların ardından, Cezayir Savaşının bilançosu her bakımdan ağırdı.
Mart 1962'de *Le Monde*'un ekonomi muhabiri askeri harcamaların 27 ila 50 milyar frank (yaklaşık 4 ila 7, milyar avro) olduğunu yazıyordu.

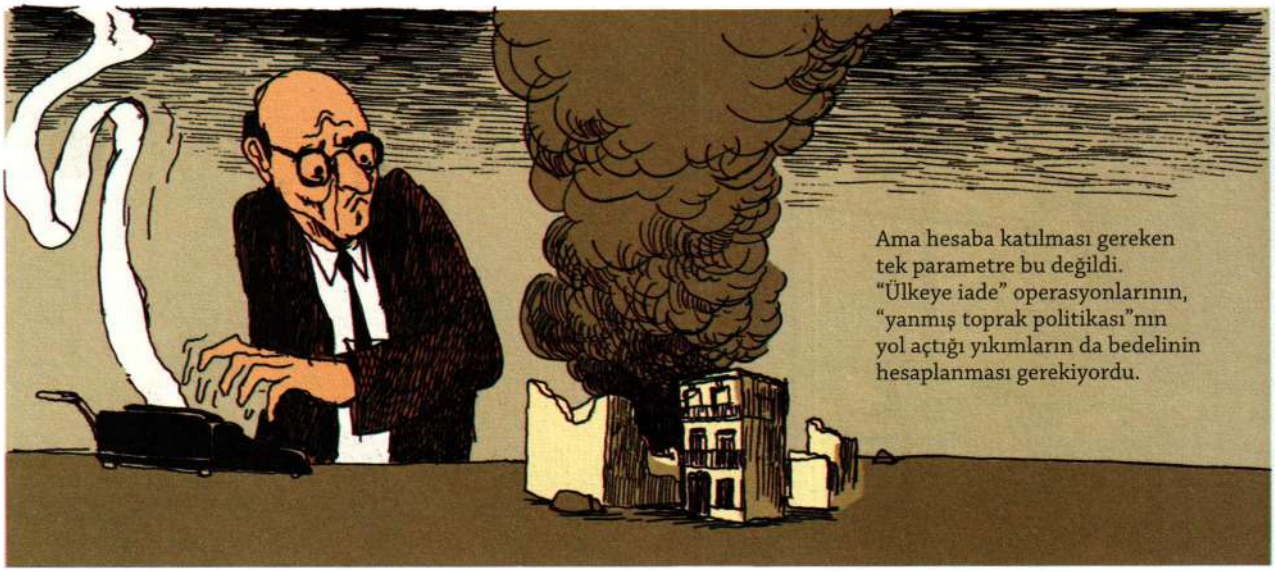
Ama hesaba katılması gereken tek parametre bu değildi. "Ülkeye iade" operasyonlarının, "yanmış toprak politikası"nın yol açtığı yıkımların da bedelinin hesaplanması gerekiyordu.

De Gaulle ise daha Nisan 1961'de bağımsızlık tercihini desteklemek için ekonomik argümana başvurmuştu:
CEZAYİR, EN HAFİF DEYİMİYLE, BİZE GETİRDİĞİNDEN DAHA ÇOĞUNU GÖTÜRÜYOR. SÖMÜRGE SİSTEMİNE SON VERMEK ÇIKARIMIZADIR, BU BİR VAKIADIR, DOLAYISIYLA DA POLİTİKAMIZ BUDUR.

İnsan kayıplarının bilançosunda, sayıların savaşı ortalığı kasıp kavuruyordu.
Cezayir tarafında, 1 hatta 1,5 milyon ölü olduğu ileri sürülüyordu. Fransız tarafından kabul edilen sayı 250.000'di.
En ciddi tahminlere göre, savaşta yaklaşık 500.000 kişi ölmüştü; ölenlerin 400.000'i Müslüman Cezayirlilerdi.
Fransız askeri zayiatı 30.000 dolayındaydı. Cezayir Avrupalıları'ndan da yaklaşık 4.000 ölü vardı.
İnfaz edilen Harkilerin sayısı en ateşli tartışma konularından biri olmuştur. Tarihçiler bu sayıyı 15.000 ila 30.000 arasında tahmin etmektedir.

Ama bir savaşın bilançosu sayılarla özetlenemez. Kitlesel nüfus tehcirlerini, işkenceleri, kayıpları, kaçırmaları ve benzerlerini de hesaba katmamız gerekir. Ayrıca çatışmaların hem Cezayirlileri hem de Fransızları böldüğü de unutulmamalı.

On yıl önce Direniş hareketinden doğan uzlaşma paramparça olmuş ve Fransız milliyetçiliğinde yeni bir kriz başgöstermişti.

Fransa, travma yaşamış bir gençlikle karşı karşıyaydı. Cezayir Savaşı'na katılanlar koğuş hikâyelerini severek hatırlayıp anlatırken, savaşın sahadaki gündelik seyri ve gaddarlığı hakkında uzun süre susacaklardı.

Savaş solu kalıcı bir şekilde zayıflatmıştı: Enternasyonal'in Fransız seksiyonu (SFIO) çürümeye yüz tutmuştu, Fransa Komünist Partisi'nde de kriz kapıdaydı.

Savaş bittikten sonra, Akdeniz'in iki yakasına da bir unutma hali egemen oldu. Cezayir, devlet kurma meselesiyle karşı karşıyaydı.

Ülke, topraklarında süren yedi yıllık savaştan yorgun düşmüştü.

Cezayirliler ekonomilerini kalkındırmak, yeni bir toplum kurmak istiyorlardı.

Savaşı şanlı bir sayfa olarak ele alan bir bakış gerekliydi: Birleşmiş bir halk tarafından FLN'nin öncülüğünde Fransız sömürgeci gücüne karşı yürütülen bir "ulusal kurtuluş" savaşı... FLN'nin muhaliflerinin anısı bir tabu haline geldi.

Otoriter bir tek parti yönetimi onlarca yıl boyunca ülkeye hâkim olacaktı.

Fransa'da, 1990'lı yıllardan beri bir "bellek tazelenmesi" dalgası yaşandı ve canlı tartışmalara yol açtı: 17 Ekim 1961, işkence, Setif olayları, 19 Mart 1962 ateşkesinin anılması gibi konularda birçok tartışma yaşandı.

Millet Meclisi, "asayiş operasyonları" yerine "Cezayir savaşı" ifadesinin geçirilmesini öngören bir yasayı ancak Haziran 1999'da onayladı.

Bugün bile pek çok kişi için Cezayir Savaşı bir yaradır.

KAYNAKLAR

Aşağıdaki tanıklıklar, Benjamin Stora, Philippe Alfonsi, Bernard Favre ve Patrick Pesnot tarafından gerçekleştirilen *Les Années algériennes* (Cezayir Yılları) adlı belgesel filmden alınmıştır:

- Roger Devroe (s. 33)
- Jean-Pierre Gouaud (s. 50)
- Pierre Hoyau (s. 55)
- Muhammedi Said (s. 60)
- Bir Meluza sakini (s. 60)
- Said Ferdi (s. 84-85)
- Jean-Paul Ribes (s. 117)
- Michèle Barbier (s. 142)
- Maurice Benassayag (s. 167)
- Nicolas d'Andoque (s. 177)

s. 176'daki ismi bilinmeyen Harki'nin tanıklığı "Cinq colonnes à la une" programından alınmıştır: *Algérie la fin d'une guerre*, 6 Nisan 1962.

s. 95 ve s. 128-129'da nakledilen ismi bilinmeyen Harki ile Noël Favrelière'in tanıklıkları şu kitapta da yayımlanmıştır: Benjamin Stora, *Algérie 1954-1962* (Les Arènes, 2010).
Mouloud Freaoun'un s. 19'da nakledilen metni Günce'sinden alınmıştır (*Points*, "P2678", 2011, s. 63).

Germaine Tillion'un s. 5'te nakledilen metni, *Combats de guerre et de paix* derlemesi içinde yayımlanan "À la recherche du vrai et du juste" yazısından alınmıştır (Seuil, "Opus" dizisi, 2007, s. 280).

s. 36-37, 52-55 ve 115'te çeşitli tanıklıklar ve kaynaklardan serbest bir biçimde esinlenilmiştir.

Perde sayfaları:
1. Bölüm – Tuhaf Bir Savaş (s. 7): Aurès (Avras) Boğazı
2. Bölüm – Açık Savaş (s. 31): Cilel Plajı
3. Bölüm – Acımasız Savaş (s. 65): Cezayir Koyu
4. Bölüm – İç Savaşa Doğru mu? (s. 103): Kabiliye Dağları
5. Bölüm – Sonu Gelmeyen Savaşlar (s. 135): Bir Oran manzarası

TEŞEKKÜR
Renklendirmenin büyük bölümü Anne-Sophie Dumeige tarafından gerçekleştirilmiştir. Kitabın çizeri bu çalışmadan ve verdiği destekten ötürü kendisine teşekkürlerini sunar.

Cezayir Savaşı tarihini en iyi bilen uzmanlardan Benjamin Stora ve çizgi üstadı Sébastien Vassant, bilgilerini, becerilerini ve tutkularını bir araya getirerek *Cezayir Savaşının Resimli Tarihi*'ni hazırladılar.

Bu kanlı tarih, çocukluğu Cezayir'de geçen ve o ıstırap dolu yılları bizzat yaşayan Stora'nın metni ve Vassant'ın çizgileriyle yeniden hayat buluyor.

Cezayir Savaşı hakkındaki en yeni araştırmaları da kapsayan, korkunç gerçeklerin ve travmaların üstünü örtmeyen canlı ve sürükleyici bir anlatı.

Yaraları hâlâ kapanmamış bir savaş hakkında bilgilenmek için bulunmaz bir kaynak...

THG
0519678
HPP

ALFA ÇİZGİ ROMAN
ISBN 978-605-171-614-5
9 786051 716145

ALFA
www.alfakitap.com /alfakitap /alfakitap /alfakitap